

ప్రబోధమండలి, ౧.

కర్మయోగము.

శ్రీ వివేకానంద ప్రణీతము.

మంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మచే పరివర్తితము.

ఆంధ్రగ్రంథాలయ ముద్రాక్షరశాల,

బెజవాడ.

౧౯౨౧.

 [వెల. ౦-౯-౦.

ఓమ్

ప్రబోధమండలి.

మానవేతిహాసమున నియ్యది యుగసంధి. పూర్వ పాశ్చాత్యములును, ప్రాచీన నవీనములును, ఆధ్యాత్మిక భౌతికములును అపూర్వభంగి నేకకటాహమున బడి కరగిపోవుచున్నవి. బాహ్యమున నెల్లెడను సంరంభము, సంఘట్టనము, సంగ్రామము, కాని యంతరమున ప్రశాంతముగ సమరసభావమే ప్రవహించుచున్నది. ఈ సమ్మేళనమునుండి సనాతనమయ్యు నూతనమై, జాతీయమయ్యు విశ్వజనీనమై, విభిన్నమయ్యు నేకమై యలరారు నవధర్మ మొండు ప్రాభాతకాంతులతో నావిర్భవించుచున్నది. నిర్వాణముయొక్క మృత్యుశాంతియందు నిలీనమగుటకంటె విశ్వజీవనమున మిలనమై యం దనంత ముఖముల తొలుకాడు నమృతబిందువుల నాస్వాదించుటయే దీని పరమావధి. పుడమిని చైతన్య విహీనమగు శ్మశానవాటికగా జేయుటకన్న సౌందర్య విలసితమగు స్వర్గారామముగ జేయుటయే దీనియాశయము. మానవ సౌభ్రాతృత్వము విశ్వజనీన జీవనము దీనిసాధనములు. దీనిప్ర

భావముచే మానవజాతి పరిశుద్ధమై, నవ్యస్ఫూర్తులతో ప్రకాశించుచు ఋషులు గానముచేసిన, ప్రవక్తలు ప్రవచించిన, దీన మానవకోటి యుగయుగములుగ పలవించిన సత్యయుగను స్వర్ణయుగము ధాత్రిపై నుదయింపగలదు. దీని మహిమచే మానవు డనంత కాలమునుండి యావరించిన యజ్ఞాన తమస్సునుండి వెలువడి దివ్యజ్ఞాన కాంతులతో సిద్ధుడై విరాజిల్ల గలడు. భూతలము స్వర్గతలము కాగలదు.

ఈధర్మమునే నవయుగము నందు నిద్రా నిలీఢమైన భారత జాతి ప్రథమమున రామమోహనునిద్వారా అస్ఫుట స్వనమున కలవరించెను. దీనినే మహర్షి బ్రహ్మనందులును, దయానందులును అవ్యక్తస్వరముల వ్యక్తము సేయజూచిరి. దీనినే శ్రీరామకృష్ణ వివేకానందులు విశ్వవీధియందు ప్రస్ఫుట వాక్కులతో ప్రబోధ మొనరించిరి. దీనినే రవీంద్రకవి కల కంఠముతో జగన్మోహనముగ నాలాపించుచున్నాడు. దీనినే యరవింద యోగి నవభావములతో లోకమునకు ప్రవచించి చాటుచున్నాడు. ఈధర్మామృతమునే గాంధి మహాత్ముడుస్వీయ జీవనపాత్ర యందు నింపుకొని సమగ్ర జాతీయ జీవనమునందు ప్రవహింపజేయ జూచుచున్నాడు. ఈధర్మ రహస్యమునే విశ్వ మంతయు భారతవర్షముయొక్క పాదపీఠము వద్ద నాసీనమై యాస్థతో నభ్యసించుచున్నది. ఆంధ్రులుకూడ నీనవ ధర్మ ప్రబోధము నాలకించి తమ ధార్మిక, సాంఘిక, జీవితములను తన్మయముగ గావించుకొన్నగాని ప్రస్తుత జడదాస్యమునుండి విముక్తి నొందజాలరు.

ఆంధ్ర దేశమునందీ నవధర్మప్రబోధమును గా-
టయే **ప్రబోధమండలి** యొక్క పరమోద్దే-
శ్యము. ఈయుద్దేశ్యము ననువర్తించు నుత్తమ గ్రంథములను సమర్థులచే రచియింపజేసియు, నన్యభాషలనుండి పరివర్తింపజేసియు ప్రకటించుటకు ఈమండలి శాయశక్తుల బ్రయత్నింపగలదు. ఆంధ్ర మహాజనులందఱు మాయుద్యమమునకు చేయూతనిచ్చి ప్రోత్సాహ మొసంగెదరుగాక.

మనవి

ఈ గ్రంథమును చదువునప్పుడు ఇందలి విషయములు శ్రీ వివేకానందస్వామి యమెరికాలో తన శిష్యులకొఱకై యుల్లేఖించిన వ్యాఖ్యానములని చదువరులు జ్ఞాపక ముంచుకొనుట యావశ్యకము. అచ్చుతప్పులు మిక్కుటముగా దొర్లుటచే శుద్ధపత్రిక చేర్చబడినది. చదువరులు క్షమించి ముందుగా తప్పులు సవరించుకొందురుగాక.

అనువాదకుడు.

శ్రీరామకృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః

కర్మయోగము.

ప్రథమాధ్యాయము

కర్మ: స్వభావము

'కర్మ' యను పదము 'కృఞ్' ధాతువునుండి యుత్పన్న మైనది; కృఞ్ అనగా చేయుట; సమస్త వ్యాపారమును కర్మయే. కర్మఫలమను నర్థమునగూడ నీ పదమును సాంకేతికముగ వాడుదురు. అధ్యాత్మ శాస్త్రమున కొన్నియెడల నీ పదము మన పూర్వకర్మల ఫలితమనియు నర్థ మిచ్చును. కాని కర్మయోగమున మనకు కావలసిన యర్థము కర్మ యనగా పని. మానవకోటికి జ్ఞానము పరమావధి; ప్రాగ్దేశ తత్త్వశాస్త్రము మనకీ యేకాదర్శము నొసంగియున్నది. మానవుని లక్ష్యము సుఖము కాదు. జ్ఞానము. సుఖసంతోషముల కంతము కలదు. సుఖమే ప్రాప్య మనుకొనుట తప్పు; అవివేకముచే జనులు సుఖసాధనయే జీవితలక్ష్యమని భావించుటవలననే యీ లోక మింత దుఃఖభూయిష్ఠముగ నున్నది. కొంతకాల మైనపిదప మానవుడు తాను పోవుచున్నది సుఖము వంకకు గాక జ్ఞానము వైపునకే

యనియు, సుఖదుఃఖములు రెండును మహోపదేశకులే య
నియు, శుభమునుండివలెనే యశుభమునుండియు తా నెంతో
నేర్చికొనుచున్నట్లును తెలిసికొనుచున్నాడు. మానవాత్మ సుఖ
దుఃఖములనుభవించునప్పు డాయాసంస్కారములు దానియందు
శేషించియుండును. ఈసంస్కారసమ్మేళనముయొక్క పర్య
వసానమే మానవుని స్వభావము. ఎవ్వని స్వభావము పరిశీలిం
చినను అది యాతని వివిధ మనఃప్రవృత్తుల సంయోగఫలితమే
యనియు, దానికి సుఖదుఃఖములు రెండును సమకారణములే
యనియు గోచరింపగలదు. స్వభావనిర్మాణమున మేలుకీళ్లకు
సమముగ పాలుగలదు. కొన్నియెడల సుఖముకన్న దుఃఖమే
యుత్తమ గురువనుటకును నిదర్శనము లున్నవి. ఈభూమండల
మం దుదయించిన మహనీయుల చరిత్రములం దిలకించుదుమేని
పెక్కుమంది విషయమున సుఖముకంటెను దుఃఖమే, భాగ్య
ముకన్నను దారిద్ర్యమే విశేష బోధదాయక మయ్యెననియు,
స్తుతిపాఠముసకన్న కష్టాఘాతములే యంతర్వహ్ని నధికముగ
వెలార్చెనవియు నుడువ సాహసించెదను.

ఈజ్ఞానము మానవునియందు సహజముగ నిహితమై
యున్నది; ఏ జ్ఞానము కాని బాహ్యమునుండి రాదు; సర్వము
నంతరమందే యున్నది. ఒకడు తెలిసికొనుచున్నాడని మనము
సామాన్యముగా వాకొనునది వాస్తవమున 'ఆవిష్కరించుచు
న్నాడు' లేక 'వెలివరచుచున్నాడు' అని యుండవలయును.
మానవాత్మ అనంతజ్ఞానఖని. ఆతడు నేర్చికొనుట యనగా తన
యాత్మ నావరించియున్న యాచ్ఛాదనముం దొలగించి జ్ఞాన

ము ప్రకాశింపజేయుటయే. భూమి కాకర్షణశక్తి కలదని న్యూటను కనుగొనె నందుము. అది యాతనికొఱకు నిరీక్షించుచు నెందే నొకమూల గూర్చుండెనా? అది యాతని మనఃకోశమునందే యుండెను. సమయము వచ్చినంతనే యాతడు దానిం గనుగొనెను. ప్రపంచమునందలి సమస్తజ్ఞానమును మనస్సునుండియే వచ్చుచున్నది. ఈ విశ్వ మనెడి యనంత జ్ఞానకోశమును నీ మనస్సు నందే యున్నది. బాహ్యప్రపంచము నీ మనోజగత్తును పరిశీలించుటకు కేవల సూచనయు, నిమిత్తమాత్రమునే; కాని నీవు పరిశీలించునది నిరంతరము నీ మనస్సునే. రేగుపండు నేలపై బడెను. అది నిమిత్తముగా న్యూటను తన మనస్సును పరిశీలించెను; తన జ్ఞాన సమన్వయమున పూర్వక్రమమును మార్చికొని యొక నూతన సూత్రమును గనుగొనెను; అదియే భూమి కాకర్షణశక్తిని ప్రతిపాదించు ప్రకృతిసూత్రము. అది రేగు పండునందుగాని భూమధ్యమునందలి యేపదార్థమందు గాని లేదు. కావున ప్రకృతివిజ్ఞానమును, ఆత్మజ్ఞానమును, సమస్తమును మానవుని మానసమునందే కలదు. పలువిషయము లందది యింకను వెలివడలేదు; మఱుగువడియే యున్నది. ఆ యావరణమును మెల్లగా తొలగించునప్పుడే 'నేర్చికొనుచున్నా' మందుము; ఈ యావిష్కరణ మెంత జరిగిన జ్ఞానాభివృద్ధియు నంతగా జరుగును. ఎవ్వనినుండి యీ యావరణ తొలగుచున్నదో యాతడే విజ్ఞుడు; ఎవ్వనిదట్టముగ నాచ్ఛాదించునో యాతడే యజ్ఞుడు; ఎవ్వనినుండి పూర్ణముగ దొలగినదో యాతడే సర్వజ్ఞుడు. ఎందఱో సర్వజ్ఞు లుండిరి; ఇంకను నుండగల

రు; భావియుగములం దెందఱో యపరిమితముగా నుందురని నా విశ్వాసము. అరణియం దగ్నివలె మనస్సునందు జ్ఞాన మున్నది. దానిని బహిర్గతము చేయు మథనమే నిమిత్తము. అట్లే మన సమస్త మనోభావములును, చేష్టలును మనశోకబాష్పములును, మందస్మితములును, మన సుఖదుఃఖములును, మోదఖేదములును, ఆశీశ్శాపములును, నిందాస్తోత్రములును—ప్రతిభావమును, మనము సావధానముగ మన మనస్సులను పరీక్షింతుమేని, మన హృదయాంతరాళమునుండియే మథనపరంపరల చేనావిర్భవించునట్లు తేటపడగలదు. ఇందుకు పర్యవసానము మన ప్రస్తుతస్థితియే; ఈ మథనపరంపరయొక్క సమవాయమునే కర్మయందుము. ఆత్మను మథించి యందుండి స్వీయశక్తిని, జ్ఞానమును ప్రజ్వలింపజేయు ప్రతి మానసిక భౌతికానుభూతియు కర్మయను పదమునకు పూర్ణవ్యాప్తియం దర్థ మిచ్చును; ఈవిధముగా మనము నిరంతరమును కర్మ చేయుచునే యున్నాము. నేను మీతో మాట్లాడుచున్నాను: అది కర్మ. మీరు వినుచున్నారు. అది కర్మ. మన మూపిరి విడుచుచున్నాము. అది కర్మ. మనము నడచుచున్నాము: కర్మ. మనము చేయు ప్రతి కాయిక మానసిక కార్యమును కర్మయే; అది మనయందు తన జాడలను విడిచిపోవును.

కొన్ని మహాత్కార్యము లున్నవి; అవియెన్నియో చిన్నకార్యములు చేరి యేర్పడును. సముద్రతీరముననిలచి శిలలపై బడు తరంగనిస్వనము నాలకింతుమేని యది మహానిర్ఘోషముగా దలంతుము. లక్షోపలక్షల చిన్ని యలలు చేరి యొక

మహాతరంగ మేర్పడుచున్నదని మనమెఱుఁగుదుము; ప్రతి చిన్నియలయు నొకచిన్న చప్పుడు చేయుచున్నది. కాని మనము దానినిగుర్తింపనేరకున్నాము; అన్నియు గలసినప్పుడే మనము వినఁజాలునది. అట్లే మన హృదయము కావించు ప్రతి స్పందనమును కర్మయే; కొన్ని విధముల కర్మ గ్రాహ్యముగ నుండును; దానిని మనము గుర్తింతుము; అది యనేకసూక్ష్మ కార్యముల సమష్టిఫలము. నీవెవ్వని స్వభావమునైన నిర్ణయింపగోరుదువేని ఆత డొనరించిన మహాత్కార్యములను పరికింప కుము. ఎంతటి మూర్ఖుడైన నేదియో యొక తరుణమున వీరుడుగా మారవచ్చును. ఆతని సాధారణ నిత్యకృత్యములనే పరిశీలించుము; అవియే మహనీయుల యుదాత్త స్వభావమును వెల్లడింపగలవు. ఉత్కృష్టసమయములం దెంత యధముడైనను కొంత యుత్కృష్టతను జూపకపోఁడు; కాని యెవ్వఁడు సర్వవేళలందును, సర్వస్థితులందును ధీరోదారతనే ప్రకటించునో యాతడే నిక్కమైన వీరుఁడు.

పురుషుని స్వభావము కర్మాధీనమగుటచే నాతఁడెదుర్కొన వలసినశక్తులలో కర్మ మిక్కిలి కఠినతమమైనది. ఆతఁడు కేంద్రస్థానముగనుండి విశ్వశక్తుల నెల్లను తనవంక కాకర్షించుచున్నాఁడు. మరల నీకేంద్రముననే వానిని సంయోగము చేసి యొక మహాప్రవాహముగ వెలుపలకుఁ బంపుచున్నాఁడు. అట్టి కేంద్రస్థానమే సర్వశక్తుఁడు, సర్వజ్ఞుఁడు నగు పురుషుఁడు;ఆతఁడు సమస్త జగత్తును తనకడ కాకర్షించు కొనుచున్నాఁడు. మంచిచెడుగులును ,సుఖదుఃఖములును సకలము నాతనిదరికే పరు

గులు వారుచు నాతని నంటి పట్టుకొనియున్నవి. వానినుండియే యాతఁడు స్వభావమను ప్రవృత్తిప్రవాహమును నిర్మించి బాహ్యాముఖముగఁ బంపుచున్నాఁడు.

ఈలోకమున మనము చూచు సకల కార్య కలాపమును, మానవసమాజము నందలి సమస్తోద్యమములును, మనచుట్టును జరుగు సకల వ్యాపారములును మానవుని తలఁపుల యొక్కయు, సంకల్పముల యొక్కయు నభివ్యక్తియే. యంత్రములుగాని, పరికరములుగాని, నగరములుగాని, నౌకలుగాని సమస్తమును మనుజుని సంకల్పశక్తి యొక్క ప్రకాశరూపములే. ఈసంకల్పశక్తికి హేతువు స్వభావము. ఈస్వభావమునకు కర్మ కారణము. కర్మ యెట్టిదైన సంకల్పాభివ్యక్తి యట్టిదగును. ఈప్రపంచమం దవతరించిన మహాసంకల్ప శాలురెల్లరు మహోద్యోగులై యప్రతిమాన కర్మపరులైయుండిరి. వారు మహాత్ములు. వారిసంకల్పములు ప్రబలములు. వారిశక్తి లోకమును తలక్రిందుసేయఁజాలినది. వారికిట్టి సంకల్ప బలము యుగయుగముల యవిచ్ఛిన్న కృషిచే లభించినది. బుద్ధునియొక్కకాని, క్రీస్తుయొక్కకాని సంకల్ప పటుత్వ మొక్కజన్మలో లభ్యముకాదు. ఏమన? వారితండ్రు లెట్టివారో మనకుఁ దెలియును. వారు మానవుల శ్రేయముకై యొక్కపలుకాడి నట్లయిన నెఱుఁగము. క్రీస్తుతండ్రి జోసెఫునంటి వడ్రంగులు లక్షలాది పుట్టిరి; లక్షలు పుట్టుచున్నారు. శుద్ధోదనునిఁబోలు సామాన్య దేశాధీశు లెందఱో యీధాత్రీతలమును మెట్టి గిట్టినారు. ఇయ్యది కేవలము పరంపరాగతశక్తియే యైనచో తనభృత్యుల

పున్నవలనైన ప్రాయికముగఁ బొందియుండని యొక చిన్న రా
జ్యాధి పతి యేడ? అవనితలమునం దర్ధభాగముచే నవిరళభక్తి
మై నర్చనలంగొను పుత్రనతంసమేడ? ఊరుపేరులేని పేదవ్రడం
గియేడ? జనకోటులచే దైవముగఁ బూజింపఁబడు నీకుమారర
త్నమేడ? ఈ తారతమ్యమునకు కారణమేమి? పారంపర్య
సిద్ధాంత మిచ్చట మౌనము వహించవలసినదే. బుద్ధదేవుఁడును
క్రీస్తును ప్రదర్శించిన యద్భుత సంకల్పశక్తి యెచ్చటనుంచి వ
చ్చినది? ఈ వెల్లువ యెందుండి ప్రవహించినది? అదియుగయుగ
ములు నందుండి, నానాఁటబృహత్పరిణామమున వర్ధిల్లుచు తుద
కొక్కమ్మడిగ నొక్క బుద్ధరూపముగనో, క్రీస్తురూపముగనో
మానవకోటిపైఁబడి నేటివరకును ప్రచండ కల్లోల వేగముతో
ప్రవహించుచునే యున్నది.

ఇంతయు కర్మచేతనే నిర్ణయమగుచున్నది. గడించుకొ
న్నఁ గాని యెవ్వానికి నెద్దియు లభింపదు. ఇది శాశ్వత నియమ
ము. ఒక్కొక్కప్పుడు మనమట్లు కాదనుకోవచ్చును. కాని యె
న్నటికైన నసమ్మకతీరదు. ఒకఁడు యౌవనజీవితమును ధనమునకై
దోరిపోవచ్చును. వేలాదిజనులను వంచింప వచ్చును. కాని తుద
కు తాను లక్ష్మీకటాక్షమునకు పాత్రుఁడుకాఁడని తెలిసికొనును.
ఆతనిజీవితము దుఃఖమయమై దుర్భరమగును. మనము భోగ
ముకొఱకై వస్తుసంచయము చేయవచ్చును. కాని దేనిని మన
మనుభవించుచున్నామో అదియే నిజముగా మనసొత్తు. మూ
ఢుఁడొకఁడు ప్రపంచమునందలి గ్రంథజాలమంతయు కొనవచ్చు
ను; తన యాగారమున నింపవచ్చును; కాని వానికి పరమార్థత

యెంతవరకుఁ గలదో యంతవరకే చదువును. ఈయర్హతయా
తని కర్మననుసరించి యుండును. మనమెంత వరకర్హులమో,
నెంతవర కిముడ్చుకోఁగలమో మనకర్మయే నిర్ణయించును.
మన వర్తమానస్థితికి మనమే బాధ్యులము. మనమెట్లు కాఁగోరి
ననట్లగుటకు వలయు సామర్థ్యము మనయందున్నది. మనవర్త
మాన స్థితి పూర్వకర్మల ఫలితమైనచో మనము కోరు భావిస్థి
తియు మనప్రస్తుత కర్మలచే నేర్పడుట వాస్తవము. కావున క
ర్మచేయుట యెట్లో మనమారయవలయును. "కర్మ చేయుటె
ట్లో నేర్చుకొన్నలాభమేమి? లోకమునందందఱు నేదో యొక
తీరున పనిచేయుచునేయున్నారు." అని నీవడుగవచ్చును. కా
ని మనము మనశక్తుల నేకాగ్రము చేయక చెదరఁగొట్టుచుందు
ము. కర్మయోగవిషయమున గీత "యోగః కర్మసు కౌశలం"
అని చెప్పుచున్నది. కర్మాచరణ పద్ధతి నెఱింగినచో నుత్తమఫల
ములఁ బడయఁగలము. కర్మయనఁగా ఆత్మ నుద్బుద్ధముచేయు
టకై మనస్సునం దంతరితములైయున్న శక్తులను బహిర్గతము
చేయుటయేయని నీవు జ్ఞప్తియుంచుకోవలెను. ప్రతిమానవుని
లోను శక్తియున్నది; జ్ఞానమున్నది; ఆశక్తిని, జ్ఞానమును రగు
ల్కొలిపి యుజ్వలితముచేయు మథనమువంటివి మనకర్మలు.

మానవుఁడు వివిధోద్దేశ్యములతో కర్మలాచరించును.
ఉద్దేశ్యములేని కర్మ యుండఁబోదు. కీర్తికాములు కొందఱు;
వారు కీర్తికై యత్నింతురు. ధనకాములు కొందఱు; వారుధన
ముకై పనిచేయుదురు. అధికారకాంక్షులు మఱికొందఱు; వా
రధికారమునకై కృషిచేయుదురు. కొందఱికి స్వర్గముపై కోఁ

క. వారందుకై కష్టింతురు. ఇఁక కొందఱికి మరణానంతరమున పేరు మోయవలెనని యభిలాష; చీనాదేశమునందట్లు చేయుట వాడుక; ఆదేశమున సజీవుఁడగు వాఁడెవ్వఁడును బిరుదములొందఁ జాలఁడు. మనపద్ధతి కన్న నది మెఱుఁగేకదా? ఆదేశమం దెవ్వఁడేని సత్కార్యముఁగావించినచో నాతనితండ్రికిఁగాని తాతకుఁగానిబిరుదములిచ్చిగౌరవింతురు. కొందఱు వీనికై ప్రాకులాడుదురు. మహమ్మదీయులలో కొన్నిశాఖలవారు తాము చచ్చినపిదప గొప్పగోరీలు కట్టించుకొనుటకై యావజ్జన్మమును కష్టపడుదురు. కొన్ని తెగలు బిడ్డపుట్టినతోనే సమాధిని తయారుచేయుటకూడ నేనెఱుఁగుదును. ఇంతకన్న మానవుఁడు చేయదగిన ఘనకార్యము లేదని వారి యభిప్రాయము. సమాధియెంతగొప్పగా, నందముగానున్న నాతడంత భాగ్యశాలియని వారెన్నుదురు. వేరొక కొందఱు తపోరూపమగు కర్మ చేయుదురు. చేయరానికార్యములు చేసేది, ఏదేవళమునో కట్టించేది, స్వాములకు దిట్టముగా దుడ్డునర్పించి యనుగ్రహము సంపాదించేది, వారివద్ద స్వర్గమున కనుజ్ఞాపత్రము పొందేది, ఈలాటి దాతృత్వము తమ్ము పాపవిముక్తులుగఁ జేయుననియు. తామింక తప్పించుకొని నిర్భయముగా నిస్సంశయముగాఁ బోవచ్చుననియు వారు నమ్ముదురు. ఇట్లు ప్రతికర్మయు నేదియో యొక యుద్దేశ్యముతోఁ గూడియుండును.

కర్మనిమిత్తమేకర్మ. ప్రతిదేశమునకును ప్రాణతుల్యులగు కొందఱుకర్మపరులుందురు. వారు కర్మకొఱకే కర్మను చేయుదురు. వారు పేరు ప్రతిష్ఠలను గోరరు. స్వర్గమునైన నభిల

షింపరు. శ్రేయోదాయక మని కర్మను చేయుదురు. కొంద
రంతకన్నను మేలిభావముతో దీనులకుఁ దోడ్పడుచు లోకసం
గ్రహము చేయుదురు. వారికి లోకశ్రేయమునందు తాత్పర్య
మెక్కువ. ప్రేమయెక్కువ. కీర్తికామత్వము సామాన్యముగ
వెంటనే ఫలింపఁజాలదు. ఏవృద్ధాప్యముననో, అవసానదశయం
దో మనకది ఫలించును. నిష్కామకర్మవలన మనకు ఫలము క
లుగదా? కలుగును. దానివల్లనే యుత్తమఫలము కలుగును. ని
స్స్వార్థత్వమే విశేష లాభకరము. కాని దానినభ్యసించుటకు
మన కోపిక లేదు. ఆరోగ్య విషయమునఁ జూచినను అదియే
చాల శ్రేయస్కరము. ప్రేమ, సత్యము, పరార్థ పరత్వము అ
నునవి నీతిబోధాలంకారములు మాత్రమే కావు. అవి మనమహో
త్త మాదర్శములు. వానియం[illegible]తో శక్తివికాసమున్నది. ఐదు
[illegible] లగాని, తుద కైదు నిమిషములుగాని పొట్టి స్వలాభా
[illegible]యు [illegible] లేనటి విలువ్యమునుగూర్చియుగాని స్వ[illegible]నరికములం
గూ[illegible]ము, [illegible]పొట్టి విషయ[illegible] గూర్చియుఁగాని తెం[illegible]పు పెట్టు
కొ[illegible] పనిచేయుఁ జాలునాతఁడు మహాధార్మిక బలసంపన్నుఁడు
కా[illegible]చేయుట కష్ట[illegible]. కాని దానివిలువయు, ప్ర
ర[illegible] మనహృదయమునకుఁ దెలియును. ఈయాత్మని
గ్ర[illegible] దఖండశక్తి ప్రకటనమగుచున్నది. బాహ్యస్థాన
వ[illegible]టు నాత్మసంయమనమునందే యధికశక్తి వ్యక్తమ
గు[illegible] నాల్గుగుఱ్ఱముల [illegible]డి కొండనుండి క్రిందికి నిరాఘా
టముగ [illegible] పరుగెత్తి పోవచ్చును; లేక బండివాఁడు గుఱ్ఱ

ములను పగ్గములఁబట్టి యూఁపవచ్చును. ఎంత ధీశక్తి బయలఁబ
డుచున్నది? గుఱ్ఱములను పోనిచ్చుటయుండా? నిల్పుటయుండా?
గాలిలో చాలదూరముపోయి యొక ఫిరంగి గుండు నేలఁబడుచు
న్నది. ఇంకొకటి గోడకుతగిలి యాగిపోవుచు నాతాకుడుచే
చాలనుష్ణశక్తిని పుట్టించుచున్నది. స్వార్థభావముతో బయల్వె
డలు శక్తియంతయు వ్యర్థమైపోవుచున్నది. అది నీశక్తిని మర
ల నీవద్దకుఁ బంపదు. కాని నిగ్రహము నీశక్తిని వృద్ధిఁ బొందిం
చును. ఈయాత్మనిగ్రహముచే బుద్ధ, క్రీస్తులను బోలు మహా
సంకల్ప బలమును, దృఢస్వభావమును జనింపఁగలవు. అవివేకు
లీరహస్యమును గుర్తెఱుఁగరు. కాని వారు జగత్తునంతను ఏలఁ
జూతురు. మూఢుఁడైనను సరే; ప్రయత్నము చేయుచు వేచి
యుండునేని లోకమునంతను పాలింపఁగలఁడు. ఆతఁడు కొంత
కాలము తాళి రాజ్యమునందలి యవివేకకాంక్షను నిగ్రహింప
నిమ్ము. ఆయాశ పూర్తిగా [illegible] యాతఁడు మానవ
కోటిలో నొక మేటి నాయకుఁడగును. కొన్ని జంతువులు కొన్ని
యడుగులకు ముందుఁ జూడఁజాలవు. అట్లే మనలో ననేకులు
కొన్ని యేండ్ల కవ్వలఁ జూడఁజాలరు. మనజగత్తంతయు నొక
చిన్న కొద్దిపాటి వలయము. దాని కావల పరిశీలించుటకు మన
కోపిక లేదు. కావుననే యవినీతులము కుత్సితులము నగుచు
న్నాము. ఇదియే మన దౌర్బల్యము. ఇదియే మన యశక్తత.

ఎంతకొద్దిపనియైనను తృణీకరింపరాదు. తెలియనివాఁడు

స్వలాభము కొఱకో, కీర్తికొఱకో కర్మచేయునుగాక! కాని ప్రతిమనుజుఁడు నంతకంత కున్నతభావములను గ్రహించి వాని నవలంబించుటకు యత్నించుచుండవలెను. "కర్మణ్యే వాధికారస్తే మాఫలేషు కదాచన" కర్మయందే మనకధికారమున్నది. ఫలమునందు లేదు. ఫలాపేక్ష విడువుము. దానిజోలియేల? నీ వెవ్వనికైన సాహాయ్యముఁగోరుదువేని అతనికి నీయందెట్టి భావముం డవలెనో యెన్నఁడు యోచింపకుము. నీవొక సత్కార్యమును గాని మహాత్కార్యమునుగాని చేయఁగోరుదువేని ఫలితమును గురించి యెన్నఁడును కలఁతనొందకుము.

ఈకర్మాదర్శమందొక్కచిక్కుగలదు. ప్రచండ కార్యోత్సాహము కావలెను; మనము నిరంతరము పనిచేయవలసినదే. పనిచేయక యొక్క త్రుటియైన బ్రదుకఁజాలము. ఇఁక విశ్రాంతి యేది? జీవిత సంగ్రామమున నొకపక్షము మనలను సుడివోలె గిఱ్ఱున త్రిప్పు కర్మ. రెండవపక్షము ప్రశాంతమై, ప్రపంచదూర మగు సర్వపరిత్యాగము. అంతయు నిశ్చలము, నిశ్శబ్దము, నిరాడంబరము. లతాకుసుమప్రకరము, జంతుసంతానము, శైలపంక్తులు, వీనితో ప్రకృతి గంభీరముగ శోభిల్లుచుండును. కాని యీరెంటిలో నేదియు సమగ్రముకాదు. కడలిలోతు నీళ్లలోఁ దిరుగాడు మత్స్యము పుడమిపై వైచినంతనే మీఁద జల[illegible]ము లేనందున విశీర్ణమై ఖండఖండములుగ విడిపోవునట్లే

యేకాంతమున కలవడిన మనుజుఁడు ప్రపంచకల్లోలమునఁ జిక్కె-
నేని నలిగిచచ్చిపోవును. జీవన సంరంభమునకు, కోలాహల
మునకు నభ్యాసపడిన మనుష్యుఁడు నిర్జనప్రదేశమున నివసింప
జాలునా? అతఁడింతింతనరాని వ్యథపాలై తుదకున్మత్తుఁడగును.
ఎవ్వఁడేకాంత ప్రశాంత మధ్యమున తీవ్ర కార్యోత్సాహమును,
తీవ్రకార్యోత్సాహమందు నిభృత శాంతినిఁ గ్రోలఁగలఁడో
యాతఁడే యాదర్శపురుషుఁడు. అతని కాత్మ సంయమ రహ
స్యము తెలియును. ఆతనికి మనోజయములభించినది. జనసంకు
లములగు నగరవీథులలో సంచరించుచున్నను గుహామధ్యమం
దుఁ గూర్చున్నట్లే యాతని మనస్సు ప్రసన్నమైయుండి కార్యో
త్సాహముతో పొంగిపోవుచుండును. అదియే కర్మయోగము
నకు పరమావధి. దానిం జేరితివేని నీవు కర్మరహస్యమును
సాధించినట్లే.

కాని మనమింక నక్షరాభ్యాసమునే మొదలిడవలసియున్నాము,
మనవంతుకు వచ్చు కర్తవ్యములం దీర్చుచు దినక్రమేణ స్వార్థ
రాహిత్యము నభ్యసింపవలసియున్నాము. మనము కర్మలను జే
యుచు మనలం బ్రేరేచిన భావములను పరిశీలింపవలెను. ప్రారం
భవత్సరములలో తప్పక ప్రతిభావమును స్వార్థ జన్యముగనే
యుండును. కానివిడువక కృషిచేశినచో కాలక్రమమున స్వార్థ
మునశించి పూర్ణముగ పరార్థ ప్రాపకులము కాగలము. మన

మెల్లరము నిట్లే జీవయాత్రలు చేయుచు పోగా పోగా నొకనా టికి సంపూర్ణస్వార్థ రహితులము కాగలము. అట్టి స్థితిని చెం దిన ముహూర్తమందే మనశక్తులన్నియు కేంద్రీకృతము లగు ను. మనస్జ్ఞానము ప్రదీప్తమగును.

కర్మయోగము.

―――:o:―――

ద్వితీయాధ్యాయము.

―――

"ఎవని స్థానమున వాడు గొప్ప"

సాంఖ్యసిద్ధాంత ప్రకారము ప్రకృతి సత్వరజస్తమస్సు లను మూడు శక్తులచే నేర్పడుచున్నది. వీని భౌతిక రూపముల ను సమత, చలనము, జడత యని చెప్పవచ్చును. అంధకారము ను, స్తబ్ధతయు తమస్సుయొక్క లక్షణములు; రజస్సనగా ప్ర వృత్తి, ఆకర్షణ ప్రతిసారణములు దాని లక్షణములు; సత్వమి రెంటియొక్కయు సమస్థితి.

ప్రతి మానవునందు నీ త్రివిధశక్తులును గలవు. కొన్ని సమయములందు తమస్సు విజృంభించును; అప్పు డలసులమై కదలజాలము; కొన్ని యభిప్రాయములచేతనో, కేవల మాం ద్యముచేతనో కట్టుపడి నిష్క్రియాత్ములమగుదుము. కొన్నివేళల రజస్సు ప్రకోపించును. కొన్నివేళల నీరెంటియొక్కయు నిశ్చ ల సమావస్థ ప్రబలముగానుండును. మఱియు ప్రతిమనుష్యునం దీశక్తులలో నేదియో యొకటి ప్రవర్ధమానముగ నుండును. ఒకని లక్షణము నిష్క్రియ, జాడ్యము, నిద్ర; ఇంకొకని లక్ష ణము శక్తి, ఉత్సాహము, ఉత్కర్ష; వేరొకని లక్షణము ప్ర శాంతము, ప్రసాదము. ఇట్లు సృష్టియందంతటను తన్న ప్రా

వృత్తిజాలమునందు వివిధశక్తుల విశిష్టవికాసరూపములను చూడ
గలము.

కర్మయోగ విషయమై మానవశక్తుల స్వభావము ప్రత్యేకము
గ వివరింపవలసియున్నది. అది యెట్లనగా స్వభావసిద్ధములగు తేడా
వాని ప్రయోగవిధానము లెట్టివో గ్రహించి మనము కర్మలను
తెలిసిగా నిర్వర్తించుటకు తోడ్పడును. మానవప్రపంచము భిన్న
శ్రేణులతో సమావేశము. ధర్మము ... , స్వాభావికము ...
మో మనుష్యుల భేదములు ...; ... విశేషదేశము
లలో విశిష్టరూపములుగా నున్నది. ఒక దేశములో ధర్మము
నని నొకదేశములో కేవలము నిషిద్ధముగా పరిగణింపబడు
చున్నది. ఉదాహరణము ..., ఒక దేశములో ...
తోబుట్టువులు వివాహమాడుచున్నారు. ఇంకొక దేశములో
నిది మిక్కిలి నిషిద్ధము; ఒక దేశమున ... వరిని వలసి
పెండ్లాడవచ్చును: ఇంకొక దేశములో నది గొప్పదోషము;
ఒక దేశములో స్త్రీపురుషుల కొకమారె వివాహము ...
మాయు ...; మరియొక దేశమందట్టి నియమమేమియు లేదు. ఇట్లే
యనేక ధర్మ విషయములందు భిన్నదేశీయులకు విభేదాభిప్రాయ
మ్యములు కలవు. ఐనను విశ్వజనీనముగ నొక ధర్మశాస్త్రము ...
ఉపదేశింపవలయును.

స్వధర్మ విషయము ... . స్వధర్మమును గూర్చి
వివిధములగు ... భిన్నాభిప్రాయములు కలవు; ఒక దేశములో
నొక కార్యమును చేయుట తప్పు; ఆకార్యమునే మరియొక దేశ
ములో చేయకుండుట యపరాధము. ఐనను స్వధర్మము

గూడ నొక సార్వజనీనాదర్శ ముండవలెనని మన యభిప్రా
యము. అట్లే యొక సంఘమునకు కొన్ని కార్యములు కర్త
వ్యములు; వానినే మఱియొక సంఘము ఘోరముగా దలచి, కేవ
లము తద్వ్యతిరిక్త కార్యముల నవలంబించును. మనకు రెండు
మార్గములున్నవి. ఒకటి యవివేక మార్గము, సత్యమున కొ
క్కటె దారి, తక్కిన వన్నియు తప్పు లని తలచునది; రెండవది
వివేకమార్గము, మన మనస్స్థితుల తారతమ్యములం బట్టి ధర్మ
మును, స్వధర్మమును ప్రతి మానవునికిని భేదించునని యంగీక
రించును. ప్రధానాంశ మేమనగా, ధర్మ స్వధర్మముల యందు
విశేషముగ సంఘర్షణములు కలవనియు, నొక జీవితావస్థయం
దు నొక పరిస్థితి సందర్భమునందు కర్తవ్య మగునది వేఱొకప్పుడు
కాజాలదనియు మనము గుర్తెఱుంగవలెను.

ఇందుకు నిదర్శనము:— లోకమునం దవతరించిన యా
చార్య పురుషు లందఱు "ప్రాణ్యమును నిరోధింపకుము," అని
బోధమే పరమ ధర్మ మని యుగ్గడించియున్నారు. మనలో
కొందఱీ ధర్మమును పూర్తిగా నాచరింపబూనినచో సంఘవిచ్ఛి
త్తి యగుననియు, దుర్మార్గులు చెలరేగి మన ప్రాణమానధన
ములను కొల్లబెట్టుదురనియు మనకు తెలియును. ఈ ధర్మము
నొక్క దినము మాత్రమే యాచరించినను ముప్పు తప్పక వా
టిల్లును. ఐనను మన హృదయమందు సహజముగా "ప్రాణ్యము
ను నిరోధింపకు" మన్న ధర్మముయొక్క యథార్థము గోచరించు
చునే యుండును. ఇది సర్వోత్తమాదర్శ మని మనకు తోచును;
కాని యీ ధర్మమును మనమే సాధింపజాల మానవపోటెలో

విశేషభాగమును ఖండించుట యగును. అందుచే వారు నిత్యము దోషములే చేయుచున్నట్లుతలచి యడుగడుగునకు, ప్రతికార్యమునకు ధర్మసంశయ పీడితులగుదురు; అందుచే వారి చిత్తదార్బల్యము హెచ్చును. అట్టి యనవరతాత్మనిరసనముకన్న హానికరమగు దుర్గుణము వేరొండు లేదు. ఆత్మద్వేషికి మృత్యుద్వార మప్పుడే యపావృతమై యున్నది; జాతివిషయమున గూడ నంతే.

మన ప్రథమకర్తవ్యము మనలను ద్వేషించుకొనకుండుట; ఏలయన నభివృద్ధికి మొదట నాత్మవిశ్వాసము, అవ్వల నీశ్వరవిశ్వాసము నావశ్యకములు; ఆత్మవిశ్వాసశూన్యునకు దేవునియందును విశ్వాసముండజాలదు. కాబట్టి భిన్నపరిస్థితుల యందు ధర్మము భిన్నరూపములు దాల్చుననియు, నధర్మమును నిగ్రహించుట యనపరాధముమాత్రమే కాక కొన్ని యెడల కర్తవ్యము కూడ నగుననియు మన మంగీకరింపక తప్పదు.

గీతలలో ద్వితీయాధ్యాయమున నర్జునుడు బంధుమిత్రులను జంపుటకు మన సాడక యనిరోధమే ప్రేమధర్మమునకు పరమాదర్శమని రణవిముఖుడైనప్పుడు శ్రీకృష్ణు డాతని దాంభికుడు, పంద యన్నినిందించుటచూచి పాశ్చాత్యవారకు లాశ్చర్యమగ్నులు కావచ్చును. మనము నేర్చుకోవలసిన విశేషాంశమొకటి కలదు: ద్వంద్వము లెల్లప్పుడు నత్యంతావస్థయందు తుల్యఫలము నిచ్చును. కాంతితరంగములు మిగుల మెల్లగా పోయినను, అతివేగముగా పోయినను గూడ చూడ జాలము. ధ్వని మిగుల మందమైనను, చాల హెచ్చయినను గూడ

వినజాలము. నిరోధానిరోధములకు గల భేదముకూడ నిట్టిదే. ఒకడు సోమరి, శక్తిహీనుడు నగుటచే నిరోధింపడు; ఇచ్ఛ లేక కాదు, చేతగాక. ఇంకొకడు తలచినచో దెబ్బతీయగలడు; కాని శత్రువును ముట్టక దీవించి పంపును. బుద్ధుడు తన సింహాసనమును, సర్వస్వమును పరిత్యజించెను. అది నిజమైనత్యాగము. కాని పుట్టుబోడియగు బిచ్చగానియందు త్యాగమున కవకాశ మెక్కడ? కావున నీ యనిరోధమును ప్రేమాదర్శమును గురించి మనము ప్రస్తావించునపుడెల్ల మన భావమేమో మనము జాగ్రతగా పరిశీలింపవలెను. మొదట నిరోధకశక్తి కలదో లేదో తెలియవలెను. శక్తియుండియు త్యజించి నిరోధింపకుందుమేని ప్రేమమయమగు నొక యుత్కృష్టకార్యమును గావించినట్లే; కాని నిగ్రహసామర్థ్యము లేక కూర్చుండియు ప్రేమధర్మ ప్రేరితుల మైతిమని భ్రమచెందినచో నంతకంటెను హీనకృత్యము ముండబోదు. అర్జునుడు తన యెదుట బారులు తీరిన సేనానివహములం జూచి భీతిల్లెను. తన ప్రేమచే, ప్రభువు నెడలను, దేశము నెడలను గల విధులను మఱచెను. కావుననే శ్రీకృష్ణుడు "నీ వాడునది ప్రజ్ఞావాక్యములు, చేయునది భీరుకృత్యము; లెమ్ము, యుద్ధము చేయుము!" అని మందలించెను.

అదే కర్మయోగముయొక్క ముఖ్యాభిప్రాయము. అనిరోధమే పరమధర్మము, అది సంపూర్ణబలసంయుక్తము కావలెను, అధర్మ నిరోధ మీ యనిరోధధర్మమునకు సోపానము, అని యెవ్వడు గుర్తెఱుగునో యాతడే కర్మయోగి. ఈ యుత్తమాదర్శమును జేరకపూర్వ మధర్మ నిరోధమే కర్తవ్యము; కర్మ

చేయవలసినదే, కదన మొనరింపవలసినదే, శత్రువును వధింప వలసినదే. అప్పుడే, నిగ్రహాశక్తి యలవడినప్పుడే, యనిరోధము సుగుణముగ పరిగణింప బడును.

నేనొక మనుష్యుని చిరకాలముగా నెఱుగుదును. ఆతడు వట్టి మూర్ఖుడు, సోమరి; ఏమియు తెలియదు; తెలియవలెనన్న కుతూహలమును లేదు; కేవలము పశుతుల్యుడు. ఆతడొక సారి నావద్దకు "వచ్చి బ్రహ్మమును తెలియుటెట్లు? ముక్తిని పొందుటెట్లు?" అని ప్రశ్నించెను. "నీ వబద్ధమాడగలవా?" యని యడిగితిని. "చేత కాదు." అని బదులు చెప్పెను. "అట్లైన నసత్య మాడుట నేర్చుకొనుము. పశువులాగు, మొద్దువలె నుండుటకన్న కల్లలాడుట మేలు. నీవు జడస్థితియందు దున్నావు. సర్వకర్మాతీతమగు శాంతప్రసన్నస్థితి నీకెంతో దూరమందున్నది. సోమరితనముచే చెడుపనిని గూడ నీవు చేయజాలవు." అని యంటిని. అయితే యాతని విషయము వేరు; ఆతనితో హాస్యముగ కట్లంటిని; కాని నా భావ మేమనగా, మనుజుడు పూర్ణశాంతిని బడయుటకు పూర్ణముగా ప్రవృత్తిపరుడు కావలెను.

నిష్క్రియత్వ మెప్పుడును కూడదు. ప్రవృత్తి యనగా నిరోధమే. మానసిక భౌతికాది సకల క్లేశములను నిరోధింపుము. అట్లు చేయగలిగితివేని శాంతిని బడయ గలవు. "ఎవ్వనిని ద్వేషింపకుము, దుర్మార్గమును నిరోధింపకుము," అని చెప్పుట సులభమే, కాని యాచరణమం దది యెంతకష్టమో మనకు తెలియును. ప్రజల యెదుట మనము నిరాకులము ప్రదర్శింప

వచ్చును, కాని మన గుండెలో గాయము లేక పోయెనా? అట్టి క్రోధఫలమునకు శాంతిలేదు; నిరోధించుటయే మేలుగా తోచు ను. నీకు ధనాశ యుండెను లోకనిందకు జడియుదువేని ధనసం పాదనకు గడంగవు; కాని నీహృదయము మహాద్రిశిలను ద్రవ్యము మిగిలిన పసిగొట్టుచునే యుండును. ఇది కాపట్యము, నిష్ఫలము. ప్రపంచమందు నిమగ్నులై వస్తువు లందలి కష్ట సుఖములు కొంతవఱ కనుభవించి యప్పటికి త్యాగము రాజాలదు; అప్పుడే శాంతి రాగలదు. కావున నీ యధికారాది సకల వాంఛలను సంతృప్తి పఱపుము; కోరికలు తీరుటతోడనే వాని నిష్ప్రయోజ నత్వము నీకు తెలియగలదు. కాని యే యధికారప్రవృత్తి యైన నేకాని, ప్రవృత్తి [illegible] నేకాని, నీకు శాంతిలేదు. త్యాగము లేదు. అనేక మహాత్ములుగా నీ శాంతిత్యాగములం గూర్చి యుపదేశించుచున్నారు. బాల్యము నుండియు మన మీ ధర్మములంగూర్చి వినుచున్నాము; కాని యెంత స్థితిని జెం దినవారమై యున్నాము? నేను లోకము సర్వ భాగము తిరిగితిని, కాని యుపదేశించు మనుష్యుని చూచియుండలేదు.

ప్రతిమనుష్యుడు ప్రత్యేకాధికారమును కోరునని, దా నిని సాధించు సామర్థ్యముండవలెను. అన్యధర్మములను స్వీకరించి విఫలుల మగుటకంటె నిది (స్వధర్మము) నర్చు వృద్ధికి సులభోపా యము. ఒక చిన్న దృష్టాంతము చెప్పెదను, ఒక బిడ్డను పిలిచి యుపవనస్థుడొక్కడు నీవు నావద్దకు రమ్ము, అతడు దారిలో తప్పక చచ్చును, లేదా వెంటనే నొక్కటే నగము చచ్చి మెట్టులో బొందెను గమ్యస్థానమున చేర్చును. సామాన్యముగ

మనము నడుచుకొను రీతి యిదియే. ఏ సంఘమున గాని స్త్రీపు
రుషుల కందఱకు నొక్క తీరు మనస్సు, సామర్థ్యము, చాకచ
క్యము నుండ జాలవు; వారికి వేర్వే రాదర్శము లుండవలసినదే;
యేయాదర్శముం జూచి కాని పరిహసించుటకు మనకు ఘాక్కు లే
దు. ప్రతి మనుజుడును తన యాదర్శముం జేరుటకై స్వీయశక్తి
కొలది పాటుపడనిమ్ము. నా ప్రమాణముచే నిన్ను నిర్ణయిం
చుట కాని, నీప్రమాణముచే నన్ను నిర్ణయించుట కాని యుక్త
ముకాదు. రేగును, గోగును పోల్చి నిర్ణయింప బూనుట తప్పు;
రేగుకు రేగును గోగుకు గోగును మాత్రమే ప్రమాణముగ జేసి
బాగోగుల నిర్ణయముకు కూర్చుండుము.

నానాత్వమం దేకత్వము సృష్టివిధానము. మనుష్యు
లలో వ్యక్తిభేద మెంతయున్నను అనుగున నేకత్వముకలదు. స్త్రీ
పురుషులందలి భిన్నస్వభావములు సృష్టి యందలి సహజ విభేద
ము. కావుననే మనము వారి నందఱ నేకప్రమాణముచే నిర్ణ
యించుట కాని, నేకాదర్శబద్ధుల జేయుటకాని ప్రమాదము.
అట్లు చేసినచో ననిమిత్తకల్లోలమున దగుల్కొని మనుజు
లన్ను ద్వేషించుకొనుచు దుర్మార్గుడై విశ్వాస హీను డగును.
కావున ప్రతివాడును తన పరమాదర్శముం జేరుకొనుటకు
ప్రోత్సహించుచు నాయాదర్శము సాధ్యమగునంత వఱకు సత్య
మును సమీపించులాగు చేయుటయే మన కర్తవ్యము. హిందూ
ధర్మమున నీవిషయ మతి పురాతనకాలమందే గుర్తింపబడినది.
హిందూధర్మ శాస్త్రములలో బ్రహ్మచర్య, గార్హస్థ్యాది వివి
ధాశ్రమములకు ప్రత్యేక ధర్మములు విధింపబడినవి.

హిందూశాస్త్రానుసారముగ ప్రతివ్యక్తికిని సామాన్య మానవధర్మములుమాత్రమే కాక - విశిష్ట ధర్మములు కూడా కలవు. హిందూ పురుషునకు బ్రహ్మచర్యముతో జీవితమారంభ మగును. ఆవల పాణిగ్రహణము చేసి గార్హస్థ్యమున ప్రవేశించును; వార్ధక్యమున వానప్రస్థమును కడకు సర్వపరిత్యాగము నొనరించి సన్యాసమును స్వీకరించును. ప్రతి యాశ్రమమునకు ప్రత్యేక ధర్మములు గలవు.ఏ యాశ్రమమునకుగాని యింకొక యాశ్రమముకన్న నాధిక్యము లేదు; బ్రహ్మచర్యముకన్న గార్హస్థ మెక్కువకాదు; వీథులూడ్చు పాకివాడును సింహాసనాసీనునితో సమానుడే. రాజు నొక్కమాఱు సింహాసనమునుండి దించి పాకిపని జేయుమనుడు ఆతడెట్లు నిర్వాహము చేయునో చూతము. పాకివానికే పట్టము గట్టి యాతని పరిపాలన జూడుడు. ప్రపంచ మధ్యమందుండువాని కంటె ప్రపంచమును పరిత్యజించిన వాడధికుడని చెప్పుట నిరర్థకము; ప్రపంచమును విడిచి స్వేచ్ఛా జీవనమును హాయిగా జరుపుటకంటె ప్రపంచమందుండియు నీశ్వరసేవ సలుపుట యధిక ప్రయాస. తొల్లింటి చతురాశ్రమములును క్రమశః గార్హస్థ్య సన్యాసములను రెండాశ్రమములుగా మారినవి. గృహస్థుడు సంసారమందుండి చతుర్విధపురుషార్థములను నెరవేర్చును. సన్యాసి మోక్షసాధనకై కృషి చేయుచు భక్తిజ్ఞానముల నుపదేశించును. గృహస్థధర్మములను సరిగా నిర్వహించు టెంత దుర్లభమో మహానిర్వాణ తంత్రము నందలి యీ క్రింది శ్లోకములవలన తెలియగలదు.

శ్లో. బ్రహ్మనిష్ఠో గృహస్థ స్స్యాత్ బ్రహ్మజ్ఞానపరాయణః
యద్య త్కర్మ ప్రకుర్వీత తద్బ్రహ్మణి సమర్పయేత్॥
మాతరం పితరంచైవ సాక్షా త్ప్రత్యక్ష దేవతామ్
మత్వా గృహీ నిషేవేత సదా సర్వప్రయత్నతః॥
తుష్టాయాం మాతరి శివే! తుష్టే పితరి పార్వతి!
తవ ప్రీతి ర్భవేత్ దేవి! పరబ్రహ్మ ప్రసీదతి॥
ఆసనం శయనం వస్త్రం పానం భోజన మేవ చ
తత్తత్ సమయ మాజ్ఞాయ మాత్రే పిత్రే నియోజయేత్॥
శ్రావయే న్మృదులాం వాణీం సర్వదా ప్రియ మాచరేత్
పిత్రో రాజ్ఞానుసారీ స్యాత్ సత్పుత్రః కులపావనః॥
ఔద్ధత్యం పరిహాసంచ తర్జనం పరిభాషణమ్
పిత్రో రగ్రే న కుర్వీత యదిచ్ఛే చ్చాత్మనో హితమ్॥
మాతరం పితరం వీక్ష్య నత్వోత్తిష్ఠేత్ ససంభ్రమః
వినా జ్ఞయా నోపవిశేత్ సంస్థితః పితృశాసనే॥
మాతరం పితరం పుత్రం దారా నతిథిసోదరాన్
హిత్వా గృహీ న భుంజీయాత్ ప్రాణైః కంఠగతై రపి॥
వంచయిత్వా గురూన్ బంధూన్ యోభుఙ్క్తే స్వోదరంభరః
ఇహైవ లోకే గర్హ్యో సౌ పరత్ర నారకీ భవేత్॥
జనన్యా వర్ధితో దేహో జనకేన ప్రయోజితః
స్వజనైః శిక్షితః ప్రీత్యా సోఽధమ స్తాన్ పరిత్యజేత్॥
ఏషా మర్థే మహేశాని! కృత్వా కష్టశతాన్యపి
ప్రీణయేత్ సతతం శక్త్యా ధర్మోహ్యేష సనాతనః।
స ధన్యః పురుషో లోకే స కృతీ పరమార్థవిత్

బ్రహ్మనిష్ఠః సత్యసంధో యో భవే ద్భువి మానవః
న భార్యాం తాడయేత్ క్వాపి మాతృవత్ పాలయేత్ సదా
నత్యజేత్ ఘోరకష్టేఽపి యది సాధ్వీ పతివ్రతా॥
స్థితేషు స్వీయదారేషు స్త్రియ మన్యాం న సంస్పృశేత్
దుష్టేన చేతసా విద్వా నన్యథా నారకీ భవేత్॥
వివిక్తే శయనం వాసం త్యజేత్ ప్రాజ్ఞః పరస్త్రియా
అయుక్త భాషణంచైవ స్త్రియం శౌర్యం న దర్శయేత్॥
ధనేన వాససా ప్రేమ్ణా శ్రద్ధయా మృదు భాషణైః
సతతం తోషయేత్ దారాన్ నాప్రియం క్వచి దాచరేత్॥
యస్మిన్ నరే మహేశాని! తుష్టా భార్యా పతివ్రతా
సర్వో ధర్మః కృతస్తేన భవతీప్రియ ఏవ సః
చతుర్వర్షావధి సుతాన్ లాలయేత్ పాలయేత్ పితా
తతః షోడశపర్యంతం గుణాన్ విద్యాంచ శిక్షయేత్॥
వింశత్యబ్దాధికాన్ పుత్రాన్ ప్రేరయేత్ గృహకర్మసు
తతస్తాన్ తుల్యభావేన మత్వాస్నేహం ప్రదర్శయేత్॥
కన్యాఽప్యేవం పాలనీయా శిక్షణీయాఽతి యత్నతః
దేయా వరాయ విదుషే ధనరత్న సమన్వితా॥
ఏవం క్రమేణ భ్రాతౄంశ్చ స్వసృభాతృసుతానపి
జ్ఞాతీన్ మిత్రాణి భృత్యాంశ్చ పాలయేత్తోషయేత్ గృహీ
తతః స్వధర్మ నిరతా నేకగ్రామ నివాసినః
అభ్యాగతా నుదాసీనాన్ గృహస్థః పరిపాలయేత్॥
యద్యేవం నాచరేద్దేవి! గృహస్థో విభవే సతి
పశురేవ స విజ్ఞేయః స పాపీ లోకగర్హితః॥

నిద్రాలస్యం దేహయత్నం కేశవిన్యాస మేవచ
ఆసక్తి మశనే వస్త్రే నాతిరిక్తం సమాచరేత్॥
శూరః శత్రౌ వినీతః స్యాత్ బాంధవే గురుసన్నిధౌ
జుగుప్సితాన్ న మన్యేత నావమన్యేత మానినః॥
సౌహార్దం వ్యవహారాంశ్చ ప్రవృత్తిం ప్రకృతిం నృణాం
సహవాసేన తర్కైశ్చ విదిత్వా విశ్వసేత్ తతః।
స్వీయం యశః పౌరుషంచ గుప్తయే కథితంచ యత్
కృతం యదుపకారాయ ధర్మజ్ఞో న ప్రకాశయేత్॥
విద్యాధనయశోధర్మాన్ యతమాన ఉపార్జయేత్
వ్యసనం చాసతాంసంగం మిథ్యాద్రోహం పరిత్యజేత్॥
జితేంద్రియః ప్రసన్నాత్మా సుచింత్యః స్యాత్ దృఢవ్రతః
అప్రమత్తో దీర్ఘదర్శీ మాత్రాస్పర్శాన్ విచారయేత్॥
సత్యం మృదు ప్రియం ధీరో వాక్యం హితకరం వదేత్
ఆత్మోత్కర్షం తథానిందాం పరేషాం పరివర్జయేత్॥
జలాశయాశ్చ వృక్షాశ్చ విశ్రామగృహ మధ్వని
సేతుః ప్రతిష్ఠితో యేన తేన లోకత్రయం జితమ్॥
సంతుష్టౌ పితరౌ యస్మి న్ననురక్తాః సుహృద్గణాః
గాయంతి యద్యశోలోకాః తేన లోకత్రయం జితమ్॥
సత్యమేవ వ్రతం యస్య దయా దీనేషు సర్వథా
కామక్రోధౌ వశే యస్య తేన లోకత్రయం జితమ్॥
విరక్తః పరదారేషు నిస్పృహః పరవస్తుషు
దంభ మాత్సర్యహీనో యస్తేన లోకత్రయం జితమ్॥

జ్ఞానినా లోకయాత్రాపి సర్వత్ర సమదృష్టినా
క్రియన్తే యేన కర్మాణి తేన లోకత్రయం జితమ్॥"

"గృహస్థుడు బ్రహ్మనిష్ఠుడై బ్రహ్మజ్ఞానపరుడై సము
స్త కర్మలను బ్రహ్మమునందు సమర్పింపవలెను. తల్లి దండ్రు
లను ప్రత్యక్షదైవములుగా నెంచి వారిని సర్వదా సేవింపవలెను.
వారు సంతసించినచో పార్వతీ పరమేశ్వరులు సంతసింతురు.
పుత్రుడు సమయమును కనిపెట్టి వారికి శయ్యాసనములను, వస్త్ర
ములను భోజనపానీయములను సమకూర్పవలెను. వారితో వ్యా
దు భాషణలు చేయుచు వారికి ప్రియ మొనరింపవలెను. వారి
యాజ్ఞానువర్తి యగువాడే సుపుత్రుడు, కులపావనుడు. వారి
యెదుట సతిశయమును, పరిహాసమును, తర్జనమును, అధిక
ప్రసంగమును చేయరాదు. వారిని చూచుటతోనే సంభ్రమ
ముతో నమస్కరించి నిలువవలెను; వారి యాజ్ఞ యగువరకు
కూర్చుండరాదు. గృహస్థుడు తన ప్రాణములు పోవుచున్నను,
తల్లి దండ్రులను, భార్యాపుత్రులను, అతిథులను, సోదరులను
విడిచి భుజింపరాదు. గురుపులను బంధువులను వంచించి కుక్షిం
భరుడై భుజించు నాతడు ఇహలోకమున నింద్యుడై యవ్వల
నరకమును జెందును. ఈదేహము తండ్రిచే నీయబడినది, తల్లి
చే పెంపబడినది, స్వజనులచే శిక్షింపబడినది, కాన వారిని
పరిత్యజించు నాత డధముడు. ఎన్నివందల కష్టములు పడినను
నను వారిని సర్వదా శక్తికొలది సంతోషపెట్టవలెను. ఇదియే
సనాతన ధర్మము. ఎవ్వడు బ్రహ్మనిష్ఠుడై సత్యసంధు డగునో
యాతడే ధన్యుడు, కృతార్థుడు. భార్యనెప్పుడును కొట్టరాదు,

తల్లినివలె నెల్లప్పుడు కాపాడవలెను; సాధ్వి, పతివ్రత యగునామెను ఘోరకష్టము సంభవించినను విడువరాదు. స్వదార యుండగా దుర్మనస్కుడై పరకాంతను స్పృశించువాడు నరకమును పొందును. విజనమునందు పరకాంతలతో శయనమును వాసమును పరిత్యజింపవలెను; స్త్రీలముందఱ నయుక్త సంభాషణము కూడదు. స్వశౌర్యమును ప్రకటింపరాదు. ధన వస్త్రములచేతను, శ్రద్ధాప్రేమలచేతను, మృదుభాషణములచేతను భార్యను సర్వదా సంతోష పఱుపవలెను; ఆమె కెప్పుడు నప్రియము నాచరింపరాదు. ఎవ్వనివలన పతివ్రతయగు పత్ని సంతుష్టి నొందునో యాతడు సర్వధర్మములను నెఱవేర్చినట్లు; అతనియం దీశ్వర ప్రీతి చెందును. పుత్రులను నాలుగేండ్లవఱకు తల్లిచే లాలించుచు పాలింపవలెను; ఆవల పదునారేండ్లవఱకు విద్యాబుద్ధులను నేర్పవలెను. ఇరువదేండ్లుగాటిన పిదప గృహకార్యములందు ప్రవేశపెట్టవలెను. అవ్వల సమానునిగా నెంచి స్నేహము చూపవలెను. కన్యను గూడ నిట్లే పాలించుచు శ్రద్ధతో విద్య గఱపవలెను; అవ్వల నామెను ధనరత్నసమన్వితను గా జేసి విద్వాంసుడగు వరున కీయవలెను. ఇట్లు క్రమముగా [illegible]లను, సోదరీ సోదరుల పుత్రులను, జ్ఞాతులను, మిత్రులను, భృత్యులను పాలించుచు సంతోషపఱుపవలెను. ఆవల స్వధర్మప్రవృత్తులగు నేకగ్రామవాసులను, అభ్యాగతులను, మిత్రామిత్రులు కాని యుదాసీనులను, పాలింపవలెను. సంపద కలిగియుండి పాలింపని గృహస్థుడు పశువు, పాపి, జననింద్యుడు. నిద్ర, ఆలస్యము, దేహరక్షణ, కేశవిన్యాసము, అన్నవస్త్రాసక్తిని అధికముగా చే

చేయరాదు. శత్రుసేనల శౌర్యమును, గురుబాంధవులందు వినయమును జూపవలెను. అవగుణములను సహింపరాదు, మాననీయులను తిరస్కరింపరాదు. మనుజుల సౌహార్దమును, వ్యవహారమును, ప్రవృత్తిని, స్వభావమును, సహవాసముచేతను ఆలోచనచేతను గ్రహించి పిమ్మట విశ్వసింపవలెను. స్వయశమును, పరాక్రమమును, విద్వత్త్వమును, చేసినమేలును, ప్రకటింపరాదు. విద్యను, ధనమును, కీర్తిని, సత్కర్మమును ప్రయత్నముతో నార్జింపవలెను. వ్యసనమును, దుస్సాంగత్యమును, ఆలస్యమును, ద్రోహమును వర్జింపవలెను. మైత్రియును, ప్రసన్నచిత్తమును, సువిచారమును, [illegible], అభ్యాసమును, [illegible]యు నైన [illegible] ములను అభ్యాసము చేయవలెను. సత్యము, మృదువు, ప్రియము, హితకరము నగు వాక్యమును పలుకవలెను. [illegible]ను, పర[illegible]ను మానవలెను. ఎవ్వాని [illegible] సంకల్పములును, [illegible]ములును, [illegible] ప్రయత్నములును, [illegible] [illegible]లో ఆతడు లోకత్రయమును జయించుచున్నాడు. ఎవ్వాని [illegible] సంతుష్టులో, [illegible] లనుకూలురో, ఎవ్వాని యశస్సును లోకములు గానముచేయునో ఆతడు లోకత్రయమును జయించుచున్నాడు. ఎవ్వాడు సత్యవ్రతుడై, [illegible] [illegible]డో, [illegible] కామక్రోధములు [illegible] ఆతడు లోకత్రయమును జయించుచున్నాడు. ఎవ్వాడు పరదారలయందు విరక్తుడో, పరవస్తువులందు నిస్పృహుడో, దంభమాత్సర్యహీనుడో ఆతడు లోకత్రయమును జయించుచున్నాడు. ఎవడు జ్ఞానియై సమదృ

ష్ఠి కలిగి లోకయాత్రకొఱకు సర్వకర్మలను చేయుచున్నాడో ఆతడు లోకత్రయమును జయించుచున్నాడు.

ఈ గృహస్థధర్మము కర్మయోగమునందొక భాగము. ఆపల నింకొక శ్లోకము కలదు:—

"న బిభేతి రణాద్యోవై సంగ్రామే-ప్యరాఙ్ముఖః
ధర్మయుద్ధే మృతో వాపి తేన లోకత్రయం జితమ్.

"ఎవడు రణమున్న వెఱువడో, సంగ్రామమునుండి పారిపోడో ఆతడు ధర్మయుద్ధమున మృతుడైనను లోకత్రయమును జయించుచున్నాడు." ఇందుచే నొకనికి ధర్మమగునది యింకొకనికి ధర్మము కాదని తెలుచున్నది. మఱియు నొక ధర్మ మూర్ధ్వగతికిని, ఇంకొకటి యధోగతికిని హేతువగునని భేదముచేయుటలేదు. ప్రతిధర్మమునకు నొకస్థాన మున్నది; కాలానుసారముగ మనము కర్తవ్యములను నిర్వహింపవలెను.

ఎట్టి దౌర్బల్యమును కూడదనుటయే దీనికంతకును సారాంశము. మన శ్రుతి స్మృతులలో ఋషులు చేసిన యుపదేశములందెల్ల నిదియే నాకు నచ్చినది. వేదము లడుగడుగునకు "అభయమ్, అభయమ్," అని ఘోషించుచునే యుండును. భయపడకుము, దేనికని భయపడకుము. భయము దౌర్బల్య చిహ్నము. పురుషుడు లోకుల హాస దూషణములను లెక్కింపక తనవిధిని నెరవేర్పవలెను.

ఈశ్వరారాధనకై ప్రపంచమును విడిచి పోవునాతడు, పరోపకారార్థము ప్రపంచమం దుండువారి నీశ్వరసేవకులు కాదనరాదు. దారాపుత్రాదులతో ప్రపంచమం దుండువాడు

ప్రపంచ పరిత్యాగులను తిరుగుబోతు లనుటయు గూడదు. ఎవరి స్థానమున వారు గొప్ప. ఇందుకు దృష్టాంతముగా నొక కథ చెప్పెదను.

పూర్వ మొకరాజు తనదేశమునకు వచ్చిన సన్న్యాసుల నెల్లను. "ఎవరెక్కువ—ప్రపంచమును విడచి సన్న్యాసియైనవా డా, ప్రపంచమందుండి గృహస్థ ధర్మముల నాచరించువాడా?" అని యడుగుచుండెను. ఎందఱో ప్రత్యుత్తర మియ్య జూచిరి. కొందఱు సన్న్యాసియెక్కుడనిరి. రాజందుకు ఋజువు కోరెను. కాని వారు చూపలేకపోయిరి. అందుకు వారిని పెండ్లాడి గృహస్థులుకండని రాజాజ్ఞాపించెను. ఇంకొందరు వచ్చి "స్వధర్మాచరణగల గృహస్థుడే గొప్పవాడనిరి." వారివలన గూడ రాజు దాఖలా కోరెను. వారు చూప జాలనందున గృహస్థులు కండని యాజ్ఞాపించెను. చివరకొక పడుచు సన్న్యాసి వచ్చెను. ఆతనిగూడ రా జెప్పటియట్ల ప్రశ్నించెను. అందుకాతడు "ఎవరిస్థానమున వారు గొప్పయని బదులు చెప్పెను. రాజు నిదర్శనము కోరెను. "నీవుముందుగా నాతో వచ్చి కొన్నాళ్లుండిన నిదర్శనము చూపెద" నని సన్న్యాసి చెప్పెను. రాజు సరేయని బయలు దేరెను. ఇరువురును కలసి యెన్నియో దేశములు దాటిపోయిరి. కడకొక గొప్ప రాజ్యమున ప్రవేశించిరి. ఆరాజధానియందు మహోత్సవము జరుగుచుండెను. రాజును, సన్న్యాసియు గీతావాద్యములను జయజయధ్వానములను వినిరి. జనులు విలాసముగా నలంకరించుకొని వీధులలో గుమి గూడిరి. ఏదియో ప్రకటన చేయు చున్నారు. రాజును సన్న్యాసియు నావేడుక చూచుటకై నిలిచిరి. ఆదేశపు రా

జపుత్రిక రాజకుమారులలో నొక్కని స్వయంవరము చేసికొను
నని ప్రకటించిరి. జగదేక సుందరియగు నా కన్యకారత్నము,
తన కనురూపుడగు నొక జగన్మోహనాకారుని చేపట్ట నిశ్చ
యించెను. ఆ దేశాధిపుడును తన యనంతరము తన రాజ్య స
ర్వస్వము నల్లునకు పట్టము గట్టెదనని చాటించెను. అట్టి యసా
మాన రూప లావణ్యములు గూర్చి పలువురు విని యుం
డుటచే నానాదేశముల రాజకుమారులు పాణిగ్రహణ కుతూహలాయ
త్తులై చనుదెంచిరి. ఇదివరలో నెన్నియో మారులిట్టి స్వయం
వరోత్సవములు సాగెను. కాని యామెకు నచ్చిన వాడెవడును లేక
పోయెను. నేడు మరల స్వయంవర దినము. రాజకుమారులంద
రును నానావిధ [illegible] తళతళ మెరయుచున్న [illegible]
నుజ్వల వస్త్రాలంకారాభరణ [illegible] విగ్రహములతో [illegible]
భామధ్యమున ప్రవేశించి యుండిరి. [illegible]
గధులు [illegible] చుండిరి. ఇంతలో రాజ
కుమారి యొక యందలముపై సభాస్థలిని బ్రవేశించి రాజశ్రేష్ఠు
ల [illegible] బలికెను. [illegible]
వీక్షణములం బరికించుచు వాహకులను "ముందుకు
నడువు" డని యుచ్చరించు చుండెను. సభ యంతయు
జలివచ్చెను. కాని యామె మనసు నాకర్షింప జాలిన సర్వ
తోహరుడెక్కడ? రాజకుమారులు హతమనోరథులై విన్న
బోయిరి. ఈమారుకూడ స్వయంవరయత్నము విఫలమేనా?
ఇంతలో నొకచెనుండి యొక సన్యాసి యకస్మాత్తుగ స్వయంవరమునకు దిగి
వచ్చిన ద్యుమణియోయన సభాస్థలమునకు [illegible]. అతి

ప్రాకమూలనిలచి యీయుత్సవమును విలకించుచుండెను. ఇం
తలో పల్లకి యాతనియొద్దకువచ్చి నిలచెను. రాజపుత్రి యం
దుండి దిగి పుష్పదామము నాతనికంఠమునవైచెను. ఆ సన్యాసి
"ఛీ! ఇదియేమి? నేను సన్యాసిని. నాకు పెండ్లియేల?" అని
యాహారముం దీసివైచెను. ఆ దేశాధీశ్వరుడు వాతడు పేదయ
గుటచే సంశయించుచున్నాడని తలచి "నా కొమార్తెతో ని
న్నను నాయర్ధరాజ్యమును, నాయనంతరము నా రాజ్యసర్వ
స్వము నీ కగద" నని యాహారమును మరల నా సన్యాసి
కంఠమున వైచెను. కాని యాతడు దానిని మరల తీసివైచి "ఛీ!
నాకు పెండ్లియొక్క జోలే" దని యచ్చటనుండి చివాలున లేచిపో
యెను.

ఆ రాజపుత్రి కాతనియందలి మోహాతిశయమున మేరలేకుండె
ను. "అతని పెండ్లియైన నాడవలెను, లేదా చావవలెను" న
కృతనిశ్చయురాలయ్యెను. ఎట్లైన నాతని బ్రతిమాలి వెం
టే వచ్చెనని యాతనివెంటనరిగెను. ఈ చిత్రమునుదిలకించుచున్న
మన సన్యాసి రాజుతో "రాజా! వీరివెంబడి పోదము, రమ్ము,"
అని యిరువురు వారి వెనుక సూరెడుదూరమునగా మెల్లమెల్లన
బోవుచుండిరి. రాకుమారిని వలచిన సన్యాసి యున్నియామా
మడలు నడచి యొక వనము బ్రవేశించెను. ఆకన్యకయు నాతని
వెంట నడవలో జొచ్చెను. మన రాజును సన్యాసియు వారిని
వెనుదగిలియే యుండిరి. ఈ యడవిలో నా సన్యాసి యెఱుగ
ని దారి లేదు. అందుచే నాతడు చిక్కటి తోవలం బట్టి యొక్క-
ట హఠాత్తుగా నదృశ్యుడాయెను. రాకుమారి యాతనికై

వెదకి వెదకి వేసారెను. కాని తన ప్రియుని గానలేకపోయెను.
ఆఘోరాటవిలో దారి తెన్ను తెలియక యేడువసాగెను. అప్పుడు
మన రాజును, సన్యాసియు నామెను సమీపించి "అమ్మా! యే
డువకుము; ఈ యడవినుండి యావలకు నీకు దారిచూపెదము.
కాని యిప్పుడు చీకటి పడుచున్నది. ఇదిగో, యొక పెద్ద వృక్ష
ము. దీనిక్రింద నేటికి శయనించి రేపకడనే లేచి పోవుదము."
అని చెప్పిరి.

ఆచెట్టుపై నొక చిన్నపిట్ట తన భార్యతోను, మూడు
పిల్లలతోను నివసించుచుండెను. పక్షి క్రింద చూచెను. మువ్వురు
మనుష్యులు కాటబడిరి. అంత నది భార్యతో "ప్రేయసీ! ఏమి
చేయుదము? అతిథులు వచ్చిరి; శీతకాలము; నిప్పైనను లేదే;"
అని యెందో యెగిరిపోయెను. మఱు నిముసముననే యగ్నితో
యొక కట్టెను నోటకఱచి తెచ్చి యా యతిథులముందు
డిచెను. అందుపై వారు నాలుగుచిదుకులు చేర్చి మంట
కాని యా పక్షికి తృప్తి కాలేదు. "ప్రేయసీ! ఏమిచే
చేసికొనిరి. హారముగ నిచ్చుటకై మనయొద్ద నేమియు లే
యుదము? వారి కాకలిబాధగా నుండును. మనము గృహ
దు; పాపము, వారి వచ్చినను పూజించుటమనవిధి. నే
స్థులము; మన యింటికెవ చేయవలెను; వీరికి నాదేహము ని
నిప్పుడు చేతనగున దేమో బడి యాహుతి యయ్యెను.
చ్చెదను." అని యా యగ్నిలో ని వారియత్నము నిష్ఫల
అతిథులు దానిం గాపాడజూచిరి;
మయ్యెను.

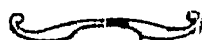
ఆమపక్షి తన పతి కృత్యముంగాంచి యిట్లనుకొనెను, "ఇక్కడ ముగ్వురు మనుష్యులున్నారు; కాని వారి క్షుధ దీర్చుటకై యొక్కటే పక్షికలదు. అది చాలదు. నాపతి సంకల్పము నీడేర్చుట నాధి. నా దేహమును గూడ నిచ్చి వారికి బుభుక్షాపూర్తి చేసెను." అని యూచింతించొచ్చి యసువులు విడిచెను.

తమ తల్లిదండ్రుల కార్యముజూచి యా మూడు పులుగు బిడ్డలు నిట్లుతలంచెను. "అయ్యో! మన తల్లిదండ్రులు చేతనగుదానిం జేసిరిఅయినను వీరి యాకలి యింకను తీరలేదు. వారు పూనినపని కొనసాగించుట మన ధర్మము; కాన మనముకూడ సముంబోత్తము." ఇట్లని యవియున్నియు మంటలో దుకెను.

ఈ దృశ్యముగాంచిన ముగ్వురు నాశ్చర్యచకితులైరి. ఆ పక్షుల నట్టే భక్షక విడిచి యా రాత్రి నిరాహారముండిరి. తెల్లవారగనే రాజును, సన్యాసియు నారాకొమార్తెకు మార్గముచూపిరి. ఆమె తండ్రికడకు మరలి పోయెను.

అంతట సన్యాసి రాజుతో నిట్లనెను, "రాజా! ఎవనిస్థానమునందు వాడు గొప్పయని నీ విప్పుడు చూచి యుంటివి. నీవు ప్రపంచమందుండదలచినేని, ఆపక్షులవలె నేక్షణమందైన నితరులకై మ్రచ్చుటకు సిద్ధముగా నుండుము. ప్రపంచమును పరిత్యజించదలచితివేని సౌందర్యరాశియగు కన్యకారత్నమునేను వివాహరాజ్యమును తృణప్రాయముగ

నిరసించిన యాసన్యాసియునకునివలె నుండుము. నీవు సంసారివి గా నుండగోరుదువేని నీ జీవితమును పరోపకారార్థము విని యోగింపుము; సన్యాసివిగా నుండ గోరుదువేని, సౌందర్య ధ నాధికారములనంక కన్నెత్తియైన చూడకుము. ఎవనిస్థానమున వాఁడు గొప్ప, కాని యొకని స్వధర్మ మొకానొకని ధర్మము కా నేరదు.

కర్మయోగము.

తృతీయాధ్యాయము.

కర్మరహస్యము.

ఇతరుల భౌతికావశ్యకముల నొసఁగి వారికి తోడ్పడుట మహనీయమైనదే: కాని యుపకారప్రాశస్త్యమును, సహాయ్య పరిమితులను బట్టి యుపకారోద్దేశ్యము నిర్ణయింపఁబడును. ఒక మనుష్యుని యొక్క కోర్కెల నొక్కనాఁడయిన దీర్చుటయే యతనికి నిశ్చయముగ సహాయము చేసినట్లు; ఒక్క సంవత్సరకాల మాతని కోర్కె లన్నియు నెలుగడనింపు జేసినచో నింకను సహాయముచేసి న వారమగుదుము; ఇక శాశ్వతముగ నాతని కోర్కెలోపమును లేకుండ నొనరించినచో నతనికందు నత్యుత్తమసాహాయ్య మొనఁగినాఁడవు. ఆధ్యాత్మికజ్ఞానము మాత్రమే మన దుఃఖముల నిత్యముగఁ బాపనాడ గలదు; ఇతరవిధమైన యెట్టి యొనను తాత్కాలికముగ మాత్రమే సంతుష్టి యీయఁగలదు. కావున నాధ్యాత్మిక సహాయమే మానవునకు మానవుఁ డొసఁగఁగల యుత్తమ సహాయము; ఆధ్యాత్మోపదేశకులే మానవజాతికి మహోపకారులు; కావుననే వారెల్లప్పుడును మానవులందెల్ల నధికారప్రాబల్యము నందుచున్నారు. అధ్యాత్మమే మన జీవనమునందలి సమస్తోద్యమములకును మూలాధారము. అధ్యాత్మబలసంపన్నుఁడు తలచిన

చో నన్నివిషయములందును బలాఢ్యుడు కాగలడు; ఆత్మబల హీనునకు శరీరావశ్యకములైనను తీరజాలవు. అధ్యాత్మసహాయము తరువాత జ్ఞానసహాయమును పేర్కొనదగును; జ్ఞానదాన మన్నవస్త్రదానములకన్న నెంతో యుత్కృష్టమైనది; జ్ఞానమే జీవనము; అజ్ఞానమే మరణము; కావున ప్రాణదానముకన్నను జ్ఞానదానమే ప్రశస్తము. జీవన మంధకారబంధురము, దుఃఖభూయిష్ఠము నైనచో నద్దాని ప్రయోజనమేమి? జ్ఞానమునకు పిమ్మట భౌతిక సాహాయ్యము చెప్పనగును. కావున పరోపకారముం గూర్చితలంచునప్పుడు భౌతికసహాయముకన్న చేయదగిన దేద్దియు లేదని మనము తలంపరాదు. అది నిత్యసంతుష్టి నీయజాలమిచే నన్నింటికన్న నంత్యము, నధమము నైనది. భోజనముచే నాకలిబాధ పోవును. కాని మరల వచ్చును; ఎట్టియపేక్షయు లేకుండ సంతుష్టుడ నైనప్పుడే నాదుఃఖమంతయు నంతరింపగలదు. అప్పు డేలాటి యలజడియు, నెంతెటి విషాదవృత్తమును నన్ను చలింప జేయజాలవు. కనుకనే మనల నాత్మబలసన్నులుగ జేయు నాధ్యాత్మికసహాయము ప్రథమగణ్యము. అవల జ్ఞానసహాయమును, పిమ్మట భౌతిక సహాయమును గణనకు వచ్చును.

భౌతికసహాయమువల్లనే ప్రపంచముయొక్క దుఃఖమంతయు తొలగజాలదు; మానవప్రకృతి మారనంతవరకు విషయాపేక్షలు తప్పవు; తత్ఫలితముగ దుఃఖమును విధాయకమే; ఎట్టి భౌతికసహాయముగాని దుఃఖమునుండి పూర్ణముగ తప్పింపజాలదు. ఇందుకు ప్రతిక్రియ మానవజాతి పరిశుద్ధమగుటతప్ప

వేరు లేదు. అజ్ఞానమే మనము చూచు సకల దుఃఖములకును మూలకారణము. మానవులు జ్ఞానవంతులు, శుద్ధాంతఃకరణులు, ఆత్మబలసంపన్నులు నైనప్పుడే లోకమునుండి దుఃఖము మాయమగును, అందాక నింతే. మనము దేశము నందలి ప్రతి గృహమును ధర్మశాలగా మార్చవచ్చును; దేశమునంతను వైద్యాలయములతో నింపవచ్చును; అయినను. మానవస్వభావము పరివర్తనమొందువరకు లోకమిట్లు శోకమయముగ నుండక మానదు.

మనము సర్వదా కర్మచేయవలెనని భగవద్గీతయందు చదువుచున్నాము. సకలకర్మయు సహజముగా శుభాశుభముల తో మిశ్రితమై యున్నది. ఎవనికో యొకనికి లాభింపనికర్మను మనము కావింపలేము; ఒకనికి నష్టముకాని కార్యమును మనము చేయలేము. ప్రతికార్యమును శుభాశుభమిశ్రమమే; అయినను సర్వదా తప్పకపనిచేయవలెనని యాదేశము. సదసత్కర్మలు రెండును ఫలజనకములే. సత్కర్మ సత్ఫలమును, దుష్కర్మదుష్ఫలమును ఇచ్చితీరును. కాని యీరెండు నాత్మబంధములే. కర్మబంధమునుండి తప్పించుకొనుటకై గీత "సంగరహితముగ కర్మచేయుము, అదినీయాత్మను బంధింపజాలదు." అని యుపాయము బోధించుచున్నది. కర్మయందు అసక్తి లేనినాని నేమూఇక గ్రహింప యత్నింతము.

ఇదియే గీతల ప్రధానభావము; నిరంతరము కర్మచేయుము; కాని దానియందు సంగముంచకుము. మన హృదయము మే మెయొక సరోపర మనుకొందము; అందువలన మ ప్రతికు

గము [illegible] [illegible] [illegible]ముగ [illegible] [illegible] [illegible], ఆ
[illegible]గము [illegible] [illegible]లు [illegible]ని విడిచి [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]గము. [illegible]ము చేయు
ప్రతికార్య[illegible], [illegible] [illegible] [illegible];
అవి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ఈ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
వము [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
యుచు, [illegible] లొచించుచు [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]; ఆ [illegible] [illegible]
[illegible] లేక [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] మొ[illegible]. ఈ [illegible] [illegible]
[illegible]చేయుచు [illegible] [illegible]: అం
దుచే నా[illegible]; [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible].
సత్కార్యము లొచరించుటేరి వాని [illegible]
మంచి దగును; అందుచే నాత డిష్టములేక[illegible], సత్కార్య[illegible]

విధిగా చేయును. ఒక మనుష్యుఁడు సర్వదా సద్భావనాశీలుఁడై సత్కార్యానుష్ఠాతయై, యప్రతిహతమగు సదాచరణప్రవృత్తి కలిగి యున్నప్పుడు, ఒక వేళ దుష్కార్యమును చేయఁగోరినను ఆతని మనస్సు సత్సంకల్పబలముచే నట్లు చేయనీయదు; ఆతని మనోవృత్తులు యసత్కార్యమునుండి మళ్లించును. ఆతడు తన యుత్తమచిత్తవృత్తులకుపూర్ణముగ వశుఁడగును. ఇట్టి లక్షణము కలిగినప్పుడె యుత్తమస్వభావ మలవడె నని చెప్పుదుము.

తాబేలు తనతలను, పాదములను లోనికి ముడుచుకొని పొడిచినను, చంపినను, వెలికి రానట్లే శమ దమ సంపన్నుఁ డగు వాని స్వభావము నిశ్చలమై, నిర్వికారమై, సుప్రతిష్ఠిత మగును.

ఆత డంత శ్శక్తులను నియమించును; ఆతని యిచ్ఛ లేక యేద్దియు నాతని [illegible] నాకర్షింప జాలదు. ఈ నిరంతర సద్భావనల చేతను, సత్సంస్కార వ్యాప్తి చేతను సదాచరణప్రవృత్తి దృఢతరమై మన మింద్రియములను నిగ్రహింప జాలుదుము. ఈ రీతిగనే సుస్వభావ మేర్పడును; అప్పుడే మనుజుడు సత్యమును గ్రహింపగలఁడు; అట్టివానికిక నెప్పటికిని భయము లేదు; ఆతఁ డెట్టి దుష్కార్యమును చేయఁజాలఁడు; ఆతని నెట్టి సహవాసమున నుంచినను సరే, యే హానియు నుండదు. ఈ సుస్వభావము కన్నను శ్రేష్ఠమగు స్థితి వేరొండు కలదు; అది మోక్షేచ్ఛ. సమస్త యోగములకును మోక్షమే గమ్యస్థానము; అన్నియు మనల నచ్చటికి సమానముగ జేర్చును. ఇది స్మృతియందుంచుకొందగిన విషయము. ధ్యానమార్గముల నడుపునను, ప్రార్థనవల్ల [illegible]

నే కర్మవలన మనము చేరవచ్చును. బుద్ధుడు కర్మపరుడైన జ్ఞాని; క్రీస్తు భక్తుడు, కాని యుభయులు నేక సిద్ధినే పడసిరి. ఇక్కడనే చిక్కు. మోక్షమనగా పూర్ణవిమోచనము—పాప బంధమునుండి విమోచనము, పుణ్యబంధమునుండియు విమోచనమే. స్వర్ణశృంఖలము కూడ నినుప సంకెల వలెనే సంకెల. నా వ్రేలిలో ముల్లు నాటినది; దానిని తీయుటకు వేరొక ముల్లు వాడెదను; అది వచ్చినంతనే రెంటిని పారవేయుదును; రెండును ముండ్లే కావున రెండవ ముల్లును సైతము పదిలము చేయను. అట్లే దుష్ప్రవృత్తులను సత్ప్రవృత్తులవల్లను, కుసంస్కారములను సుసంస్కారముల చేతను పారద్రోలి దుశ్శీలమును నాశము చేయవలెను, లేదా మనస్సునందొకమూల నిగ్రహించి యణచిపెట్టవలెను; కాని యావల సత్ప్రవృత్తులనుగూడ నిరోధించుట యావశ్యకము. ఈ విధముగా 'కర్మసంగుడు' 'నిస్సంగుడు' కాగలడు. కర్మచేయుము; కాని కర్మను గాని చింతనుగాని నీ మనసున గాటముగ నాటనీయకుము; ఆ తరంగములను వచ్చి పోనిమ్ము. మహాత్కార్యములు నీ భుజస్కంధముల వలనను, మస్తిష్కము వలనను నిర్వాహము లగును గాక, అవి నీ యాత్మ నెంతమాత్రము నంట నీయకుము. ఇది చేయుటెట్లు? మనము సంగయుక్తముగ జేయు ప్రతి కార్యముయొక్క సంస్కారమును నిలిచియుండుట యనుభవ విషయమే.

నేనొకనాడు వందలకొలది జనులను చూచియుండవచ్చును. వారిలో నాస్నేహితు డొక్క డుండ వచ్చును; రాత్రి

విశ్రమించినప్పుడు పగలుచూచిన ముఖముల నన్నింటిని నేను స్మరింప యత్నింపవచ్చును, కాని యా ముఖమే — ఒక నిమిషమాత్రము కంటబడిన, నా ప్రేమస్థానమైన ముఖబింబమే మరలమరల నా మనోదర్పణమున ప్రతిఫలించును; ఇతరములన్నియు మాయమగును. ఈ ప్రత్యేక వ్యక్తియెడ నాకు గల యనురాగముచే నాతని ముఖము తక్కిన వానికన్న నా హృదయమున గాఢతర సంస్కారమును గావించెను. శరీర శాస్త్రరీత్యా సంస్కారము లన్నియు సమానములే; నే చూచిన ముఖము లన్నియు నా కంటిపాపపై ప్రతి ఫలించెను; ఆ రూపములను మస్తిష్కము గ్రహించెను; ఐనను, అవి యన్నియు మనస్సుపై సమానముగ పనిచేయుటలేదు. చాల ముఖములు ప్రాయికముగ నాకు నూతనములు కావచ్చును, ఎన్నడును నా తలపున బారక పోవచ్చును; కాని యీ వదన మొక్కటియు నొక్కించుక దృష్టిగతమైనంతనే నా మనస్సునం దెన్నియో సంబంధములను గల్పించుకొనెను. ఒకానొకప్పుడు ఆతని రూపము నేండ్లకొలదిగ నూహించుకొనియుందును, ఆతనిగురించి యెన్నియో యంశములు తెలిసికొనియుందును, ఈ నూతన ముఖ సందర్శనముచే నామనస్సున నిద్రాణములై యున్న యనేక స్మృతులు ప్రబుద్ధములు కావచ్చును; అన్ని రూపములకన్నను ఈ ముఖరూపము నూరు రెట్లధికముగ గోచరమగుటచే మనస్సునందు దాని సంస్కారము విశేషముగ సంకీర్ణమగును.

కావున సంగము వలదు; అంగములు పని చేయనిమ్ము; మస్తిష్కము పని చేయనిమ్ము; అనవరతము పనిచేయుము,

కాని యొక్క తలపైన నీ మనస్సును కలచకుండునుగాక. ఈ పు
డమిపైనన్యదేశీయునివలె, పూర్గస్థునిలాగున పని చేయుము;
అహోరాత్రములు పనిచేయుము; కాని యాపనిచే బద్ధుడవు
కాకుము; బంధము భయంకరమైనది. ఈ ప్రపంచము మన యా
వాసము కాదు, మన మెక్కి పోవుచున్న పెక్కు సోపానము
లలో నిది యొక్కటి. "సర్వ ప్రకృతియు నాత్మకొఱకే, ఆత్మ
ప్రకృతి కొఱకుగాదు". అన్న సాంఖ్యమహాసూక్తిని స్మరింపుము.
ప్రకృతి యాత్మశిక్ష కొఱకే యున్నది; దానికి వేరు ప్రయోజ
నము లేదు. ప్రకృతిచే నాత్మకు జ్ఞానమును, జ్ఞానముచే మోక్ష
మును లభ్యమగుచున్నవి, ఇదియే ప్రకృతియొక్క పరమార్థ
ము. మన మీ సత్యమును నిత్యమును స్మరింతుమేని ఎన్నడును
ప్రకృతి సంగులము కాజాలము, ప్రకృతి మనము చదువవలసి
న యొక్క పుస్తకమనియు, చదివి సారమును గ్రహించిన పి
దప నది నిరర్థకమనియు మన మెఱుగగలము. అట్లు చేయుటకు బ
దులుగా మనలను ప్రకృతితో నైక్యము కావించుకొను చున్నా
ము; పురుషుడు ప్రకృతికోసమనియు, ఆత్మ దేహముకొఱకని
యు తలచుచున్నాము; పొట్టకొఱకే బ్రతుకనియు, బ్రతుకుకై
పొట్ట కాదనియు నెంచుచున్నాము; ఇదియే మన మెప్పుడును చే
యు తప్పు; ప్రకృతిని మనముగనే భావించి దానియందు మనము
సక్తుల మగుచున్నాము; సంగము కలిగినంతనే మన యాత్మ
యందు గాఢ సంస్కార మేర్పడి, మనలను బద్ధుల గావించి
మోక్షమును [illegible] మనచే [illegible] చేయుచున్నది.

నీవు ప్రభువువలె కర్మ చేయవలెను కాని బానిసవలె కాదు, ఇదియే గీతా యుపదేశసారము; నిరంతరము కర్మచే యుము; కాని బానిసకర్మ కాదు. అందఱు నెట్లు కర్మ చేయు చున్నారో చూచుచుంటివి లేదా? ఎవ్వనికి నించుకైన శాంతి లే దు; నూటికి తొంబదితొమ్మండుగురు బానిసల వలె కర్మ చేయుచుండి, తత్ఫలితము దుఃఖమే; అది యంతయు స్వార్థదృష్టితో కూడిన కర్మ. స్వాతంత్ర్యముతో కర్మ చేయు ము! ప్రేమతో కర్మ చేయుము! ప్రేమయను పదమును గ్రహించు ట దుర్ఘటము; స్వాతంత్ర్యము వచ్చుదాక ప్రేమ లేదు. బాని సలో యథార్థప్రేమ యుండుట కవకాశము లేదు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యుండ [illegible] దు. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] స్వార్థముతో [illegible] [illegible] కర్మ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కలిగిన [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఇవి నిత్య [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యద్వి తీయమగు సచ్చిదానంద [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

యజ్ఞాన మగుచున్నది; ఆ యానందమే మానవహృదయమందలి పరిశుద్ధ ప్రేమ యగుచున్నది. కావున యథార్థ ప్రేమచే ప్రేమించువారికిగాని ప్రేమింపబడు వారికిగాని దుఃఖము కలుగజాలదు. ఒక పురుషు డొక స్త్రీని ప్రేమించె ననుకొందము. ఆమె తననే కాని యన్యులను తలంపనైన రాదని యాతని కోరిక; ఆతడనుమానముచే నామె ప్రతిచర్యను అతిక్రమముతో పరికించును; ఆమె తనవద్దనే కూర్చుండవలెను, తనవద్దనే నిలువవలెను; తనతో భుజించవలెను, తన యాజ్ఞ వొప్పున కదలవలెను. ఆత డామెకు బానిస; ఆమె కూడ తనకు బానిస కాగోరును. అది ప్రేమ కాదు; ప్రేమనామము తాల్చిన బానిసయొక్క వికృత మోహము. అది దుఃఖకర మగుటచే ప్రేమ కాజాలదు; ఆమె తన వాంఛలను చెల్లింపకున్న నాతనికి బాధకలుగును. ప్రేమవల్ల నెప్పుడును దుఃఖము కలుగదు; ప్రేమ యానందము నిచ్చును; అట్లు కానిచో నది ప్రేమ కాదు; దేనినో ప్రేమ యని భ్రమించుచున్నాము. ఎట్టి యనుమానమును, దుఃఖముమును గలుగకుండ నీవు నీ భార్యను, బిడ్డలను, లోకమును, నిఖిల జగత్తును ప్రేమింపజాలితివేని నిస్సంగత్వమునకు తగిన స్థితి యందుందువు.

'శ్రీకృష్ణుడు అర్జునా! ఇటు చూడుము, ఒక్క ముహూర్తము నేను కర్మ చేయుట విరమించినచో విశ్వసృష్టియు విలయమొందును. కర్మవల్ల నాకు ప్రయోజన మేమియు లేదు; నే నేక ప్రభువును; ఐనను ఎందుకు కర్మ చేయుచున్నాను? నాకు లోకమునందు గల ప్రేమచే.' అని చెప్పియున్నాడు.

ఈశ్వరుఁడు ప్రేమపూర్ణుఁడు, కనుక సంగరహితుఁడు. సత్యమగు ప్రేమ మనలను నిస్సంగులుగ జేయును. ఎచ్చట సంగముకలదో, ఐహిక విషయానురక్తి యున్నదో అది భౌతికము, జడపరమాణువుల యాకర్షణము; అది రెండు పదార్థములను దగ్గరకాకర్షించి యట్లు చేర్పజాలనిచో దుఃఖము కలిగించును; కాని యథార్థప్రేమ భౌతిక సంగముపై నాధారపడదు. అట్టి ప్రియులు వేలకొలది మైళ్లదూరముగ నుండుదురుగాక. వారి ప్రేమ యట్లేవెలుగుచుండును; దానికట్టి భంగమును లేదు, దానిచే నెట్టి దుఃఖమును కలుగదు.

ఈ నిస్సంగత్వమును సంపాదించుటకు చాలా కాక జన్మ పట్టును; కాని యీ స్థితిని జెందినమీఁదట ప్రేమయొక్క పరమావధిని జేరి ముక్తిని పొందినట్లే; ప్రకృతిబంధము మననుండి జారిపోవును; దాని యథార్థరూపము మనకు గోచరమగును; అది మనకొఱకెట్టి శృంఖలములను నిర్మింపఁజాలదు; మనము పూర్ణస్వాతంత్ర్యము జెంది కర్మఫలము గూర్చి విచారింపము. ఫలిత మేమైనను సరకుకావలెను.

నీవు నీ బిడ్డలకేమైన నిచ్చి ప్రతిఫల మపేక్షింతువా? వారి నిమిత్తము పాటుపడుట నీ విధి; ఇక నేమియు ప్రశ్నలేదు. నీ వొక మనుష్యునికొఱకు గాని, పురముకొఱకుగాని, రాజ్యము నిమిత్తముగాని పాటుపడునప్పుడు పిల్లబిడ్డలయెడ గల భావముతోనే పనిచేయుము, ఏ ప్రతిఫలమును నిరీక్షింపకుము. నీవవిరత వితరణ శాలివై నీవిచ్చు ప్రతిపదార్థమును లోకమున కుచితార్థముగ నెట్టి ఫలాపేక్షయు లేక యొసంగితివేని, ఆ కర్మవల్ల నీ కెట్టి

సంగమును గలుగదు. ఫలాకాంక్షయుంటే సంగము కలదు.

బద్ధునివలె చేయు కర్మ స్వార్థపరతను సంగమును కలిగించునట్లే ప్రభువువలె చేయు కర్మ నిస్సంగత్వజన్యమగు నిరతిశయానంద మొసంగును. మనము సామాన్యముగ ధర్మమును, న్యాయమును గురించి మాట్లాడుదుము; కాని లోకమునం దవి యర్థవిహీనములగు బాలప్రలాపములని గుర్తించుచున్నాము. మానవుల ప్రవర్తనను శాసించు విషయములు రెండు: బలము, దయ. బలమును ప్రయోగించుట యనగా నెల్లపుడును స్వార్థభావమును ప్రయోగించుటే. స్త్రీపురుషులందరును స్వకార్యసాధనకై తమ యధికారమును శక్తిని సాధ్యమగు నంతవఱకు వినియోగింతురు. దయయే స్వర్గము; మనము సాధుజనులము కాగోరుదుమేని దయాశాలురము కావలెను. ధర్మమును, ఆర్జవమును గూడ దయమీదనే నిలువవలెను. కర్మఫలాపేక్ష మనయాత్మాభివృద్ధికి భంగకరము; అది కడకు దుఃఖమునుగూడ తెచ్చును. ఈ దయాదానముల నాచరించుటలోనిక నొప్పునటువు మఱొక మార్గమున్నది. అదేమన, మనము సగుణబ్రహ్మమునందు విశ్వాసముంచి యతఁడే సమస్తకర్మలకు నాధారునిగా భావింపవచ్చును. ఇందు సకల కర్మఫలమును పరమేశ్వరునకే వదలుచున్నాము; ఇట్లు భావించుటచే మానవకోటినుండి యెట్టి ప్రతిఫలమును గోరుటకును మనకు హక్కులేదు. ఈశ్వరుని నిరంతరము కర్మ చేయుచు నిస్సంగులమై యున్నాము. పద్మపత్రమును జలము తడుపజాలనట్లే కర్మయు స్వార్థరహితుని ఫలాసక్తిచే బంధింపజాలదు. స్వార్థరహితుడు, సంగవర్జితుడునగు పురు

షుడు జనసంకీర్ణమై పాపరూపమగు పురమధ్యమందున్నను కలు
షితుడు కాజాలడు.

ఈ సంపూర్ణస్వార్థత్యాగమున కొక్క కథ నిదర్శనము
గా నిచ్చెదను:— కురుక్షేత్రసంగ్రామము ముగిసిన పిమ్మట
పాండవు లశ్వమేధయాగ మొనరించి పేదల కమూల్యములగు
మహాదానములు కావించిరి. ప్రజలందఱు నా విభవమును, వి
తరణమును గాంచి యచ్చెరు వంది యిట్టి యాగమును మున్నె
న్నడు కనివిని యెఱుంగమనిరి. యాగము పూర్తియయ్యెను;
అంత నొక ముంగిస వచ్చెను. దాని దేహము సగము పసిమి
పన్నె, సగము బూడిదరంగు. అది యాగశాలయందు నేలపై
పొరలి చుట్టు నున్న జనులతో "మీరందఱు కల్లలాడుచున్నా
రు, ఇది యాగమే కాదు!" అనెను. అంతట వారు "ఏమి! ఇది
యాగము కాదా? ఎంత ద్రవ్యము, ఎన్ని యాభరణములు దా
నము చేసిరి! ఎందఱు దరిద్రులు భాగ్యవంతులై నోలలాడుచు
సుఖించుట లేదు? ఎవరెరుగని యద్భుతమగు యాగము గావించి
రి!" అని విస్మితులైరి. అందుకు ముంగిస యిట్లు బదులు చెప్పెను:
"మున్నొక గ్రామమున నొక బ్రాహ్మణుండుండెను. ఆయన కొక
భార్య, కొమరుడు, కోడలు కలరు. ఆయన మిగుల దరిద్రుడు.
ఉపదేశములు చేయుచు, చదువులు చెప్పుచు, పొట్ట
పోసికొనుచుండెను. ఇట్లుండ నొక మూడేండ్లు కఱవు వచ్చెను.
బ్రాహ్మణకుటుంబ మెన్నిదినము లుపవాసము లుండెను. ఆ కుటుం
బమునకు కొన్నాళ్లుగ నాహారము లేకుండెను. ఒకనాఁటి యుదయ
మున నాబ్రాహ్మణుడు కష్టతరమున కొంచెము యవలు పొందెను.

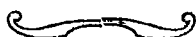
వానిని వండుకొని నలుగురు నాల్గు పాళ్లుగా జేసి తినబోవుచుం
డిరి. ఇంతలో ద్వారము తట్టినట్లయ్యెను. ఆయన తలుపు తెరచె
ను. ఎదుట నొక యతిథి ప్రత్యక్షమయ్యెను. తోడనే యాబ్రా
హ్మణుడు "స్వామీ దయచేయుడు, మా యాతిథ్యమునందుకొ
ని మమ్ము కృతార్థుల గావింపుడు "అని యాదరముతో లోని
కి గొంపోయి తన యన్నభాగమును వడ్డించెను. అతిథి కది యొ
క్క పట్టైనను కాలేదు. ఆయన యాతురతతో "అయ్యో!
చంపివేసితివే! పదిదినములనుండియు నన్నము లేక యుంటిని.
ఇప్పుడీ స్వల్పాహారముచే నా యాకలిచిచ్చు మరింత ప్రజ్వలిం
చుచున్నది." అనెను. అంత నా బ్రాహ్మణుని భార్య తన భాగ
మునుగూడ నతిథికి వడ్డించుమని చెప్పెను. కాని భర్త వలదనె
ను. అందు కామె "ఈయన యన్నాతురుడు; మనము గృహ
స్థులము; ఈయన యాకలి తీర్చుట మన విధి, మీవద్ద నింక
నిచ్చుట కేమియు లేనందున నేను మీ గృహిణినగుటచే నా
భాగము నిచ్చుట ధర్మము." అని చెప్పి తన యాహారము నొ
సగెను. ఆతడు దానిని గూడ నారగించి యింకను కడుపు మం
డుచున్నదనెను. అందుకు కొడుకు "నా పాలుకూడ గైకొనుడు,
తండ్రి కర్తవ్యముం దీర్చుటకై పుత్రుడు సాయము చేయుట
ధర్మము." అని తన భాగమును గూడ నిచ్చెను. కాని యతిథి
యాకలి శమింపలేదు. అందుచే కోడలుకూడ తన యాహారము
ను సమర్పించెను. అంతతో నాయనకు సంతృప్తియై యా కుటుం
బమును దీవించి పోయెను. ఆరాత్రి యాకలికి తాళలేక యా
నలుగురున మేనులు విడిచిరి. ఆ యోగిరమున నాల్గుకణములు

నేలపైబడగా నా దేహమును వానిపై పొరలించితిని. అప్పుడీ యర్థభాగమును బంగారమయ్యెను. కడమ సగము కూడ స్వర్ణవికారముగ జేయుటకై యట్టి త్యాగము చేసిన తావు వేరొం డెంకైన కలదేమోయని ప్రపంచమంతయు తిరుగుచున్నాను, కాని ప్రయోజనము లేకున్నది. ఇందుచేతనే నే నిది యాగము కాదని చెప్పితిని".

భారతవర్షమునం దిట్టి త్యాగభావము దూరముగు చున్నది. మహాపురుషులు నానాట మృగ్యులగుచున్నారు. నా బాల్యమున నింగ్లీషు నేర్చుకొనునప్పు డొక చిన్న కథ చదివితిని. అందులో నొక బాలుడు పాటుపడి సొమ్ము గడించి తన ముసలి తల్లికి కొంత యిచ్చినందుకు మూడు నాల్గుపుటల మేరకు శ్లాఘించి యుండిరి. ఏలకో? ఏ హిందూ బాలుడును దాని నీతి యేమో యెన్నటికిని గ్రహింపజాలడు. ఎవరికి వారే యనెడి పాశ్చాత్య భావమును విన్నపిదప నేను దానియర్థము ను గ్రహింప గలిగితిని. కొందరు సర్వమును స్వార్థముగ వినియోగించుచు తల్లిదండ్రులను, భార్యాపుత్రులను నెంతమాత్రము సరియబోరు. అది ఎన్నడు నెచ్చటను గృహస్థునియొక్క ధర్మముగ నుండదు.

కర్మయోగమన నేమో చూచితిరా? ఎవరిదిగూర్చి యుపదేశించుచున్నది. ఎవ్వనికైన, మృత్యుముఖమందు సహితము, నెట్టి సంకోచమును లేక తోడ్పడుటే కర్మయోగము. కోటిసారులు నిన్ను మోసగించుచున్నను గాక, నీవేమియు ప్రశ్నింపరాదు, ఏమి చేయుచుంటివో యోచింపరాదు. నీవు దీనుల కిచ్చిన దానములం గూర్చి

దంభములు కొట్టకుము, వారికృతజ్ఞతకై ప్రతీక్షింపకుము; మరి యు నీవు త్యాగము చేయుట కవకాశ మిచ్చినందులకు నీవే వారికి కృతజ్ఞతా బద్ధుడవై యుండుము. ఉత్తమ సన్యాసిగా నుండుటకంటె నుత్తమ గృహస్థుడుగానుండుట బహు దుర్లభమని యీ కథవలన స్పష్టమగుచున్నది; యథార్థ కర్మ జీవనము యథార్థ సన్యాస జీవనముకన్న కష్టతరము కాకున్నను, దానితో తుల్యకష్ట మనుట నిస్సంశయము.

కర్మయోగము.

———:౦:———

చతుర్థాధ్యాయము

———

స్వధర్మమన నేమి?

కర్మయోగమును గూర్చి పరిశీలించు నప్పుడు స్వధర్మమన నేమో తెలియుట యావశ్యకము. నేనే కార్యమైన చేయ వలసి నయెడల, ప్రథమమున నా కది కర్తవ్యమనియు, అవశ్య కరణీయమనియు తెలిసికొనవలెను. స్వధర్మము వివిధజాతులందు వివిధరీతులుగా [illegible]గుచున్నది. మహమ్మదీయునకు కొరాను చెప్పునది స్వధర్మము; హిందువునకు వేదవిహిత మగునది స్వధర్మము; క్రైస్తవునకు బైబిలు శాసించునది స్వధర్మము. భిన్న జీవితావస్థలను, భిన్న కాలములను, భిన్న జాతులను బట్టి స్వధర్మమునకు భిన్న భావములు కన్పట్టుచున్నవి. స్వధర్మమన నేమో స్పష్టముగా నిర్వచించుట కష్టము. దాని ప్రత్యక్ష ప్రయోగములను ఫలితములను తెలిసికొన్నచో దాని భావము స్థూలముగ గ్రహింపఁగలము. ఒక పని మన యెదుట జరుగునప్పుడు మనము సహజ స్వభావముచే గాని, యభ్యాసవశమునఁగాని యొక మానసిక వేగమునకు లోనై యొక విధముగా ప్రవర్తింతుము. ఆ యావేగము కలిగినప్పుడు మన మనస్సు సందర్భోచితము నాలోచించును; ఒక తరుణమున నా పరిస్థితులయందు ద కతీరు

గ నాచరించుట యుక్తమని తలతుము; ఇంకొక తరుణమున, నా పరిస్థితులయందే యదేతీరుగ నాచరించుట యయుక్త మని యెంతుము. జనులు తమ యంతరాత్మ ననువర్తించుట స్వధర్మ మని సామాన్యముగ భావింతురు. కాని యే కార్య మునైన స్వధర్మముగా జేయున దేది? ఒక క్రైస్తవుడు తనకు లభించిన గోమాంసఖండమును స్వప్రాణరక్షణార్థై భక్షింపకున్నను, అన్యప్రాణమును గాపాడుట కీయకున్నను, తన స్వధర్మమును తప్పినట్లు తలంచును. కాని యొక హిందువు ఆ మాంసశకలమునే తాను తినుటకుగాని, దాని హిందువున కిచ్చుటకుగాని సాహసించినచో తన స్వధర్మమును మీరినట్లెంచుకొనును; హిందూ సంస్కారమును, శిక్షాపద్ధతియు నాతని నట్లు భావింపజేసెను. గత శతాబ్దమున హిందూ దేశమున 'ఠగ్గు' లను దొంగ లుండిరి; అగపడిన వారి నందరను జంపి వారి మూటముల్లెల గొనిపోవుటయే తమ స్వధర్మమని నాచరించుచుండిరి; ఎన్ని ప్రాణములను గొన్న నంత యుత్తములమని వారి యాశయము. ఒకడు పిచ్చిలో నింకొకని యుగ్రావృత్తి ముగ తుపాకివాత వేసినేని ఘోరకృత్యము గావించితినని మహాపరితాపముం జెందును. కాని యతడే సైనికుడుగ నొక్కనిగాక యిరువదిమందిని జంపినను తన కర్తవ్యమును తెస్సగా నిర్వర్తించినట్లు సంతుష్టాంతరంగుడగును. కావున స్వధర్మము ను నిర్ణయించునది మన మొనరించు కార్యము కాదు. స్వధర్మమునకు బాహ్యనిరూపణను చేయుట యసంభవము. ఐనను, అంతరంగ పక్షమునుండి స్వధర్మము కలదు. ఈశ్వర సన్నిధిం

జేర్చు కర్మ యంతయు సత్కర్మ, అందుచే నది స్వధర్మము; అధోగతికి దించు కర్మ యంతయు దుష్కర్మ, అందుచే నది స్వధర్మేతరము. అంతరంగ దృష్టిని జూచినచో కొన్ని కర్మలు మనల నుద్ధరించి యభ్యున్నతికి తెచ్చును, కొన్ని హానుల జేసి పశుప్రాయుల నొనరించును. కాని యెట్టి కర్మలు సర్వజనులను, సర్వావస్థలయందును నెట్టి ప్రవృత్తులు పుట్టించునో రూఢిగా నిర్ణయించుట యసాధ్యము. అయినను స్వధర్మ మనగా సర్వకాలములయందును, సర్వదేశములందును, సర్వజాతుల మానవులచేత సంగీకృతమైన సర్వజనసద్భావ మొక్కటి కలదు; అది సుస్పష్టముగ సూత్రరూపముగ నున్నది; దాని యర్థమేమనగా: "ఎవ్వరిని హింసింపకుము; అహింస పరమధర్మము; హింస పాపము."

భగవద్గీత జన్మమునకు, జీవితావస్థకు సంబంధించిన నిత్యసత్యములనన్నిటిని తెలుపుచుగా ప్రస్తావించును. జన్మమును, జీవితావస్థయు సంఘమునందలి స్థానమును వ్యవహార విషయములందు వ్యక్తుల నైతికదృష్టిని నియమించును. అందుచే మనము జన్మించిన సంఘముయొక్క యాచారములకు, నుద్యమములకు ననుగుణముగ నభ్యున్నతి నొందించు కర్మను జేయుటే మనకర్తవ్యము. సర్వసంఘములందు, సర్వదేశములందు నొకే విధములగు నాచారములు, నుద్యమములు నుండజాలవని మనము ముఖ్యముగా గమనింప వలెను. ఈ సత్యమును గుర్తెఱుంగక పోవుటయే జాతిద్వేషమునకు ప్రధానకారణము. హిందువులు తమ సాంఘికాచారములే యుక్తములు, సర్వోత్కృష్టములు న

నియు, వాని నుల్లంఘించువాడు పరమ దుర్మార్గు డనియు దలంతురు. అమెరికనులు తమ దేశాచారము ననుసరించుట శ్రేష్ఠమనియు, వాని నతిక్రమించిన వా డధముడనియు భావింతురు. ఇది మనమాదరమున సామాన్యముగా జేయుతప్పు; ఇది సహజము, కాని యమిత హానికరము; లోకమునందలి సంకుచిత భావమున కిది సగముకారణము. నే నమెరికాకు వచ్చి షికాగో ప్రదర్శన శాలలో తిరుగుచున్నప్పుడు వెనుకనుండి యొక మనిషి వచ్చి నా తల పాగను లాగెను. నేను తిరిగి చూడగా నాతడు చక్కగా ముస్తాబుగ నతి పెద్దమనుష్యునివలె తోచెను. నే నాయనను పలుకరింపగా నాకింగ్లీషు వచ్చుట చూచి చాల సిగ్గుపడి పోయెను. ఇంకొకసారి యీ ప్రదర్శనమందే నన్నొకడు త్రోసెను. కారణ మడుగగా నాతడు లజ్జపడి క్షమాపణగా 'అట్టి గుడ్డలు తొడిగితి వేల?' యనెను. ఈ యుభయుల యౌదార్యమును తమ వేషభాషలను దాటిపోలేదు. బలముగల జాతులు బలహీనజాతులను బాధలుపెట్టుట కీ సంకుచితభావమే కారణము. ఇది సాటిమానవులపట్ల గల సహానుభూతిని కృశింపచేయును. తనతో సమాన వేషము వేయలేదని యవమానించిన మనుష్యుడు తన గృహధర్మములను, పౌరధర్మములను శ్లాఘాపాత్రముగ నెరవేర్చుచుండవచ్చును; కాని భిన్న వేషధారిని చూచినంతనే యాతని దయాధర్మములు నాశముగ నేగెను. సకల దేశములందును నూతనులగు విదేశీయు లచ్చటి స్థితిగతులు తెలియకుండుటచే మోసపోదురు; అందుచే నా దేశీయులంగూర్చి దురభిప్రాయములను స్వదేశమునకు గొంపోవురు.

నావికులును, సైనికులును, వర్తకులును విదేశములలో స్వదేశ
మును స్వప్నమునందైన తలంపని విచిత్రరీతుల వర్తింతురు; ఇం
దువల్లనే కాబోలు, చైనీయు లైరోపీయులను అమెరికనులను
'విదేశీయపిశాచము' లని వాడుచుండుట! పాశ్చాత్యుల నరూ
ఢిస్వలక్షణములను పరీక్షించియున్నయెడల వారిట్లనజాలరు.

కాబట్టి మనము గమనింపవలసిన దేమనగా ని
తరుల స్వధర్మములను వారి దృష్టితో నిరీక్షింపవలెనే కాని మ
నప్రమాణముల ననుసరించి యన్యాచారములను నిర్ణయింప
రాదు. ప్రపంచమున కింతకు నేను ప్రమాణము కాదు. నేను
ప్రపంచమున ననువర్తింపవలెను, కాని ప్రపంచము నన్ను కాదు.
కావున పరిస్థితులచే స్వధర్మము మారుచుండుననియు, నెట్టిదియ
యున్ననైన స్వధర్మమును నిర్వహించుటయే లోకమునందు మ
నము చేయగల యుత్తమ కార్యమనియు తేటపడుచున్నది. జ
న్మచే గలుగు కర్తవ్యమును నెప్పుడును, ఆయది యెంతో నున్నను,
సాంఘిక స్థానమును బట్టి వచ్చిన కర్తవ్యమును నిర్వ
ర్తింపుము. అయినను మానవ స్వభావమునందొక ప్రమాదము
కలదు; అతిస్వల్పమగు నాత్మపరీక్ష గావించుకొనడు. తాను సిం
హాసన మెక్కి రాజ్యముచేయ సమర్థుడని యూహించును. ఒక
వేళ సమర్థుడైనను ముందుగా తన ప్రస్తుత స్థితియందలి కర్తవ్య
ములను జెన్నగా నిర్వహించినట్లు చూపవలెను. అపుడు నుత్తమక
ర్తవ్యములు తమంతట తామే వచ్చును. మనము ప్రపంచమున
శ్రద్ధతో పనిచేయ దొడగితిమేని ప్రకృతి మనలను కుడియెడమ
ల గొట్టి మన స్థానమున గ్రహింపజేయును. ఎవ్వరు కాని

తన కర్తవ్యతలేనిస్థానమున చిరకాలముతృప్తితో నుండజాలడు. ప్రకృతి సరిచేసుకొనునప్పుడు మనము సణుగుకొని ప్రయోజనములేదు. కనుక యల్పకార్యమునుచేయువాడల్పుడు కాడు. ఎవ్వని గొప్పకొలదులను ఆతని స్వధర్మములనౌనలాఘవములనుబట్టి నిర్ణయింపరాదు; సర్వజనులును తమస్వధర్మములను నిర్వర్తించెడిప్రకారమును సంకల్పమును బట్టియే నిర్ణయపాత్రులగుదురు.

ఈస్వధర్మభావముకూడ ప్రదర్శనమొంది, స్వార్థప్రేరణము లేనప్పుడే మహత్కార్యములు నెరవేరును. అయినను స్వధర్మభావప్రేరితములగు కర్మలయే స్వధర్మాతీతమగుకర్మకు మార్గదర్శకాగలవు. కర్మ యథార్థముగా- అంతకు నెక్కువగా- నైనప్పుడే కర్మాతీతము కర్మచేయుట సాధ్యమగును. నైతికధర్మమునకు మించిన ప్రముఖధర్మముగ జూచినను, ధర్మసిద్ధాంతము లెక్కువ యోగ్యములుగా నుండెనే యొక్కటే; దానియుద్దేశ్యము మనప్రకృతి నాబల్యమును క్షీణింపజేసి సత్యమగు పరాప్రకృతిని వికసింపజేయుటే; దేహమనఃప్రాణములందే మనశక్తులను వ్యయముచేయక మనయాత్మను తమానస్థలందుప్రకాశింపజేయుటే. ఇందుకు మన క్షుద్రవాంఛలను నిరంతరము నిరోధించుటే సాధనము. సాంఘికసంస్థలన్నియు తెలిసియో, తెలియకయో, స్వార్థమును క్షీణింపజేసి, మానవుని స్వస్వరూపవికాసమునకే తోడ్పడుచున్నవి.

స్వధర్మము సాధారణముగా మధురము కాదు. ప్రేమచే స్నిగ్ధములైనప్పుడే దాని చక్రములు సరళముగా నడచును;

లేనిచో నెల్లప్పుడును సంఘర్షణమే. ప్రేమయే లేకున్న తల్లి
దండ్రులు తమ బిడ్డలయెడలను, భార్యాభర్తలు పరస్పరమును
స్వధర్మము నెట్లు తీర్పగలుదురు? మన జీవితములం దనుదిన
మును మనకు సంఘర్షణలు కలుగుచుండుటలేదా? ప్రేమతో
సమ్మిళితమైనప్పుడే స్వధర్మము మధురముగా నుండును; స్వా
తంత్ర్యయుక్తమైనప్పుడే ప్రేమ ప్రదీప్తమగును. అయినను కామ
క్రోధములకును మాత్సర్యమునకును, అనుదినజీవితమునందలి
సహస్రవికారములకును దాసుల మగుట స్వాతంత్ర్యమేనా?
మనలను కలంచు నీ స్వల్పవిషయములనెల్ల సహనము చూ
పుటయే యుత్తమ స్వాతంత్ర్యచిహ్నము. అసూయాహంకారగ్రస్త
లగు స్త్రీలు తమ భర్తలను తూలనాడి తమ స్వాతంత్ర్యమును
ప్రకటించుకొన్నమనుకొందురు! కాని తాము బానిసలగుట
నెరిగి యుండరు. అట్లే కొందఱు పురుషులును తమ పత్నులపై
నిరంకుశము దోషారోపణ చేయుచుందురు.

పురుషునికైనను స్త్రీకైనను శుద్ధశీలమే ప్రధాన సద్గు
ణము, శాంతమూర్తి, ప్రేమమయి, శుద్ధశీలవతియగు పత్నివలె
నెంతటి యసాధ్యశక్తియగు పురుషుడును యుక్తమార్గమున
కు రాకపోడు. లోకమునను సంతతికి దుర్నీతి రాలేదు. దుశ్శీ
లురు, పరాప్రాయులును పురుషులందుఁగూడ మనము తరచు
గా వినుచుందుము; స్త్రీలలోఁగూడ పురుషులతో సమానముగ
దుశ్చరితలును పతిప్రాయులును లేరా? స్త్రీలందఱును తామె
ప్పుడును నంతటి యుత్తమురాండ్రైనపుడే లోకము స్వర్గ-
తుల్యమయిన నగుచుండునని నేను చెప్పగలను పరిశుద్ధమయి.

పుణ్యార్జనయు జయింపవలెనని శాస్త్రము చెప్పగలదు? పరపురుషుల సందఱను సోదరులుగను, పుత్రులుగను భావించి వాత్సల్యముతో జూచు స్త్రీలకు విశేష పుణ్యప్రభావము నార్జించి యెంతటి మహాత్మునైనను తన సాన్నిధ్యమునందే పునీతభావుని గావింపగలదు. అట్లే పరపురుషులును పరకాంతలను తల్లులుగను, తోబుట్టువులుగను నెంచి పవిత్ర ప్రేమతో చూడవలెను. ధర్మోపదేశకులుగా నుండువారు ప్రతిస్త్రీని మాతృభావముతో నాదరింపవలెను.

లోకమం దెందఱెన్నను మాతృపూజ యొనరింపవలెను; ఈముకే స్వార్థత్యాగము నభ్యసించుటకు, ప్రేమించుటకు నవకాశమున్నది. మాతృప్రేమకంటె నిస్వార్థప్రేమ మఱియొకటి యధికమైనది; ఇతరప్రేమలన్నియు స్వల్పములే. ఘనముగా స్త్రీలసేవమును సలిపి యెందఱో యున్నతపదమునంది విఖ్యాతులైరి. అట్లుకాక సవతితల్లులు పెంచునపుడు స్వకీయసుతునే చూచుకొనునెడ వారి సంతానము, అక్కలు చెల్లెండ్రు కష్టములపడుదురే, మాతృభావమును నుంచి చూచినచో లేదుగదా. ప్రతియొక స్త్రీని జగన్మాతృవిగ్రహముగా భావింపగలిగిన యంతటి ధన్యుడు. ఏ స్త్రీ పుట్టినను జగన్మాతయొక్క ప్రత్యక్షరూపమనుగా దలంచగలవో యట్టివారు ధన్యతములు. స్త్రీలు ఒసగిన ఉపకులను పురుషులకు సమర్పించిన నాడు ప్రాణసమానిగా భావింపగలరో వారే ధన్యోత్తములు.

సమయసిద్ధములగు స్వధర్మములను నెఱవేర్చుచు శక్తిని సేకరించి యుచ్ఛస్థితిని జేరుకొనుటయే మనకు మార్గము.

ఒకప్పుడు చిన్నవయస్కుడగు నొక సన్న్యాసి యడవిలో చిరకా
లము ఘోరతపము గావించి యొకచెట్టుక్రింద, గూరుచుండెను.
అంత నాతని శిరస్సుపై కొన్ని యెండు టాకులు పడెను. ఆతడు
తలయెత్తి చూడగా కొమ్మలపై నొకకాకియు కొంగయు తగ
వులాడుకొను చుండెను. ఆతడు కోపావేశముచే 'ఔరా! నా
పై నెండుటాకులు వేయ సాహసింతురా?' యని వానిని, కను
లెత్తి చూచెను. ఆ యోగాగ్ని తీవ్రతకు తాళలేక యవి భ
స్మీభూతము లయ్యెను. తనయొక్క చూపులోనే కాకిని కొంగ
ను కాల్చివేయగల తపఃప్రభావ సంపన్నుడయ్యెన! అనియత్య
ధికమానందమువే నుప్పొంగెను. కొంతసేపైనపిదప నాతడా
హారమునకై యూరికిపోయెను. ఒకద్వారమునొద్ద నిలిచి 'భవతీ!
భిక్షాందేహి' యని యడిగెను. లోపలనుండి 'తాళుము, నాయ
నా!' యను లోపలినుండి ప్రత్యుత్తరము వచ్చెను. అపుడు 'ఓసీ
అభాగ్యురాలా! నన్ను తాళుమనుట కెంత సాహసము నీకు? నా
కను నా ప్రభావము నెఱుగవు కాబోలును!' యని తనలో ననుకొ
నెను. ఇట్లనుకొనుచుండగా లోపలినుండి 'ఓయీ! నీవు మహా
ఘనుడవని తలంచకుము; యిక్కడనున్నది కాకియు కొంగయు
కాదు.' అను వాక్యము వినవచ్చెను. అది విని విస్మయచకితుడై
యట్లే కొంచెము తాళెను. అంతనొక స్త్రీ లోపలనుండిన
డ వెలుపలికి వచ్చెను. యతడు తత్తరపాటుతో నామె పాదములపై
బ్రాలి 'అమ్మా! నీ విట్లెట్లు తెలిసికొంటివి?' యని యడిగెను. ఆ
మె 'కుమారా! నాకు నీ యోగముకాని సాధనలుకాని తెలియ
వు. నేను సాధారణస్త్రీని. వ్యాధిగ్రస్తుడగు నాభర్తను సంరచా

రములు చేయుచుండుటచే నిన్ను కొంచెము వేచియుండుమంటి
ని. నాధర్మములు నెరవేర్చుటకై యావజ్జన్మమును పాటుబడు
చుంటిని. కన్యకగా నున్నప్పుడు నా మాతాపితల యెడగల వి
ధులను దీర్చుచుంటిని; ఇప్పుడు వివాహిత నగుటచే నా పాతి
వ్రత్యధర్మముల ననువర్తించుచున్నాను; ఇదియే నే నభ్యసించు
యోగము; ఇందువల్లనే నాకు జ్ఞానజ్యోతి లభించినది. దానివల్ల
నీ వడవిలో చేసిన కార్యమును, నీ మనోభావమును గ్రహించి
తిని. ఇంతకన్న నధికము తెలియగోరెదవో మిథిలానగరమం
దొక వ్యాధుడు మాంసము నమ్ముకొనుచుండును. అతని దర్శించి
తివేని నీకు సంతృప్తికరముగ నుపదేశము చేయగలడు.' ఆ స
న్న్యాసి ముందుగా 'నే నా పట్టణమునకు బోయి యా వ్యాధు
నేల చూడవలెను?' అని తలపోసెను. కాని యిక్కడ జరిగినస
మాచారముం బట్టి యీచిత్రము చూతమని నగరోన్ముఖుం డ
య్యెను. అక్కడ దూరమునం దొక యంగడిలో నొక వ్యా
ధుడు కత్తితో మాంసమును ముక్కలుగ గోయుచు, జనుల
తో బేరసారము లాడుచు విక్రయించుచుండుట చూచెను. ఆ
తడు తనలో 'ఈశ్వరా! ఈ మనుష్యునివద్దనా నే నుపదేశము
నొందబోవునది? ఈతడు భూతములాగున్నాడు' అని తలచు
చుండెను. వ్యాధు డితనిజూచి 'స్వామీ! మిమ్ము నా సాధ్వి పం
పెనా? నాపనిముగియువరకు నిచ్చట గూరుచుండుడు.' అనెను.
సన్న్యాసికిది యెంతయు నద్భుతముగా దోచెను. ఆతఁ డట్లే యు
చ్చట కూరుచుండెను. వ్యాధుడు తన వ్యాపారము ముగిసినం
తనే యా ద్రవ్యముగైకొని సన్న్యాసిని 'స్వామీ! ఇంటికి దయచే

యుడు! అని తీసికొని వెళ్లెను. గృహమును జేరగనే యాతని నొక యాసనముపై గూర్చుండ నియోగించి తాను లోనికి బో యెను, అంతట నా వ్యాధుడు వృద్ధులగు తన తల్లిదండ్రులను జలకమార్చి మృష్టాన్నము పెట్టి సంతుష్టాంతరంగుల గావించె ను. అవల సన్యాసిండాసి అయ్యా! మీరు నావద్దకు వచ్చితిరి. నే నేమి చేయుగలను? అనెను. ఆ సన్యాసి యాతని ననేక తత్వరహస్యము లడిగి సదుత్తరములుపడసెను. ఇదియే మహా భారతమందలి వ్యాధగీత. ఇంతటి విజ్ఞానవంతుడవగు మహానీయు డవు, ఏల యిట్టి వ్యాధశరీరముం దాల్చి హీనకర్మము చేయు చున్నావు? అని సన్యాసి యాశ్చర్యముతో నడిగెను. అందుకా వ్యాధుడు వత్సా! ఏస్వకర్మయు తుచ్ఛముకాదు, అపవిత్రము కాదు. ఇది జన్మచే గలిగిన కర్మ. బాల్యమున నే నీవృత్తి న భ్యసించితిని. నిర్లిప్తుడనై నాస్వకర్మముం గావించెదను. గృహ ధర్మములను శ్రద్ధతో చక్కబెట్టు కొనుచు, నా తలిదండ్రుల ను సంప్రీతుల జేయ యత్నింతును. నేను నీవలె నేయోగము నెఱుగను, సన్యాసిని గాలేదు, అడవులకు పోవలేదు. అయిన ను నా కిట్టిశక్తి సంగరహితమగు స్వధర్మాచరణవల్లనే లభించి నది.” అనెను.

నేనొక మహాయోగిని చూచితిని. ఆయన యసదృశు డు, అద్భుతవర్తనుడు. అట్టివాని నెందును జూచియెరుగను. ఆ యన యెవ్వరితోను మాట్లాడడు. అడిగిన ప్రత్యుత్తరమీయ డు. ఉపదేశములు గావించుట కాయనకిష్టము లేదు. ఏప్రశ్న నైన నడిగి కొన్నాళ్లు వేచియుందువేని, ఏప్రస్తావనామధ్యమం దో నీసందేహము నాశ్చర్యకరముగ నివారించును. ఆయన

నాకు కర్మరహస్యము నిట్లుపదేశించెను, "సాధనమును సాధ్యమును ఏకముచేయుము." అని నీ వేపనిచేయుచున్నను వేరు విషయమునుగూర్చి యోచింపకుము. అది యీశ్వరారాధనగా జేయుము. అంతకు నుత్తమారాధన లేదనియెంచి నీ యావచ్ఛక్తిని దానికై ధారపోయుము. ఈ కథయందలి వ్యాధుడును సాధ్వియు నిట్లే తమ ధర్మములను సంతోషముతో హృదయపూర్వకముగ నిర్వహించుచు తన్మూలమున జ్ఞానసిద్ధి గాంచిరి. స్వధర్మమెయ్యదియైనను ఫలకాంక్షలేక కావించినచో తప్పక యాత్మోపలబ్ధికి తోడ్పడునని ఇందుచే స్పష్టమగుచున్నది.

సంగబద్ధునకే స్వధర్మస్వభావమునుగూర్చి సంకోచమును, అసంతృప్తియు నుండును, కాని సంగహీనునకు సర్వకర్మలును సమానములు. ఆతడు తనస్వార్థపరతను, విషయలోలతను సంహరించి సకల కర్తవ్యములను ముక్తిని బడయుటకై దివ్యాయుధములుగా నుపయోగించుకొనును. మనమందఱము నెంతో యధికులమనుకొనుట సహజము. మనయిచ్ఛానుసారముగ గాక మన యర్హతనుబట్టియే మన కర్తవ్యములు నిర్ణీతము లగుచుండును. స్పర్థచే నసూయ జనించి దానిచే దయాభావ మసుగంటును. అసంతుష్టునకు సర్వధర్మములు నరోచకములే; ఆతని కేదియు సమాధానకరము కాదు. అతని జీవితమంతయు వ్యర్థమే. మనము సర్వధా కర్మ చేయుదము; ఏవేళ కెట్టిస్వధర్మముసంప్రాప్తమైన నద్దాని నాచరించుటకు, దాని చక్రములపై మన హస్తములు వేయుటకు నిత్యమును సన్నద్ధులమై యుందము. అప్పుడు మనము తప్పక జ్ఞానోపలబ్ధి నొందగలము.

కర్మయోగము.

పంచ మాధ్యాయము

లోకోపకారమా?

స్వధర్మతత్పరత్వము మన యాత్మాభివృద్ధి కెట్లు తోడ్ప డునో యింకను విచారించుటకు ముందు కర్మను గురించి మఱియొక యభిప్రాయమును చెప్పెదను. ప్రతిమతమునకు సిద్ధాంతము పురాణము, ఆచారకాండ, యీ మూడంగములు నుండును. సిద్ధాంతము ప్రతిమతమురొయొక్కయు సారాంశము; పురాణము దానిని అనుశ్రుతముగా వచ్చు మహనీయుల చరిత్రలు, అద్భుతగాధలు, కట్టు కథలు మున్నగువానివలన దృష్టాంత పూర్వముగ బోధించును; ఆచారకాండ యా సిద్ధాంతమునకు సర్వజన గ్రాహ్యమగునట్లు ప్రత్యక్షరూప మొసంగును, ఆచారకాండను, దృశ్యసిద్ధాంత మనవచ్చును. ఆచారమే కర్మ; మనలో ననేకుల మింకను పరోక్షములగు నాత్మీయ విషయములను గ్రహింపజాలనందున కర్మకాండ యెంతయు నావశ్యకము. దేనినైన గ్రహించుట సులభమని మనము తలంపవచ్చును: కాని పరోక్షవిషయము లెంతయు దుర్గ్రాహ్యములని యనుభవమున వెలిసికొనగలము. కావున రూపములు మనకు విశేష సాహాయ్యకరములు, రూపకల్పనను మనము పరిత్యజింప జాలము. అనాది కాలము నుండియు సర్వమతములును రూపము నుపయోగించుచుండెను. ఒక భావమున, మనము రూపములతో గాని

యోచింపలేము; శబ్దములు సహితము భావములయొక్క రూపములు. మఱొక భావమున, విశ్వమునందలి సమస్తమును రూపమే యని చెప్ప వచ్చును. విశ్వమంతయు నీశ్వరుని రూపము. ఇట్టి రూపములు కేవలము మానవ కల్పితములు కావు. ఎవరోకొందఱు లోకమతస్థులోకమూల కూర్చుండి యోచింపత మమనస్సుల నుండి యీరూపములను సృష్టింపలేదు. అవిసహజముగ పెరుగును లేనిచో కొన్ని రూపములు సకల మానవుల యొక్కయు భావములతో నెట్లుసంబంధించును? కొన్నిరూపములు సర్వమతసాధారణములు. శిలువయాకృతి క్రైస్తవ మతముతో పుట్టలేదు. అంతకు మునుపే, వేదములకును పూర్వమే, మానవుని యతిప్రాచీన కాలమందే యీరూపముండెను. అత్యంతపురాతనములగు ఎజ్టెక్, ఫినీషియన్ జాతులు శిలువరూపమును వాడుచుండిరి. శిలువపై చంపబడిన రక్షకుని చిహ్నము పూర్వము ప్రతిజాతి యందును ప్రచారమున నున్నట్లు నిదర్శనములు కలవు. వలయ రేఖ లోకమందంతటను చిహ్నముగా నున్నది. 卐 ఈ స్వస్తిక రేఖ సామాన్యముగ సర్వమతములందును గలదు. ఒకప్పుడు దానిని బౌద్ధులు ప్రపంచమందంతటను వ్యాప్తముచేసిరి. కాని బౌద్ధమతమునకు చాలపూర్వమే యది సర్వజాతులలోను వాడుకలో నుండినట్లు తెలియుచున్నది. పురాతనపు బాబిలోను, ఈజిప్టుదేశములలో నది కన్పట్టుచున్నది. దీనివల్ల నేమి తేలును? ఈరూపములన్నియు కేవలరూఢ సంకేతములు కాజాలవు. వీనికిని మానవ హృదయమునకునొకసహజసంబంధముండవలెను. భాష రూఢసంకేతములచే నుత్పత్తి కాలేదు; కొన్ని శబ్దములచే కొన్ని భావములను వ్యక్తీకరింతుమని

ప్రజలునిర్ణయించు కొనియుండ లేదు; శబ్దము లేని భావముకా ని, భావము లేనిశబ్దము కాని యెన్నడు నసంభవము. శబ్దభావము లకు రెంటికిని సహజముగ నవినాభావము కలదు. భావములను ప్రకటించుటకు రూపములు శబ్దాత్మకముగ గాని వర్ణాత్మకము గగానియుండవచ్చును. బధిరులును మూకలును శబ్దాత్మక ము లతోగాక యితరరూపములతో భావన చేయువలెను. ప్రతిభా వమునకును రూపము కలదు. వీనినే నామరూపము లందురు. భాషాకల్పనవలెనే రూపకల్పనయు దుస్సాధ్యము. మానవజాతి యొక్క మతభావములు వారి కర్మ కాండలందు ప్రకటితము లై నవి. ఆచారకాండతోను ఆలయములతోను అలంకా రములతోను ప్రయోజనము లేదనుట సులభము. ఈకా లమున పసిబిడ్డలు కూడ నట్లు చెప్పుదురు. కాని యాలయ మునకు పోయి యారాధించు వానికిని ఇతరునకును గల భేదము తేటతెల్లము. ఆయా మతములతో ఆయా యాలయములకు ను, సంస్కారములకును, ఇతరాచారములకును గల సంబంధము లేన్మతస్థుల చిత్తములందాయా భావముల నుద్దీపింప జేయు చుండును; ఆచారకాండను, రూపకల్పనను నిరసించుట యుస మంజసము. వీని పరిశీలనయు, సాధనయు కర్మయోగమం దొక భాగమే.

ఈకర్మశాస్త్రమునకు సంబంధించి యింకను బహువిష యములుకలవు. వానిలో భావమునకు శబ్దమునకు గల సంబం ధమును గ్రహించి శబ్దప్రభావముచే నెట్టిమహాత్కార్యములు సాధ్యములగునో విచారించుట యొక్కటి. ప్రతిమతమును శబ్ద ప్రభావమును గమనించి యున్నది. కొన్ని మతములు శబ్దమునుం

డి యే విశ్వసృష్టియైనదని నుడువుచున్నవి. ఈశ్వరుఁడు శబ్దబ్రహ్మ
ము; సృష్టికి పూర్వమాయన సంకల్పాను సారముగ శబ్దమునుం
డివిశ్వోత్పత్తియయ్యెను. మనవిషయ జీవన సంఘట్టన ముచేఁ జే
మనయింద్రియములు పాటవము తప్పి మొద్దువోయి గ్రహణశ
క్తినిగోల్పోవును. మనము పెద్దవార మగుకొలఁదిని, ప్రపంచము
న దెబ్బలు తినుకొలఁదిని మన మనస్సులు బండవారి పోవును. అం
దుచే మన కండ్లయెదుట నిరంతరము జరుగు కార్యములనే మన
ము నిర్లక్ష్యము చేయుదుము. అయినను మానవస్వభావము ప్ర
కొనదు; ఒకప్పుడు కాకున్న నింకొకప్పుడైన నీకార్యములయ
ర్థమును గ్రహించి మనమాశ్చర్య మగ్నుల మగుదుము; ఈయా
శ్చర్యపాటే జ్ఞానోపలబ్ధికి ప్రథమ సోపానము. శబ్దమునకు ప్రా
ధాన్యము మతవేదాంతవిషయములందు మాత్రమే కాదు; శబ్దా
త్మకరూపములు మన నిత్యనైమిత్తిక ములయం దెంతయొ స
హాయభూతము లగుచున్నవి. నేను మీతో మాట్లాడుచున్నా
ను; మిమ్ము తాకుట లేదు; నావాక్కుచే గలిగిన వాయుసంచలన
ము మీశ్రోత్రపుటములందుఁజొచ్చి, యందలి నరములను స్పృశిం
చి మీమనస్సులందు భావములను పుట్టించుచున్నది. ఈకార్య
మును నీవు నిరోధింప లేవు. ఇంతకన్న నద్భుత మేమి? ఒక మనుష్యు
డింకొకని మూర్ఖుడనును, ఆతడు లేచి పిడికిలి పోటుతో నీతనిచు
క్కు బ్రద్దలుకొట్టును; ఆహా! ఏమి ఈశబ్దశక్తి! ఒక స్త్రీ యొకచో
రొమ్ముచరచుకొనుచు రోదనము చేయుచుండును; ఇంకొక స్త్రీ
వచ్చి మెల్లగా నాలుగు మాటలు చెప్పును; అంతట కుంగిపోయి
న యామె దేహము చెంగున లేచి నిలుచుండును; ఆమెశోక మేకడ
కేగినదో, మందహాసమామె పెదవులపై చిందులు ద్రొక్కుచుం

మను! శబ్దశక్తి యెట్టిదో గమనింపుడు. శబ్దములు తాత్త్వికవిషయములందువలెనే సామాన్య విషయములందునువిశేష మహిమాఢ్యములు. ఈశక్తినిగుర్తింపకయే, దానింగూర్చి విచారింపకయే, యహర్నిశములును మనముదానిని వినియోగించుకొనుచున్నాము. ఈశక్తియొక్క స్వభావ మెట్టిదో దానిప్రయోగ విధానమేమో తెలిసికొనుట గూడ కర్మయోగమునం దొకభాగమే.

ఇతరులయెడ స్వధర్మ మనగా నితరులకు తోడ్పడుట; లోకోపకారము చేయుట. మనము లోకోపకార మేల చేయవలెను? స్థూలదృష్టి కది లోకోపకారము, కాని వాస్తవమున స్వోపకారమే. నిరంతరము పరోపకారము చేయుటే మన యుత్తమోద్దేశ్యముగ నుండవలెను; కాని బాగుగా విమర్శించినచో, లోకము మన సహాయము నపేక్షించుట లేదని తేలుచున్నది. నీవుగాని నేనుగాని వచ్చి సహాయము చేయవలెనన్న యుద్దేశముతో నీ లోకము నిర్మింపబడలేదు. "పరోపకారము చేయుట కిట్టియవకాశము నిచ్చుటచేనే సుందర ప్రపంచమంతయు నొప్పుచున్నది" అని యొక క్రైస్తవోపదేశమున వినియుంటిని. ఇది చాల సుందరభావము, కానిలోకము మన సహాయము నపేక్షించుచున్న దనుట మహాపరాధముకాదా? లోకమున దుఃఖము లేదనజాలము; అందుచే మనముపోయి ఇతరులకుతోడ్పడవలసిన దేకాని కాలక్రమమున పరోపకారము స్వోపకార మేయని మనము గ్రహింతుము. చిన్నతనమున నేనుకొన్నిసీమపందికొక్కులను పెంచుచుంటిని. వానికొక చిన్నపెట్టెనుజేసియందులో చిన్న చక్రములనమర్చితిని. అవిచక్రముల నెక్కిదాట యత్నించినపుడెల్లనాచక్రములు గిఱుక్కున తిరుగుచుండును.

అందుచే నా కొఱ్ఱు లెప్పుడు నచ్చుటనే యుండెడివి. లోకము
ను మనలోకోపకారమునుగూడ నంతే. మనకు నైతిక శిక్ష కలుగు
టే యుపకారము. ఈప్రపంచము మంచిదియు గాదు, చెడ్డదియు
గాదు; ఎవనిప్రపంచమును వాడు సృజించుకొనుచుండును. ఒక
యంధుడీప్రపంచమును గూర్చి విచారింప నారంభించినచో నాతని
కిదిమృదువుగనో కఠినముగనో, ఉష్ణముగనో శీతలముగనో తో
చును. మనము సుఖమయులము, దుఃఖమయులముకూడను. ఇ
దిమనకత్యంతానుభవవిషయమే. సాధారణముగా యువకులు
త్సాహపూరితులై యుందురు; వృద్ధులు నిరాశులై, నిరుత్సా
హులైయుందురు. యువకులకు జీవితమంతయు ముందున్నది; వృద్ధు
లు తమకాలము గడచెనని విలపింతురు. తీరనికోరికలెన్నియో
వారిహృదయమును కల్లోలపరచును. కానియుభయులు నవివే
కులే. జీవితమునకు స్వతః మంచిచెడ్డలు లేవు. మనమానసికస్థితిని
బట్టి మనదృష్టికది మంచిగనో చెడ్డగనో గోచరించును. అగ్ని చలి
పోగొట్టి మనకు వెచ్చదన మిచ్చునప్పుడు "ఆహా! ఎంత హాయిగా
నున్నది! అనియందుము కాని వేళ్ళనుకాల్చినచో ఛీయందుము
అగ్ని స్వభావముచే నగ్నికిమంచిచెడ్డలు లేవు. మన ముపచరించు
విధమునుబట్టి దానిమంచిచెడ్డ లేర్పడుచున్నవి. అట్లేయీప్రపం
చమును. దానియందెట్టిలోపమును లేదు. దాని యుద్దిష్టకార్యము
నదిచక్కగా సాధించుకొనగలదు. అదియిట్లే మనతో నిమిత్తము
లేకయే జరుగుచుండగలదు. దానికి సహాయము చేయుటకై మ
న మేమియు శ్రమపడనక్కఱలేదు.

అయినను మన ముపకారము చేయవలెను. ఉపకారపర
త కార్యోత్సాహమును పురికొల్పు సర్వశక్తులయందు నుత్తమ

మైనది; కాని యుపకారము చేయునప్పుడెల్ల నట్టి యవకాశ మొదవుట మన విశిష్టభాగ్యముగా నెంచవలెను. ఎక్కడనో యున్నతస్థానమున నిలిచి జేబులోనుంచి నాలుగుపైసలు తీసి సాహంకారముగ 'ఇదిగో అబ్బీ!' అనబోకుము. ఆ దీనునకు కృతజ్ఞత చూపుము; ఆతనికి ధర్మముచేయుటచే నీవు నీకుపకారము మును చేసికొనగలిగితివి. దాతయే ధన్యుడు, కాని గ్రహీత కాడు. నీవు నీ పరోపకారశక్తిని, దాక్షిణ్యమును ప్రపంచము నందు చూపుటకవకాశ మొసగి నీవు శుద్ధుడవు, పూర్ణుడవు నగుటకు తోడ్పడినందుకై యాతనికి ప్రణామము చేయుము. సమస్త సత్కార్యములును మనలను పరిశుద్ధులుగ జేసి పరిపూర్ణుల గావించును. మనము చేయగల మహోపకారము లేవి? వైద్యాలయములు కట్టుట, బాటలు వేయుట, ధర్మశాలలు నిర్మించుట! కొన్ని లక్షల రూప్యములు చందాలు వేయించి యొక వైద్యశాలను, ధర్మసత్రమును వేయింతుము; కాని యా వ్యయములో సగపాలు నుద్యోగులే యక్రమముగ హరింతురు. కడమ సగము నెట్లో యాబీదల జేరును; కాని యివన్నియు నేపాటివి? ఒక్క పెద్దగాలి వెట్టున కామందిరము లన్నియు నేలమట్టమగును. ఒకభూకంపముచే మనబాటలును, వైద్యాలయములును, పట్టణములును, అన్నియు భూమధ్యమున జేరును. మనముచేయునదేమి? చాలును, ఈలోకోపకార ప్రశంసనికకట్టి పెట్టుదము. లోకము నీ సహాయమునకై కాని, నా సహాయము నకై కాని నిరీక్షించుకొని కూర్చుండలేదు; అయినను మనము నిరంతరము పరోపకారపరులమై యుండవలెను; దానివల్ల మనకు శ్రేయము కలదు. మనము పరిపూర్ణతను బడయుటకది

యొక్క-టేమార్గము. ఏబిచ్చగాడును మనకొక్క-కాసైన బాకీ యుండడు; కాని తనకుధర్మము చేయనిచ్చినందున మనమువాని కెంతో ఋణపడియుందుము. మనము లోకోపకారము కావించి తిమని కాని, ఆయామనుష్యులకు సహాయము చేసితిమని కాని తలంచుట యెంతయు తప్పు. అది మూఘాభిప్రాయము. మూఘాభిప్రాయము లెప్పుడును దుఃఖకారణములు. మన మొకని కుపకారము చేసితిమనియెంచి యాతని కృతజ్ఞతకై యెదురు చూతుము; ఆతడు కృతజ్ఞత చూపకున్న పరితపింతుము. మనము చేయుదానికి ప్రతిఫలము నేల ప్రతీక్షింపవలెను? నీయుపకారము పొందువానికికృతజ్ఞత చూపుము; ఆతని భగవంతునిగా దలపోయుము. సాటిమానవునకు సహాయము చేయుట వలన నీశ్వరారాధనచేయుటమన ప్రత్యేక భాగ్యము కాదా? మనము ముక్తసంగులమైనచో నిట్టి ప్రతీక్షాదుఃఖము లేకయే సంతోష పూర్వకముగా లోకమున కర్మచేయ గలుగుదుము. ప్రపంచమున సుఖదుఃఖములు శాశ్వతకాలము నుండితీరును.

పూర్వ మొక దరిద్రుడుండెను. ఆతనికి కొంత ద్రవ్యము కావలసివచ్చెను. ఒక భూతమును వశపరచుకొన్నచో తాను కోరినదెల్ల తెచ్చియిచ్చునని యొకరివల్ల వినెను. అందుచే ముందుగా నొక భూతమును సంపాదింపగోరి యడవికి బోయెను. అచ్చట మహాప్రభావసంపన్నుడగు నొక యోగిని గాంచి యాతని సహాయము వేడెను. "భూతముతో నేమి చేయుదు"వని యోగి ప్రశ్నించెను. "దానిచే పనులు చేయుంతును; భూతమును పట్టుకొనుటెట్లో దయచేసి చెప్పుడు! అది నాకుముఖ్యముగా కావలెను."అని యాతడు బదులు చెప్పెను. అందుకు

యోగి "ఎందుకు నీ కీశ్రమ? ఇంటికి పొమ్ము" అనెను. ఆతడు మఱునటి రోజున మరల వచ్చి యాయన పాదములపై బడి యేడ్చుచు "స్వామీ! నా కొక భూతము నిమ్ము; నాకు కావలెను, ఈసహాయము చేయుము" అని ప్రార్థించెను. చివరకా యోగి విసుగెత్తి యొక మంత్రము నుపదేశించి "ఈ మంత్రమును పురశ్చరణ చేసిన భూతము వచ్చును. అది నీవు చెప్పిన పనులెల్ల చేయును. కాని నీవు జాగ్రతగా నుండవలెను; ఇవి చాల భయంకరజంతువులు; ఒక త్రుటికాలమైన దానికి విరామము నీయరాదు; ఎప్పుడు పని చెప్పకున్న నప్పుడే నిన్ను చంపగలదు." అని చెప్పెను. ఆత డంతట నొక మహారణ్యమధ్యమున ప్రవేశించి యా మంత్రమును జపించగా నొక పెనుభూతము ప్రత్యక్షమై "నేను భూతమును, నీ మంత్రముచే వశమైతిని; నాకు నిరంతరమును పని చెప్పవలెను; ~~ఎప్పుడు చెప్పవలెను~~; ఎప్పుడు చెప్పకున్న నప్పుడే నిన్ను చంపివేయుదును." అని చెప్పెను. ఆతడు "సరే, నా కొక మేడను కట్టుము" అనెను. "ఇదిగో నీ మేడ, తయారైనది." అని భూతము బదులు చెప్పెను. అనంతరము "నాకు ధనమును తెమ్ము." అనెను. "ఇదిగో ధనము" అని భూతము చెప్పెను.". ఈ యడవిని నరకి యిచ్చట నా కొక పురమును గట్టుము" " అని యాతడు చెప్పెను. "ఇదిగో నిర్మించితిని; ఇంకేమైన కావలెనా?" యని భూతము ప్రశ్నించెను. ఆదరిద్రునకు భయముపుట్టెను; ఏ పనియైన నొక్క త్రుటిలో చేయుచుండుటచే నేమియు తోచినది కాదు. భూతము "నాకు పని చెప్పుము; లేదా నిన్ను మ్రింగివేసెదను." అని గర్జించెను. ఆతని కేమియు తోచక బెదరి పారిపోవదొడగెను. తిన్న

గా నా యోగి వద్దకు పరుగెత్తి "స్వామీ! రక్షింపుము, రక్షింపుము "అని పాదములపై బడెను." ఇది యేమి? "యని యోగి ప్రశ్నించెను. "స్వామీ! ఇక నా భూతమునకు చెప్పుట కెట్టి పనియు లేదు; ఏది చేయుమన్నను క్షణములో ముగించును; ఇప్పుడు పని చూపకున్న నిన్ను మ్రింగివేసెదనని భయపెట్టుచున్నది. "అని యాతడు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. ఇంతలో నా భూతము "ఇదిగో నిన్ను మ్రింగివేసెదను" అని యరచుచు వచ్చి యాతనిపై నుఱుక బోయెను. పాప మాతడు వణకుచు నా యోగిని శరణువేడెను. ఆయోగి నీ కొక యుపాయముం జూపెదను. అల్లదే, యీ కుక్క వంకరతోకను ఖండించి తెమ్ము; దానిని సరిచేయుమని యీ భూతము నాజ్ఞాపింపుము "అనెను. తత్క్షణమే యాతడు తన కత్తితో నా కుక్కతోకను కోసి తెచ్చి యీ భూతమునకిచ్చి దీనిని సరిచేయు" మనెను. ఆ దయ్యము దానిని గైకొని తిన్నగా సరిచేసెను; కాని పట్టు విడిచినంతనే యది మరల వంకర పోయెను. ఆభూతము దానిని మరల సరిగా చేసెను; కాని చేయిదాటినంతనే యది మరల వంగిపోయెను. ఆ దయ్య మెన్నియో మారు లోపికతో యత్నించెను, కాని ప్రయోజనము లేకుండెను. అది రోజులకొలది నష్టపడి కడకు విసుగెత్తి "ఇదివరలో నా జీవితమం దెన్నడు నిట్లు చిక్కుపడలేదు. నే నారితేరిన బంటునైనను ఈ యల్ప కార్యమునకు కొఱ గాకున్నాను. ఇక నీతో రాజీకి వత్తును. నన్ను నీవు విడిచిపెట్టుము; అందుకు బదులుగా నేను నీ కిచ్చినదంతయు విడిచిపెట్టెదను; నీ కెట్టి హానియు చేయను." అనెను. అందు కాతడెంతయు సంతోషించి యాదయ్యమును విడిచిపుచ్చెను.

ఈ ప్రపంచమా కుక్కతోక వంటిది. దీనిని నిబ్బరముగా చేయవలెననియనేకశతాబ్దములనుండియు జనులు యత్నించుచున్నారు. కానివారిచేయి విడుచుటతోనే యది మరల వంకర వోవుచున్నది. అదిమఱొక విధముగా నెట్లుండగలదు? మనము ముందుగా ననక్తులమై కర్మచేయుట నేర్చికొనవలెను; అట్లైనచో మనము మూఢావేశవశులము కాజాలము. మూఢావేశము లేకున్న మానవజాతి యింకను ముందుకుపోయెడిది. మూఢావేశము వల్లనే మానవకోటి యభివృద్ధి గాంచె ననుట కల్ల. దానిచే ప్రజలలో క్రోధద్వేషములును, కలహములును గలిగి యన్యోన్యభావము నశించి వారియభివృద్ధి కంతరాయ మేర్పడినది. ప్రపంచమునుగురించి నీవు వృధాగా నాయాసపడ నక్కర లేదు. నీనిమిత్తములేకయే యది లెస్సగా సాగగలదు. మూఢావేశము మానినప్పుడే నీవు బాగుగా పనిచేయుగలవు. ఆవేశరహితుడు, శాంతుడు, యుక్తవిచారుడు, సహానుభూతిపరుడు, ప్రేమపూర్ణుడు నగువాడే పరోపకారము కావించి స్వోపకారము చేసికొనగలడు. ఆవేశవశునకు వివేక ముండదు. సానుభూతి శూన్యము; ఆతడు ప్రపంచము నెన్నటికిని సంస్కరింపజాలడు. తాను పరిశుద్ధుడై పరిపూర్ణుడు కాజాలడు.

నేటి ప్రసంగమునందలి ప్రధానాంశము లేవనగా, మొదటిటిది, ప్రపంచమునకే మనమందఱమును ఋణగ్రస్తులము కాని ప్రపంచము మనకేమియు ఋణపడియుండ లేదు. లోకోపకారము చేయుట కవకాశము లభించుట మహా భాగ్యము. లోకోపకారముచే మనము నిజముగా స్వోపకారమే కావించుకొనుచున్నాము. రెండవ యంశ మేమనగా, ప్రపంచమం దొక దేవు

డున్నాడు! ఈ లోకము దారి తెన్ను లేక యసహాయము గా త్రొక్కటపడుచు నీ సాహాయ్యమును, నా సాహాయ్యము నుగోరుటలేదు. ఈశ్వరుడు సర్వాంతర్యామియై యున్నా డు; ఆయన యనశ్వరుడై, యనవరత క్రియాశీలుడై, నిత్యజాగరుడై వెలుగొందు చున్నాడు. విశ్వమంతయు ని ద్రానిమీలితమై యుండువేళ నాయన నిద్రించుట లేదు. ఆయన యశ్రాంతము కర్మ చేయుచున్నాడు; సమస్త జగదు త్పత్తి పరివర్తనములును ఆయనవే. మూడవది, మనమెవరినిగా ని ద్వేషింపరాదు. ఈ ప్రపంచ మెల్లప్పుడును శుభాశుభములతో గూడియుండును. దుర్బలులయందు సానుభూతి గలిగి యపరా ధులను సహితము ప్రేమించుట మన విధి. ఈ లోక మొక నై తిక వ్యాయామశాల. మన మిందులో నాత్మీయ బలసంపత్తి నా ర్జించునటుల సాధనచేయవలసియున్నాము. నాల్గవది, మన మే విషయమునను మూఢావేశవశులము కాగూడదు; ఆవేశము ప్రేమకు విరోధి. "నేను పాపమునే కాని పాపిని ద్వేషింపను." అని యావేశపరు లందురు. అట్లు చెప్పుట సులభము. మనము వస్తుగుణవివేచన బాగుగా చేయగలిగినచో పూర్ణులము కాగ లము. కాని యది సులభసాధ్యము కాదు. మఱియు మనలో శమదమములు హెచ్చిన కొలదియు మన ప్రేమ కూలంకష మై, మన కార్యములు కల్యాణకరము లగును.

కర్మయోగము.

షష్ఠాధ్యాయము.

సంగపరిత్యాగమే స్వార్థపరిత్యాగము.

మనము కావించు ప్రతికార్యమును మన హృదయ
మందు ప్రతిఫలమును కలిగించునట్లే, మనసమస్త కార్యములు
నితర హృదయములందును, ఇతరుల కార్యములు మనహృద
యములందును ప్రతిఫలములు కలుగజేయ వచ్చును. ఎవ్వడై
న దుష్కర్మలు చేయుకొలది నత్యంతదుష్కర్ము డగుట మీ
రందఱు నెఱిగినవిషయమే; ఆతడు సత్కర్మలు చేయ మొదలి
డినచో మఱియు మఱియు సత్కర్మా చరణశీలుడై యెల్లవేళ
లను సత్కార్యములనే యాచరించును. ఇందుకు హేతువు
మనలో పరస్పరము మనకర్మకుగల వశీకరణశక్తి తప్ప నితర
ము కన్పట్టదు. నేనొక కార్యము చేయుచున్నప్పుడు నా మన
స్సొక ప్రత్యేకస్థితియందున్నదని చెప్పవచ్చును. అదేస్థితియం
దుండు నితరమనస్సులు నామనస్సుచే వికారము నొందుట
సహజము. ఇందుకొక దృష్టాంతము; ఒకగదిలో నేకశ్రుతికి
మేలగింపబడిన వివిధసంగీతవాద్యము లున్నప్పుడు వానిలో నొ
క్క దానిని వాయించినచో నన్నియు నారాగమునే యాలా
పించుటకై చలనమొందుట స్వభావము. అట్లేయేకస్థితియంద
లి మనస్సులన్నియు నేకభావముచే వికారము పొందును. భా
వమునకుగల యీశక్తి దూరమునుబట్టియు, నితర హేతువుల
నుబట్టియు మారుచుండినను, మనస్సుమాత్ర మెప్పుడును భావ

మున కధీనమం దుండును. నేనొక దుష్కార్యమును చేయు చున్నా ననుకొనుము; అప్పుడునామనస్సొక విధమైన చలనస్థితి యందుండును; ఆస్థితియందేయుండు మనస్సులన్నియు నామన స్సువలన వికారము నొందవచ్చును. ఈమనశ్శక్తి చలనము యొక్క స్థాయినిబట్టి హెచ్చుతగ్గులుగా నుండును.

కాంతితరంగము లొక వస్తువుపైపడుటకు పూర్వము లక్షలకొలదిమైళ్లు సంచారము చేసినట్లే, భావతరంగములు కూడ నొకమనస్సుతో గలయుటకు పూర్వము వత్సరశతములు సంచారము చేయవచ్చును. కావున మనచుట్టునున్న వాతావ రణమంతయు శ్రేష్ఠములు దుష్టములునగు భావతరంగములచే పూరితమైయుండవచ్చును. ప్రతిమనస్సునుండియు బయల్వెడ లు ప్రతిభావమును తిన్నస్వీకరింపగల యర్హవస్తువును గలయు నంతవరకు సంచరించుచు పోవుచుండును. ఏమానసమైన ఈ భావతరంగములలో నొన్నింటిని గ్రహింపగలుగునెడల తత్క్షణ మే వానిని స్వీకరించును. కావున నొక మనుష్యుడు దుష్కా ర్యము లేవైన చేయునప్పుడు వాని మనస్సొక చలనస్థితియం దుండును. ఆస్థితికి సంబంధించిన వాతావరణము నందలి తరం గములప్పుడా మనస్సునందు ప్రవేశించును. అందుచేతనే దు ర్మార్గుడు సామాన్యముగా మఱింత దుష్కార్యములనే నూ టిమాటికి చేయుచుండును. సత్కర్మచేయువాని విషయముకూ డనంతే; వాతావరణమునందలి సద్భావతరంగముల నాతడు స్వీకరించును; అందుచేనాతడు మఱింతసత్కర్మలనే మరల మ రల నాచరించును. కావున దుష్కార్యము చేయుటచే మన ము రెండువిధముల హానియొనరించు చున్నాము; ఒకటి, మన

చుట్టునున్న దుష్టభావమునకు మనము లోబడుట; రెండవది, ఇతరులకు శతాబ్దముల పిమ్మటనైనను హానిచేయుగల దుష్టభావములను మన ముత్పత్తిచేయుట. దుష్కార్యములచే మనము పరులను, మనలనుగూడ చెరుపుకొనుచున్నాము. సత్కార్యములచే నితరులను, మనలనుగూడ నుద్ధరించుకొనుచున్నాము; మానవునియొక్క యితరశక్తులవలెనే యీ సదసత్కార్యాచరణశక్తియు బాహ్యప్రపంచమునుండి బలము నాకర్షించుచున్నది.

కర్మయోగప్రకారము, మనము కావించు ప్రతికార్యమును దానిఫలమొసంగినగాని నశింపదు; అది ఫలమీయకుండ నాపగలశక్తి యేదియు లేదు. నేనొక దుష్కార్యమును చేసినచో దానిదుష్ఫలము ననుభవింపవలసినదే; ఈ ప్రపంచమున దానిని ప్రతిఘటింపగల శక్తియేదియు లేదు. అట్లే నేనొక సత్కార్యమును గావించినచో దాని సత్ఫలము ననుభవింపకుండ జేయగలశక్తి యేదియులేదు. కారణమునకు కార్యము కలిగితీరవలెను; దీనినేదియునడ్డజాలదు. కర్మయోగమునందిక్కడ నొకమంచిప్రశ్న కలుగు చున్నది; మన యీ సదసత్కర్మలకు విశేషమగు నన్యోన్యసంబంధము కలదు. మనమీ రెంటికి మధ్యనొక హద్దుగీత గీసి 'యింతవరకు సత్కర్మ, యింతవరకు నసత్కర్మ'యని చెప్పజాలము. శుభాశుభఫలములు రెండును కలుగని కార్యమేదియు లేదనియే చెప్పవచ్చును. ఇందుకు సమీపదృష్టాంతమును తీసికొందము: నేనుమీతో మాట్లాడుచున్నాను; మీలోకొందరు నేను మేలుచేయుచున్నా

నని తలపవచ్చును; కాని యీసమయమందే నేను వాయువునం
దలి వేలకొలది సూక్ష్మజీవులను చంపుచున్నాను; ఈవిధము
గా నేను మఱికొన్నింటికి కీడు చేయుచున్నాను. ఏకార్యమైన
ను మన సమీపమున జరిగి మనమెఱిఁగినవారికి శుభకరముగ
నున్నచో దానిని సత్కార్యమందుము. నాసంభాషణను మీరు
సత్కార్య మనవచ్చును, కాని సూక్ష్మజీవు లట్లనవు; ఆ య
ణుజీవులను మీరు చూచుటలేదు, కానిమిమ్ము మీరుచూ
చుచున్నారు. నాసంభాషణచే మీకుకలుగు ఫలితమును మీ
రు గ్రహించుచున్నారు; కాని యణుజీవులకు గలుగు ఫలము
ను మీ రంతగా గ్రహించుట లేదు. అట్లే మన దుష్కార్యముల
నుగూడ మనము పరీక్షించినచో ప్రాయశః కొందరి కెచ్చట
నో కొంత మేలు కలుగవచ్చును. ఎపుడు శుభమునందు కొం
త యశుభమును, అశుభమునందు కొంత శుభమును గలదని
గుర్తెఱుంగునో యాతడే కర్మ రహస్యవేది.

కాని దీనివలన నేమి తేలును? అహింస గలకార్యము
ను పరిశుద్ధమనియు, హింస గల కార్యమును అపరిశుద్ధమని
యు నందుమేని, ఈప్రపంచమున మన మెంత యత్నించినను కే
వల పరిశుద్ధకార్యము గాని, కేవల మపరిశుద్ధ కార్యము గా
ని యుండజాలదు. పరహింసలేకుండ మన ముచ్ఛ్వాస నిశ్వా
సములు సైతము చేయజాలము; మనము తిను ప్రతి అన్న క
బళమును మఱొకని నోటినుండి మనము లాగివేయుచున్నాము;
అన్యప్రాణములను త్రోసివచ్చి మన ప్రాణములు నిలుచుచు
న్నవి. మనుష్యులవి కాని, జంతువులవి కాని, సూక్ష్మజీవులవి

కాని, యెవరివో యొకరి ప్రాణములు మనము హరించుచునేయు
న్నాము. ఇట్టిస్థితిలో కర్మవలన మోక్షము బడయుటకల్లగా దో
చును. మనము కొలకాలమును యత్నింపవచ్చును; కాని యీ విష
మమైన చిక్కునుండి తప్పించుకొనజాలము; నీ వెంత కాలమై
నను కర్మ చేయవచ్చును, కాని యీ శుభాశుభమిశ్రమమైన
కర్మఫలమునకు మాత్ర మంతముండదు.

మనము యోచింపవలసిన కొంచెన యంశము, కర్మ
కంత మెయ్యది? ప్రతిదేశమునందును విస్తారిజనులు ప్రపంచము
నకృతయుగ మొకటి వచ్చుననియు, అప్పుడు రోగముకాని,
మృత్యువుకాని, దుఃఖముకాని, దౌర్జన్యముకాని లేక సర్వము
ను స్వర్గీయముగ నుండుననియు విశ్వసింతురు. అది చాల ప్రశ
స్తభావము, అది యజ్ఞానుల కుత్సాహమొసగి వారి యభ్యు
దయమునకు తోడ్పడును, కాని యొక్క నిమిషమాలోచించి
నచో నది యసంభవమని తెలియగలదు. మేలు కీడులు రెం
డును ఒకే నాణెముయొక్క యుభయదిక్కులై యున్నపుడది
యెట్లుపోగలుగును! కీడు లేని మేలు నీకెక్కడనుండి వచ్చును. ని
ష్పక్షపాతమనగా నేమిటిది? నిష్కృష్టమైన జీవనము విరుద్ధము. జీవనమనగా
నేమనగా మనకును మన చుట్టునున్న యితర ప్రాణులకును నిరంతర సం
గ్రామము. ప్రతిక్షణమును మనమును మనపరిసర ప్రకృతికిని
ఘోరముగా పోరు జరుగుచున్నది; ఈ పోరాటమున మన మో
డినచో మన ప్రాణములు పోవలసినదే. మనము నిరంతరము
నాహార వాయువుల కొఱకు పెనగులాడుచుంటిమి యిందుకు తా
ర్కాణము. అన్నమును గాలియును చాలినంతగా లభింపనిచో మన

కు మరణమే శరణము. జీవనము సరళముగా పోవు సులభవి షయము కాదు. అది మిగుల జటిలమై క్లిష్టమైనది. అంతర బాహ్యములకు జరుగు నీ జటిలసంగ్రామమునే జీవన మందు ము. కావున నీ సంగ్రామాంతము తోనే జీవనముకూడ నంత మొందుట స్పష్టము.

మనకు సంపూర్ణ సౌఖ్యమనునది యీసంగ్రామాంతమం దేకలదు. కాని యప్పుడు జీవనమే లేదు. ఏమనగా నీసంగ్రా మాంతమును జీవనాంతము నొక్కటే. లోకోపకారముచే స్వోప కారమే చేసుకొను చున్నామని మన మిదివరలో గ్రహించితి మి. పరోపకారము యొక్క ముఖ్య ఫలము ఆత్మ పరిశుద్ధి. ప రోపకారము నందలి నిరంతర ప్రయత్నముచే మనము మనల ను విస్మరించుచున్నాము. ఈయాత్మ విస్మృతి మనము నేర్చుకో నవలసిన ముఖ్య పాఠములలో నొకటి. మానవు డవివేకము చే తనను సుఖాత్మునిగా జేసికొనగలనని తలచుచున్నాడు; కా నిచిరకాలము కష్టానుభవము మీద స్వార్థవినాశ మందే య థార్థ సౌఖ్యము కలదనియు తన సౌఖ్యమున కితరులు గాకతా నేకర్తయనియు గ్రహించును. ప్రతిధర్మకార్యమును, ప్రతిదయా భావమును, ప్రతిసహాయమును, ప్రతిసత్కార్యమును మన స్వప్రాముఖ్యమును కొంతహరించి మనము పరమక్షుద్రులమను వినీత భావమును మనకు జనింప జేయును; కనుక నది మంచి దే. ఇక్కడ జ్ఞానమును భక్తియు కర్మయునొక్కచోటికే వచ్చినట్లు మనకు తెలియగలదు. "అహమ్" లేశమాత్రమును లేక యంతయు "నీవే" యగు నిత్య సంపూర్ణస్వార్థత్యాగమే

సర్వోత్కృష్టమగు పరమావధి. కర్మయోగముకూడ నెఱిగి యో నెఱుగకో మానవుల నీపరమావధికే కొనిపోవుచున్నది. నిర్గుణవాదులు సగుణవాదులు అవతార వాదులునను భేదము లేక యెల్లర ధర్మ శాస్త్రములకు నిస్స్వార్థ పరిత్యాగమే మూలధర్మము. సకల నైతిక ధర్మములకు నిదియే మూలసూత్రము. దానివ్యాప్తిని మానవకోటి వరకు గాని, జంతుకోటి వరకుగాని, యింక నితర భూతజాలము వరకుగాని పెంచుకొనవచ్చును, కాని ముఖ్యసూత్రము మాత్రము స్వపరిత్యాగమే.

ఈ ప్రపంచమున పలురకముల మనుష్యులుందురు. కొందఱు దైవస్వభావులు; వారు పూర్ణత్యాగులై పరార్థముగ స్వప్రాణములనైన నవలీలగా పరిత్యజింతురు. వారే మానవులందఱిలో మహనీయులు. అట్టి వారొక్కనూర్గురున్నచో నా దేశమునకు మోక్ష మఱచేతనే యుండును. కాని మన దౌర్భాగ్యముచే నట్టివా రత్యల్పముగ నుందురు. రెండవరకము తమకు హాని కలుగనంతవరకు పరోపకారము చేయుదురు; వీరు సామాన్యులు. మూడవ రకము తమ లాభమునకై యితరులకు హాని చేయుదురు. వీరు నరరూపరాక్షసులు. ఇక నాల్గవరకముకూడ నొకటి కలదని భర్తృహరి చెప్పుచున్నాడు; వారు హింసార్థమై పరులను హింసింతురు. వారు మానవులలోకెల్ల నధములు, వారి నేమనవలెనో యెఱుగము.

"శ్లో. ఏతే సత్పురుషాః పరార్థఘటకాః స్వార్థాన్ పరిత్యజ్య యే
సామాన్యాస్తు పరార్థ ముద్యమభృతః స్వార్థావిరోధేన యే
తేఽమీ మానుషరాక్షసాః పరహితం స్వార్థాయ నిఘ్నంతి యే

ఝే తుఘ్నంతి నిరర్థకం పరహితంతే కేన జానీమహే."

శ్రేయముకొఱకే శ్రేయమును జేయు సజ్జనులవలెనే హానికొఱకే హానిచేయు దుర్జనులు నుందురు. వారి కందుచే నెట్టి లాభమును గలుగదు; ఐనను హానిచేయుటే వారి స్వభావము.

ప్రపంచమున రెండు ధర్మములు కలవు; ప్రవృత్తి, నివృత్తి. ప్రవృత్తియనగా ప్రవర్తించుట; నివృత్తియనగా మళ్లుట. సంసారము ప్రవృత్తి; "నేను, నాది" యను భావము ప్రవృత్తి; అహంకారమును పెంపొందించు నైశ్వర్యాధికారములు, గౌరవకీర్తులు మొదలుగునవన్నియు ప్రవృత్తి; సకల ప్రదేశములనుండి సకల వస్తువుల నాకర్షించి 'అహమ్' అనెడి కేంద్రముచుట్టును జేర్చుట ప్రవృత్తి. ఇది మానవుని సహజస్వభావము. ఈ ప్రవృత్తి నుండి మళ్లుటే నివృత్తి. నివృత్తితోనే ధర్మజీవనమును, ఆస్తిక్యబుద్ధియు నారంభమగును. ప్రవృత్తి నివృత్తులు రెండును కర్మలే. ప్రవృత్తి దుష్కర్మ, నివృత్తి సత్కర్మ. నివృత్తి సకలధర్మమునకు, ఆస్తిక్యమునకు మొదలు; దాని సంసిద్ధి స్వార్థపరిత్యాగము, అనగా స్వప్రాణమనోధనముల నితరులకొఱకు సంతోషముతో సమర్పించుట. మానవుడస్థితిని జేరుకొన్నచో కర్మయోగసిద్ధి గాంచినట్లే. ఇది సత్కర్మలచే గలుగు నుత్తమఫలము. ఏతత్వశాస్త్రమును పఠింపకున్నను, ఎట్టి యీశ్వర విశ్వాసమును లేకున్నను, జన్మమధ్యమున ప్రార్థనయన నేమో యెఱుగకున్నను, తన సత్కర్మలచే నెవ్వడేని జీవితమును సర్వస్వమును పరులకై ధారపోయగల స్థితికి వచ్చెనేని, అతడు ప్రార్థనలచే భక్తుడును,

తత్త్వవిచారముచే జ్ఞానియు చేరుకొను పదవినే చేరుకొన్నాడు. కావున భక్తుడును, జ్ఞానియు కర్మపరుడు నొకే స్థానమునందు- ఆత్మత్యాగమునందు జేరుచున్నారని స్పష్టమగుచున్నది.

మతము భేదించినను, శాస్త్రము వేరైనను, ఇతరులకై యాత్మత్యాగము చేయగల మహాశయుని చూచినచో నెవ్వడైనను పాదాక్రాంతుడు కాకమానడు. ఇక్కడ మతసిద్ధాంతములతో నిమిత్తములేదు; మతమున్న నేవగించువారు కూడ నిట్టి త్యాగమునుగాంచినపుడు ప్రణమిల్లకుండజాలరు. ఆస్తిక్యమునువిడిచి యాత్మత్యాగమునుమాత్రమే బోధించినబుద్ధదేవుని దివ్యచారిత్రముం జదువునపుడు, ఎంతటి మూఢనాస్తికాభిమానియైనను పులకితుడై పూజ్యభావము చూపకుండగలడా? ఆతడు తనకును నాస్తికునకును జీవితాదర్శమం దీషద్భేదమైన లేదని యెఱుగడు. భక్తుడు తన నిరంతర భక్తిభావముచేతను, సత్సంగముచేతను తుద కిచ్చోటికే వచ్చి "దేవా! నీ యిచ్ఛయే యవుగాక." యని సర్వసమర్పణచేయును. అది స్వార్థత్యాగము. తత్త్వజ్ఞుడు తన యాత్మానాత్మ వివేకముచే అనాత్మను మాయగా గుర్తించి యవలీలగా పరిత్యజించును. అది స్వార్థత్యాగము. కావున కర్మ భక్తి జ్ఞానములు మూడునిచ్చట గలయుచున్నవి. 'ఈశ్వరుడు ప్రపంచముకంటె వేరు' అని తొంటి యాచార్యులు చేసిన యుపదేశమున కిదియే భావము. ప్రపంచమను పదార్థమొకటి, ఈశ్వరుడను పదార్థ మింకొకటి; ఈ విభేదము సత్యము; ప్రపంచమనగా వారి యభిప్రాయము స్వార్థపరత్వము. స్వార్థరాహిత్యమే ఈశ్వరుడు. ఒకడు సువర్ణ

ప్రాసాదమున రత్నసింహాసనముపై నధిష్ఠించవచ్చును; ఐనను స్వార్థపరుడుకానిచో నాతడు దేవుడే. ఇంకొకడు పేలికలు కట్టుచు నన్నములేక కుటీరమున మాడవచ్చును; అయినను స్వార్థపరుడైనచో పరిపూర్ణముగా ప్రపంచమగ్నుడే.

మరల మన ప్రధానాంశమునకు వత్తము; శుభములేని యశుభము కాని, యశుభములేని శుభము కాని మన మెన్నడును చేయజాలమంటిమి. ఇట్లెఱిగియు మనము కర్మచేయుటెట్లు? ఇందుచేతనే కొందఱు మతప్రవర్తకు లీప్రపంచమునుండి తప్పించుకొనుటకై శరీరమును క్రమముగా శుష్కింపజేసి యాత్మహననము కావించుకొనుమని యుపదేశించియున్నారు; అట్లుకాక మనము జీవించునెడల ననేక క్షుద్రజంతువులను, పెక్కు మొలకలను చంపవలసివచ్చును. అనేక ప్రాణులకు హానిచేయవలసివచ్చును. అందుచే మరణము తప్ప మార్గాంతరము లేదని వారి భావము. జైను లీసిద్ధాంతమునే తమ యుత్తమాదర్శముగా బోధించియున్నారు. ఇది మిగులయుక్తియుక్తముగా గన్పట్టును. కాని యిందుకు సరియైన సమాధానము గీతలలో గలదు. గీత మన విధికృత్యములను నిర్లేపత్వముతో నాచరింపవలెనని యుపదేశించుచున్నది. నీ వీప్రపంచమున నున్నను దీనికంటె భిన్నుడవు, నీవిందేమిచేయుచున్నను నీకొఱకు గాదు, అని తెలిసికొనుము. నీవు నీకొఱకు సత్కార్యము చేసినను, దుష్కార్యముచేసినను ఫలమును తప్పక కుడుతువు. సత్కార్యమైనచో సత్ఫలము, దుష్కార్యమైనచో దుష్ఫలము ననుభవింపక తీరదు; కాని పరులకొఱ కేకార్యము చేసి

నను ఫలము నిన్ను బాధింపదు. గీతయిట్లు ఘోషించుచున్నది:—
"యస్య నాహంకృతో భావో బుద్ధిర్యస్య నలిప్యతే
హత్వాస ఇమాఀ లోకాఀ నహంతి ననిబధ్యతే."

"ఎవనికి నేను చంపుచున్నాననుభావము లేదో, ఎవని బుద్ధి నిర్లిప్తమో, యాతడు లోకులను చంపినను చంపినవాడు కాడు, ఆతనికి బంధములేదు." అందుచే కర్మయోగము "ప్రపంచమును పరిత్యజింపవలదు; ప్రపంచములో నుండి యందలి సుఖదుఃఖముల ననుభవింపుము. కాని నీభోగముకొఱకే యైనచో నెట్టి కర్మయుచేయవలదు. భోగము మన లక్ష్యముగ నుండరాదు. మొదట నిన్ను చంపుకొనుము; ఆవల విశ్వమంతయు నీవుగా భావించుకొనుము; ప్రాచీనక్రైస్తవులు చెప్పినట్లు "ప్రాతమనుష్యుడు చావవలెను." విశ్వమంతయు నీ నిమిత్తము సృజింపబడెనన్న స్వార్థభావమే యీ ప్రాతమనుష్యుడు. కొందఱు మూర్ఖులు తమ బిడ్డలచే "దేవా! ఈసూర్యచంద్రులను నీవు నాకొఱకే సృజించితివి." అని ప్రార్థనచేయింతురు. పరమేశ్వరునకు వారి బాలురకై సమస్తమును సృష్టిచేయుటకన్న వేరుపని లేదు కాబోలును! మీబిడ్డలకట్టి యవకతవకలు నేర్పకుడు. మఱికొందఱు మూర్ఖులు సకలజంతువులును మనము చంపి తినుటకే సృజింపబడెననియు, విశ్వమంతయు మన భోగార్థమే యనియు తలంతురు. ఇంతకన్న నవివేకముండబోదు. పెద్దపులికూడ నిట్లే "మానవుడు నాకొఱకై సృజింపబడెనని చెప్పి "దేవా! ఈమనుష్యులెంత దుర్మార్గులు! వారు తమంతనే వచ్చి నే నారగించుటకై నానోట బడకున్నారు. వారు నీ

నియమము నతిక్రమించుచున్నారు." అని మొఱ పెట్టవచ్చును. ప్రపంచము మనకొఱకు సృజింపబడిసచో మనము ప్రపంచముకొఱకు సృజింపబడితిమి. ప్రపంచము మన సౌఖ్యార్థమన్న దుర్భావమే మన యధోగతికి కారణము. ఈ ప్రపంచము మనకొఱకుగాదు; అనేకలక్ష లిందుండి యేటేటను తరలిపోవుదురు; కాని ప్రపంచమునకు లెక్కలేదు; అనేకలక్ష లు మరల వారి స్థానము నాక్రమింతురు. ప్రపంచము మనకొఱకెంతో, మనము ప్రపంచముకొఱకు నంతే.

కావున కర్మను యుక్తముగా జేయవలెనన్న, ముందుగా సంగమును వర్జింపవలెను. తరువాత నీవీ కోలాహలమున గలయక సాక్షివై యుండి పనిచేయుము; నాగురువన్యాసు తరుచు సెలవిచ్చుచుండునట్లు" మీ బిడ్డలను దాది చూచునట్లు చూడుడు. దాది మీబిడ్డను ప్రేమతో పెంచును, ఆట లాడించును, ఎత్తుకొని ముద్దాడును, కన్నబిడ్డను వలెనే కడు గారముతో చూచును; కాని మీరు మీయిల్లువదలి పొమ్మనినంతనే యామె తన మూటముల్లెలతో మీవాకిలివిడిచి పోవును; ఆమెలో సంగములేదు; అందుచే మునుపటి ప్రేమపోయినది. సామాన్యముగా దాదు లందఱు నింతే ప్రాతబిడ్డలను విడచిక్రొత్తబిడ్డలను గైకొను నప్పుడు వారి కిసుమంతయైన నొప్పియుండదు. నీవుకూడ నీస్వకీయముగా నెంచు సకలవస్తువులందునట్టి భావముతోనే సంచరింపుము. నీవుదాదివి, నీకీశ్వరవిశ్వాసముండునేని నీవిగా భావించు సకలము నాయునవి. అధిక దౌర్బల్యమే కొన్ని సమయములందు మహాబలముగను, విశేషయోగ్యతగను

గన్పట్టును. ఒకడు నామీద నాధారపడియున్నాడనియు, నే నొకని కుపకారముచేయగలననియు తలంచుట దౌర్బల్యము. ఈ విశ్వాసమే సర్వసంగమునకు మాతృస్థానము; సంగము చేతనే దుఃఖము కలుగుచున్నది. ఈ లోకమున మనపై నెవ్వరు నాధారపడియుండలేదు, ఒక్క బిచ్చగాడైన మన ధర్మముపై నాధారపడియుండలేదు, మన దయపై నే ప్రాణియు నాధారపడియుండలేదు, మన సహాయముపై నేజీవుడు నాధారపడియుండలేదు, అని మన మనస్సులకు బోధించుకొనవలెను. అందఱకును ప్రకృతియే తోడ్పడుచున్నది; మనలో ననేకలక్షలిచ్చుట లేకున్నను లోకనిర్వాహమునకు లోటుండదు. ప్రకృతి ప్రవాహము నీకొఱకు, నాకొఱకు నాగదు. ఇదివరలో చెప్పినట్లు పరోపకారము చేయుట కవకాశము లభించుట విశేష భాగ్యము; దానిచే మన కాత్మశక్తి గలదు. ఇది మనము జీవితమున నేర్వవలసినమహాపాఠము; ఈ పాఠము నేర్చుకొన్నచో మనకు దుఃఖము లేదు; మన మెల్లయెడలను సంఘమునందు నిర్భయముగా సంచరింపవచ్చును. మీకు భార్యలు, భర్తలు, సేవకులు, పరిపాలించుటకు రాజ్యములు, ఎన్నియేని నుండవచ్చును; అయినను ప్రపంచము నీ యుపయోగముకొఱకు గాదనియు, ప్రపంచమునకు నీవు విధాయకముగ నవసరము లేదనియు, గ్రహించి యట్లు వర్తించుచువేని నీకవి యెట్టిహానియుజేయవు. ఈయేడు నీ స్నేహితులు కొందఱు పరలోకగతులై యుండవచ్చును. వారు మరల వచ్చువరకు ప్రపంచవ్యాపారము జరుగక నిలచి యున్నదా? దాని ప్రవాహ మాగిపోయినదా? లేదు, అది పో

వృచుసేయున్నది. కాబట్టి లోకమునకు నీవేమో చేయవలెనన్న యూహను కట్టిపెట్టుము; లోకము నీసహాయము నపేక్షించుటలేదు. ఎవ్వడుగాని తాను లోకోపకారార్థమై జనించితినని తలంచుట వట్టి వెఱ్ఱితనము; అది యహంభావము, సౌజన్యముగా తోచు స్వార్థభావము ఇట్లు లోకము నీపైగాని, మఱియెవ్వరిపైగాని యాధారపడియుండలేదని నీమనస్సునకు నాటజేసినచో దుఃఖరూపమగు కర్మఫలము నిన్ను స్పృశింపజాలదు, నీవొకనికేమైన నిచ్చునప్పుడు ప్రతిఫలము నపేక్షింపకుము— అతని కృతజ్ఞతనైన నిరీక్షింపకుము; అప్పు డాతడు కృతఘ్నత చూపినను, నీవెట్టి ప్రతిఫలము నాశింపనందున నీకు కష్టముతోచదు. అతని పాత్రతనుబట్టి నీ విచ్చితివి; ఆతడు తన కర్మచే దానిని పొందెను; నీకర్మ నిన్నందుకు నిమిత్తముగా జేసినది. ఏమోయిచ్చితినని నీవేల గర్వపడవలెను? నీవు లోకమునకిచ్చుటలో నంత విశేషమేమియులేదు. లోకముయొక్క కర్మననుసరించి దానికి సహాయము రావలసియుండెను; నీ వా సహాయమునకు వాహకుడవైతివి. ఇందు నీ యాధిక్యమేమున్నది? స్వార్థమే శుభాశుభవిభేదముచేయును; సంగమును విడిచినచో శుభాశుభము లుండబోవు. నీయిష్టములేక లోకమునం దేశక్తియు నిన్ను వశముచేసుకొనజాలదు. ఇది మిగుల దుర్గ్రాహ్యమైన యంశము; అయినను క్రమశః నీకు తెలియగలదు. నీ యాత్మ యజ్ఞానముచే స్వాతంత్ర్యమును గోల్పోయినగాని యే మహాశక్తికిని లోబడజాలదు. అసక్తతచే నెట్టిశక్తినైన నవరోధింప గలుగుదువు. తనసెలవున్న నే కాని మానవుడేశక్తికిని లోగి

పోదని చెప్పుట సులభమే; కాని యేశక్తికిని స్వాధీనముకాక, బాహ్యానుభవములచే సుఖదుఃఖములను పొందక యుండువాని యధార్థలక్షణ మెయ్యది? అతడు లాభముచే పొంగడు; నష్ట ముచేక్రుంగడు: అత డేస్థితియందైన నిర్వాతదీపమువలె నిశ్చల ముగా ప్రకాశించును.

శ్రీశుకుడు బాల్యమున తన జనకుడగు వ్యాసమహర్షివ ద్ద, తత్త్వోపదేశముబడసి యావల తండ్రి యాజ్ఞానుసారముగా నింకను తత్త్వరహస్యమును గ్రహించుటకై జనక మహారాజు నొద్దకు పోయెను. జనకు డాతని రాకను ముందుగనే గుర్తెరిగి కొన్ని ఏర్పాటులు కావించెను; ఆబాలుడు రాజభవనముంజేరి ద్వారము దగ్గఱ నిలిచెను. కాని యాతని నెవ్వరును పలుకరిం పలేదు, ఆదరింపలేదు, లోనికి గొంపోవలేదు. మూడురాత్రు లు, మూడు పగళ్లు నాతడట్లే యన్నము లేక నీరు లేక కూరు చుండును. అంత నాకస్మికముగా రాజ మంత్రులు పరివారము తోవిచ్చేసి యాబాలుని విశేష గౌరవములతో లోనికిగొంపో యి యొక సుందర భవనమున ప్రవేశ పెట్టి సుగంధస్నాన ములు, స్వర్ణదుకూలములు, మృష్టాన్నములు నొసంగుచుండిరి. ఎనిమిది దినములు కడచెను; కాని యాయన నిర్మల ప్రసన్న వదనమున నెట్టి మార్పును తోచలేదు; రాజ ద్వారము కడ వేచి యుండు నప్పుడెట్టి నైర్మల్యమో యిప్పుడు నట్టి నైర్మల్య వికాసమే తేజరిల్లు చుండెను. అంత జనకు నాజ్ఞచే నాయనను రాజ సభకు గొంపోయిరి. రాజు సింహాసనముపై కొలువుతీరి యుండెను. నృత్యము, గానము, ఇతర వినోదములు మానసో

ల్లాసముగ జరుగుచుండెను. అంత జనకుడు శుకుని చేతి కొక్క
పూర్ణ దుగ్ధ పాత్రము నిచ్చి యొక్క క్షీరకణమైన తొణుక
కుండ సభ చుట్టు నేడు పర్యాయములు తిరిగి రమ్మనెను. నృ
త్య గానములు సాగుచుండెను. సుందరీ మణుల విలాస కటా
క్షములు విద్యుద్వల్లుల గట్టుచుండెను. కాని యాబాలు డెట్టి
నిశ్చల చిత్తముతో నొక్క క్షీరకణ మైన చిందకుండ సభ
నేడు సారులు చుట్టి వచ్చెను. ఆతని యాజ్ఞ నొప్పినగాని యా
తని చిత్త మెట్టి యాకర్షణకును వశము కాదు. జనకుడది కాం
చి "నీజనకుడు పదేశించిన దానికన్న నీవు స్వయముగా నెఱిం
గిన దానికన్న అధికముగా నేనేమియు చెప్ప జాలను. నీవు
సత్యమును గ్రహించితివి, పొమ్ము" అని యాయనను పంపి
వైచెను.

ఈవిధముగా నాత్మ నిగ్రహము కల వానిని బాహ్యాక
ర్షణము లేమియు చేయజాలవు. అతని కింక దాస్యము లేదు.
ఆతని చిత్తము ముక్తి పొందినది. అట్టివాడే లోకమున చక్క
గా ప్రవర్తింపగలడు. ఈలోకమును గురించి తరుచుగా రెండు
విధముల యభిప్రాయములు విందుము. ఒకటి నిరుత్సాహప్రే
రితము, "ఈప్రపంచ మెంత ఘోరము! ఎంత క్రూరము!" అని.
రెండవది యుత్సాహప్రేరితము, "ఆహా! ప్రపంచమెంత రమ్య
ము! ఎంత యద్భుతము!" అని. మనోజయము లేనివారికి లోక
ము శోకపూర్ణముగ గాని, అథవా సుఖదుఃఖ మిశ్రితముగగా
ని తోచును. ఆత్మ నిగ్రహ శాలురకీలోక ముత్సాహ ప్రద
మై, మనోసంవర్ధనమై యలరారును. వారికి శుభాశుభములు

లేవు; సర్వమును సమానమై సామరస్యముతో తమతమ స్థాన
ములందు గోచరించును. ముందుగా లోకము నరక ప్రాయ
మనిచెప్పు కొందఱు మనుజులు మనోనిగ్రహము నభ్యసించిన
పిమ్మట లోకము స్వర్గతుల్యమని సంస్తుతింతురు. మనము
కర్మయోగ తత్పరులమై యిట్టి స్థితినిపొంద గోరుదుమేని ఎ
చ్చోట ప్రారంభించినను స్వార్థత్యాగము సమగ్రముగా సిద్ధింప
గలదు. అవిద్యాత్మకమగు నహంకారము నశించి సత్యమైన
యాత్మభానూదయ మైనంతనే ప్రపంచమంతయు స్వర్గకాం
తులతోను ప్రహర్షానందముతోను విరాజిల్లును. వాతావరణ
మంతయు సుగంధ భరితమగును; మానవ ముఖాంబుజ
ములు మంగళ వికాసముతో విలసిల్లును. కర్మయోగము
యొక్క మాహాత్మ్య భావమట్టిది! కర్మయోగముచే సాధ్యమగు
పూర్ణజీవనోపలబ్ధి యట్టిది!

మన వివిధ యోగములకు పరస్పర విరోధము లేదు.
అన్నియు నొకే గమ్యస్థానమునకు గొంపోయి మనలనుపూ
ర్ణులుగ జేయును! కాని దేనినైనను గాఢాభినివేశముతో నభ్య
సింపవలెను. అభ్యాసమే యోగ రహస్యము. ప్రథమమున శ్ర
వణము, తరువాత మననము, ఆవల నభ్యాసము. ప్రతియోగము
నకును నిదియే క్రమము. మొదట నీవు యోగమును నేమో విన
వలెను; నిరంతర శ్రవణ మననములచే నీ కగ్రాహ్యము
లగు విషయము లెన్నియో సుగ్రాహ్యములు కాగలవు. అం
తయు నొక్క మారే గ్రహించుట దుర్లభము జ్ఞానము నీయం
దే కలదు. నీ వింకొకనివద్ద నెప్పుడును నేర్చి కొనుటలేదు

మనకు మనమే బోధ చేసికొనవలయును. బాహ్య గురువు సూచించును. ఆసూచన యంతర్గురువును విషయజ్ఞానము పొందుటకు ప్రేరేపించును. ఆవల దర్శన మననములచే మనహృదయములకు విషయములు విశదముగా గోచరించును. ఆపై క్రమముగా సంకల్ప శక్తి యుదయించును. మొదట భావము, పిదప సంకల్పము; ఆసంకల్పముచే నఖండమైన క్రియాశక్తి యుదయించి రక్తనాళములందు, స్నాయు పుంజమునందు, కండరములందు నలమికొని దేహ మంతయు స్వార్థ విరహిత కర్మయోగమున కుప కరణముగా పరిణమించును. ఆవలక్రమముగా నాత్మత్యాగము యొక్క పూర్ణ సిద్ధి లభించును. ఇందు మూఢ విశ్వాసము కాని యేమత సిద్ధాంతము కాని యావశ్యకము లేదు. హిందూ మహమ్మదీయ క్రైస్తవాది భేదము లేక సర్వ మతా వలంబకులు నీయోగము నవలంబింప వచ్చును. నీవుస్వార్థమును విడిచితివా? అదియేప్రశ్న. అట్లైనచో నీవే మత గ్రంథమును పఠింప నక్కఱ లేదు; ఏయాలయములకుగాని ఏమసీదుకు గాని పోనక్కఱలేదు. సర్వ యోగములకు నొక్కటే గమ్యస్థానము; ఏయోగమయినను యితరయోగ సహాయము తోనిమిత్తములేకయే పూర్ణసిద్ధి నొసంగును. కర్మ, జ్ఞాన, భక్తి యోగములు మోక్షముకు స్వతంత్రసాధనములు. "మూఢులు మాత్రమే కర్మజ్ఞానములకు భేదము చెప్పుదురు, విద్వాంసుల ట్లుచెప్పరు." విద్వాంసులు మార్గములు వేరైనను గమ్యస్థాన మొక్కటే- మానవప్రపపూర్ణతయేయని గుర్తెఱుంగుదురు.

కర్మయోగము

సప్తమోధ్యాయము.

మోక్షము.

కర్మ యనగా పనియనియేకాక కారణసూత్రమనియు నర్థము కలదని చెప్పియుంటిమి. ఫలము నుత్పాదించు నేకార్యమైనను, ఏభావమైనను కర్మయనబడును. కనుక కర్మసూత్రమనగా కారణసూత్రము, కార్యకారణముల సాహచర్యనియమము. కారణమున్నచోట కార్య ముండితీరవలెను; ఇది విధి. ఈ కర్మసూత్రము మన తత్త్వశాస్త్రానుసారముగ, విశ్వమునందంతటను వర్తించును. మన కింద్రియములచే గోచరమగునదంతయు, మనస్సుచే ననుభూతమగునదంతయు, మనము కర్మేంద్రియములచే గావించునదంతయు, విశ్వమునం దెచ్చట నేకార్యము జరిగినను, అది పూర్వకృతముయొక్క ఫలితమగుటే కాకయుత్తరకార్యమునకు మరల కారణమగుచున్నది. దీనితోగూడ, సూత్రమననేమో గ్రహించుటయు నావశ్యకము. ఏకార్యమైన మరల మరల జరుగు ప్రవృత్తిని సూత్రమందుము. రెండు కార్యము లొకటివెంట నొకటికాని, యేకకాలమునగాని తటస్థించుట చూచినచో, మరలనట్లే యవి యొకటి వెంట నొకటికాని, యేక కాలమునగాని జరుగవలెనని మనము ప్రతీక్షింతుము. ఈ సూత్రమును నైయాయికులు

వ్యాప్తి యందురు. ఒక కార్యపరంపర మన మనోవిషయములతో నొక యాథక్రమమున సాహచర్య సంబంధము కలిగియుండును; అందుచే నొక విషయజ్ఞానము కలిగినపుడు తత్క్షణమే యది పూర్వమనోవిషయములతో నొక సంబంధమేర్పరచుకొనును. ఏభావమైనను అనేక భావతరంగముల నుద్భవింపజేయును; దీనినే యోగశాస్త్రము ఏ చిత్తవృత్తియైన ననేకచిత్తవృత్తుల నుత్పత్తిచేయునని చెప్పుచున్నది. దీనినే మనశ్శాస్త్రమున సాహచర్య సంబంధమందురు. కారణసూత్రమీ సంబంధమున నొక భాగము మాత్రమే. దీనిని న్యాయశాస్త్రమున వ్యాప్తి యందురు. అంతరంగవిషయములందు వలెనే బాహ్యప్రపంచమందును సూత్రమనగా నీ భావమే — ఒక కార్యము వెంటనే యింకొక కార్యము పరంపరగా జరుగునను భావమే వర్తించును. కావున వాస్తవమునకు సూత్రమనునది ప్రకృతియందు లేదు. ఆకర్షణసూత్రము భూమియం దున్నదనికాని, ఏ యితరసూత్రమును, బాహ్యప్రకృతియం దెక్కడనైన గలదనికాని చెప్పుట తప్పు. కార్యపరంపరను మన మనస్సు గ్రహించు విధానమే సూత్రము; అది మనస్సునందున్నది. కొన్ని కార్యము లొకటి వెంబడి నొకటి జరిగి, మరల మరల నదే క్రమమున తటస్థించునను నిశ్చయముతో గూడి, యాసమస్త కార్యపరంపరా విధానమును మన మనస్సు గ్రహింప గలుగునట్లు చేయుటే సూత్ర మనబడును.

ఇక సూత్రముయొక్క ప్రపంచ వ్యాప్తి యన నేమో గ్రహింప వలసియున్నది. మన జగత్తు సత్తునం దొక యంశము.

సత్తు అనంతము; జగత్తు దేశకాల నిమిత్తములతో గూడినది. అందుచే ఈ సోపాధిక జగత్తునందే సూత్రము కలదు; దాని కవ్వల నేసూత్రము నుండజాలదు. మనము జగత్తని చెప్పున ప్పుడు మనోబద్ధమగు సత్తు అనియే భావము; అనగా మనము చూచునట్టియు, వినునట్టియు, స్పృశించునట్టియు, గ్రహించున ట్టియు, భావించునట్టియు నింద్రియ విషయమగు జగత్తు; దాని కావలనున్న సత్తు సూత్రబద్ధము కాదు; ఏమనగా మన మనోజగత్తున కవ్వల కార్యకారణ సూత్రము లేదు. మనస్సునకు పైన సాహచర్యసంబంధము లేదు, సాహచర్య సంబంధము లేక కార్యకారణసూత్రము లేదు. సత్తు నామ రూప విశిష్టమై కారణ సూత్రము ననుసరించునప్పుడే దానిని సూత్రబద్ధ మందుము; ఏలయన సకల సూత్రములును కార్య కారణ రూపములే. కాబట్టి యిక మానవునకు "స్వాతంత్ర్యే చ్ఛ" యనునది లేదని స్పష్టమగుచున్నది; అసలు స్వాతంత్ర్య + ఇచ్ఛ అను మాటలే విరుద్ధములు, ఏలయన ఇచ్ఛ మనోగ్రా హ్యమగు విషయము, మనోగ్రాహ్యమగు నదంతయు జగత్తులోనిది, జగత్తులోని సమస్తమును దేశకాల నిమిత్తము లతో గూడినది. మనకు గ్రాహ్యమగున దంతయు కారణబద్ధ ము, కారణబద్ధమగునది స్వతంత్రము కాజాలదు. అది యితర కారణములకు కార్యము; కొన్ని కార్యములకు మరల కారణ ము. కాని యేది యిచ్ఛ కతీతమై యిచ్ఛగా మారెనో, యేది దేశకాల నిమిత్తములద్వారా మానవేచ్ఛగామారెనో, అది స్వతంత్రము; ఈ యిచ్ఛ దేశకాలములు నతిక్రమించినప్పుడు

మరల స్వతంత్రమగును. అది స్వతంత్రమునుండి వచ్చుచున్నది, ఈ బద్ధరూపముగా మారుచున్నది, మరల నావలకు బోయి స్వతంత్రమునందు జేరుచున్నది.

ఈ జగత్తు ఎవ్వనినుండి వచ్చుచున్నది, ఎవ్వనిలో నున్నది, ఎవ్వనిలోనికి పోవుచున్నది? యను ప్రశ్నకు, అది స్వతంత్రము నుండి వచ్చుచున్నది, బంధములో నున్నది, స్వతంత్రములోనికి మరల పోవుచున్నది యని ప్రత్యుత్తరమిచ్చియున్నారు. అందుచే మానవుడు దేశకాలముల నావరించెడి యనంత సత్స్వరూపముకంటె భిన్నుడు కాడనుచున్నారు. మానవుడు దానిలో నతి సూక్ష్మాంశమని మాయాభిప్రాయము; మనము చూచెడి యీదేహమును మనస్సును ఆ సర్వమునందలి యొక యంశము, ఆ యనంతమునం దొక్క ఖండము. ఈ సమస్త జగత్తును అనంతసత్తునం దొక్క ఖండము; మన సూత్రములు, బంధములు, సుఖములు, దుఃఖములు, ఆశలు, నిరుత్సాహములు, అన్నియు ఈ చిన్న జగత్తులోనివే; మన యున్నతియు, అధోగతియు, ప్రసరణమును, ఆకుంచనమును కూడ సంకుచితావరణము నందే. కావున మన మనఃకల్పిత మగు ఈ జగత్తువంటి జగత్తే యవ్వలగూడ నున్నదని తలంచుట బుద్ధిమాంద్యమనియు, ఈదృశ్యప్రపంచము కన్న భిన్నము కాజాలని స్వర్గాదిలోకములకు పోదుమని తలంచుట యవివేకమనియు తేటపడుచున్నది. దేశకాల నిమిత్త బాధ్యమును, మన మనోగ్రాహ్యము నగు నీఖండజగత్తుతో నఖండ సత్స్వరూపము ననుబద్ధము చేయుచుండుట

యసాధ్యము, అసంభావ్యము. ఎవ్వడైన మరలమరల నిట్టిజగ
త్తునే కోరిన యెడల, ఆతడు తన ప్రస్తుతస్థితి కంటె నుత్తమ
దశను భావింపలేనంత దుస్థితిలో నున్నాడని మనము గ్రహింప
వచ్చును; ఆతడు తన వర్తమాన పరిస్థితులచే బద్ధుడు. ఆతడు
తన యనంతభావమును మఱచి యీ క్షుద్ర సుఖదుఃఖములం
దును, ఈ తాత్కాలిక రాగద్వేషములందును నిర్మగ్నుడయ్యె
ను. ఆతడు ఖండపదార్థము నే యఖండముగ నెంచి యీయజ్ఞాన
మును విడువ నిచ్చగింపకున్నాడు. ఆతడు తృష్ణాసక్తుడు; అది
జీవనమునందలి తృష్ణ; దీనినే బౌద్ధులు 'తన్హా' లేక 'తృస్న'
యందురు. మనకు గ్రాహ్యమగు నీ స్వల్పజగత్తున కవ్వల సృ
ష్టియందు లక్షలాది విధముల జీవరాశులు, సుఖదుఃఖములు
వృద్ధిక్షయములు, నియమములు నుండవచ్చును; కాని యది
యంతయు జేరి మన యనంతస్వభావమునందొక్క యంశ
మగుచున్నది.

స్వాతంత్ర్యము పొందవలెనన్న యీజగత్తువలని బంధ
ములను దాటిపోవలెను; అదియిచ్చటలేదు. పూర్ణశాంతి యీ
ప్రపంచమున గాని, స్వర్గమునగాని, యింద్రియగోచరము,
మనోగ్రాహ్యము, భావనాగమ్యము నగు మఱి యేప్రదేశమునం
దుగాని యలభ్యము. ఏలయన ఆ ప్రదేశములన్నియు జగత్తు
లోనివి; జగత్తు దేశకాలనిమిత్త బద్ధము; అందుచే నవి యేవి
యు స్వాతంత్ర్యములుకావు. మన భూమికంటె విశేషభోగాస్పద
ములగు తేజోమయలోకము లుండవచ్చును; కాని యవికూడ
నీ జగత్తులోనివే యగుటచే కారణసూత్రబద్ధములే. అందుచే

మనము యథార్థమగు ఆస్తిక్యమున కాదియు, ఈ స్వల్పజగిత్తున కంతము నగు నవ్వలిచోటికి పోవలెను. అస్థిరమును, అస్వతంత్రమునగు నీ జీవనతృష్ణను విడుచునందాక, అవ్వల నున్న యఖండస్వాతంత్ర్యము నించుకైన పొందజాలము. అందుచే మానవవాంఛల కెల్ల పరమావధియగు స్వతంత్రప్రాప్తి కిక నొక్కటే మార్గము కలదని సహేతుకముగ గన్పట్టుచున్నది; అది త్యాగము, ఈక్షుద్రజీవన పరిత్యాగము, భూపరిత్యాగము, స్వర్గ పరిత్యాగము, దేహపరిత్యాగము, మనఃపరిత్యాగము, దేశకాలనిమిత్త బద్ధమగు సమస్తవస్తుపరిత్యాగము. క్షుద్రములగు మన యింద్రియ మనోజగత్తులను పరిత్యజించినచో తత్క్షణమే మనము ముక్తులమగుదుము.

కాని యీ ప్రపంచమును విడిచిపెట్టుట మిగుల కష్టము; ఎవ్వరో కాని యట్లు చేయజాలరు. అట్లు చేయుటకు మన శాస్త్రములు రెండు మార్గములు చూపుచున్నవి. ఒకటి "నేతి, నేతి" యనునది; రెండవది "ఇతి" యనునది. "నేతి" మార్గము చాల కఠినము; "నాకిదివలదు" అని చెప్పినంతనే మనోదేహము లాయాజ్ఞను శిరసావహించి నిగ్రహముతో పరిత్యజింప గల యసామాన్యదృఢచిత్తులగు మహనీయులు మాత్రమే యీమార్గము నవలంబింపగలరు. కాని యట్టివారు మిక్కిలి యరుదు. లోకములో బహుళసంఖ్యాకులు "ఇతి" మార్గమునే, సంసార మార్గమునే యనుసరించి, యందలి బంధములచేతనే తమ బంధములను త్రెంచివేయుదురు. ఇదికూడ నొకవిధమగు త్యాగమే; కాని యిది నెమ్మదిగను క్రమక్రమముగను

జరుగును; ఇందు మనస్సు విషయములను పరిత్యజింపక, వానిని గ్రహించి, భోగించి, యా యనుభవముచే విషయస్వభావము ను గుర్తెఱింగి, వానిని పరిత్యజించి సంగవిహీన మగును. మొదటిది యుక్తిమార్గమునను, రెండవది కర్మమార్గమునను అనుభవమువల్లను నిస్సంగత్వము నొందించును. మొదటిది జ్ఞానయోగము, ఇది సకల కర్మను నిషేధించును; రెండవది కర్మయోగము, ఇందు కర్మకు విరామము లేదు. ప్రతిమనుజుడును ప్రపంచమున కర్మ చేయవలసినదే. ఆత్మతో పూర్ణముగా తృప్తి నొంది, ఆత్మకంటె నన్యమును గోరక, సర్వదా ఆత్మనిష్ఠులై, ఆత్మరతులగువారు మాత్రమే కర్మచేయరు. తక్కినవారు తప్పక కర్మచేయవలసినదే. ఒక ప్రవాహము మార్గమధ్యమున పల్లమున ప్రవహించి, సుడిగుండముగానేర్పడి కొంతదూర మే గినపిమ్మట మరల సరళముగ, నిరాటంకముగ బోరునట్లే ప్రతి మనుజుని జీవితమును సుడిలోజిక్కి, దేశకాలనిమిత్తరూపమగు నీ సంసారమున దగుల్కొని గిఱ్ఱున తిరుగుచు, నాతండ్రి, నాసోదరుడు, నాబిడ్డ, నాపేరు, నాప్రతిష్ఠయని యఱ్ఱులెత్తి యఱచుచు కొంతకాలమునకీ యావర్తమునుండి తప్పించుకొని తన సహజస్వతంత్రమును మరల గాంచును. ప్రపంచమంతయు నట్లేచేయుచున్నది. తెలిసియో తెలియకో, మన మందఱము నీ జగద్భ్రాంతినుండి తప్పించుకొనుటకే యత్నించుచున్నాము. ఈ సుడినుండి విముక్తినొందుటకే మానవుని ప్రపంచానుభవమంతయు.

కర్మయోగ మననేమి? కర్మరహస్యజ్ఞానమే కర్మయో

గము. విశ్వమంతయు కర్మచేయుచున్నది. ఎందుకొఱకు? మోక్షముకొఱకు, స్వతంత్రముకొఱకు, ఆత్మస్వతంత్రముకొఱకు. సకల పదార్థములు స్వతంత్రముకొఱకు నిరంతరము శ్రమించుచున్నవి, బంధమునుండి దూరముగా పారిపోవుచున్నవి. సూర్యుడు, చంద్రుడు, భూమి, గ్రహములు, సమస్తమును ఈ బంధమునుండి పారిపోవుటకు ప్రయత్నించుచున్నవి. ఈ లోకమున నొక దెసనుండి యింకొక దెసకు కొట్టబడుచు, చిరకాలము దెబ్బలు తినిన పిమ్మట విషయముల యథార్థపరిజ్ఞానము నార్జించుటకు బదులుగా, కర్మయోగమునుండి కర్మమర్మమును, కర్మవిధానమును, కర్మకౌశలమును మన మభ్యసింపవచ్చును. మనము నిపుణముగా నుపయోగింపనిచో నెంతయో శక్తి వ్యర్థమైపోవును. కర్మయోగము కర్మను శాస్త్రపద్ధతిగా నేర్పరచి, లౌకికకర్మల నన్నింటి నెట్లు వినియోగించుకొనవలెనో తెలుపుచున్నది. కర్మచేయుటతప్పదు, అది యవశ్యాచరణీయము; అందుచే దాని నుత్తమసిద్ధికి సాధనముగా జేసికొనవలెను. కర్మయోగ మీ ప్రపంచము క్షణికమనియు, దీని ద్వారమున మనము పోవలెననియు, స్వతంత్ర మిచ్చట శూన్యమనియు, సది దీని కవ్వలనే లభించుననియు నంగీకరించును. ఈ సంసారబంధములనుండి తప్పించుకొనుటకై మనము దానిగుండ మెల్లగా పోవలెను. సర్పము కుబుసమును విడిచి దూరముగా తొలగి దానిని చూచునట్లు, ఈ ప్రపంచమును పరిత్యజించి యవ్వలకు పోగల మహనీయు లెచ్చటనో యుండవచ్చును; కాని సామాన్య మానవులందఱును కర్మద్వారమున పోవలసినదే. కర్మయోగ మీ

విధానమును, ఈ మర్మమును బోధించును.

దాని యుపదేశమేమి? "నిరంతరము కర్మచేయుము, కాని కర్మసంగము విడువుము." దేనియందును సంగము వలదు. నీ మనస్సును స్వతంత్రముగ నుంచుము. నీవు చూచెడు సమస్తమును, ఈ బాధయు, దుఃఖమును ప్రపంచముయొక్క విధాయక లక్షణములు; దారిద్ర్యము, భాగ్యము, సౌఖ్యము, దుఃఖము క్షణభంగురములు; అవి మన యథార్థ ప్రకృతిలోనివి కావు. మన ప్రకృతి సుఖదుఃఖములకు, ఇంద్రియములకు, మనస్సునకు గూడ నతీతమైనది; అయినను నిరంతరము మనము కర్మచేయవలసినదే. "దుఃఖము సంగముచేత కలుగును, కాని కర్మవలనగాదు." మనము చేయు కర్మయందు మమత్వముకలిగినచో తత్క్షణమే మనము దుఃఖభాజనుల మగుదుము; మమత్వములేనిచో దుఃఖములేదు. ఇతరుని చిత్తరువైన తగులబడినచో మనకు సాధారణముగా విచారము కలుగదు; కాని మన చిత్తరువేయైనచో మన విచారమునకు మేరయుండదు. ఎందుచేత? రెండును చిత్తరువులే, బహుశః రెంటిలో నొక దాని ప్రతులే; అయినను ఒకదానికంటె నింకొకటి యేల యధికవిచారము కలిగింపవలెను? ఏలయనగా, నొకదానియందు మమకారము కలదు, ఇంకొకదానియందు లేదు. ఈ "యహంకార మమకారములే" సర్వదుఃఖములకును మూలము. మమకారముచే స్వార్థము, స్వార్థముచే దుఃఖము కలిగెను. స్వార్థయుక్తమగు ప్రతికార్యమును, ప్రతిభావమును మనకొక వస్తువునందు సంగము కలిగించి దానికి బానిసలను

గాఁజేయును. చిత్తమునందు లేచు "నేను, నాది" యనుప్రతితరంగమును మన చుట్టు నొక శృంఖలమును వైచి మనలను బంధించుచున్నది. 'నేను, నాది'; యనుకొలది యు మన బంధములు కూడ పెరిగి మనకు మఱింత దుఃఖము నాపాదించును. కావున కర్మయోగము 'లోకము నందలి సకల చిత్రపటములను జూచి యానందించుము, కాని యేపటము నందును మమత్వమువహింపకుము.' అని చెప్పుచున్నది. ఎన్నడును 'నాది' యనకుము, తోడనే దుఃఖము వాటిల్లును. 'నాబిడ్డ' యనియైన తలపోయకుము; సర్వదాబిడ్డను కాపాడుము, కాని 'మమకారమును' వదలుము; లేనిచో దుఃఖముతప్పదు. 'నాయిల్లు' అనకుము' నాదేహము' అనకుము. ఇక్కడనే కష్టమున్నది. ఈదేహము నీదికాదు, నాది కాదు, ఎవ్వరిది కాదు. ఇది ప్రకృతి సూత్రానుసారముగా వచ్చుచు పోవుచున్నది; కాని మనము స్వతంత్రులమై సాక్షులవలె చూచుచున్నాము. ఒకపటము కంటెను, గోడ కంటెను, ఈదేహ మెక్కువ స్వతంత్రముకాదు. ఒక దేహమునందుమనకంత 'మమకార' మేలయుండవలెను? చిత్రకారుడు చిత్తరువు వ్రాసిపోవును. "అదినాకుండవలెను" అన్న స్వార్థమును దానియందు జొనుపకుము; చొనిపితి వేని దుఃఖమే.

అందుచే కర్మయోగము ముందుగా నీస్వార్థమును జొనుపు ప్రవృత్తిని మాపవలెననియు, దానిని నిరోధింప గలిగిన పిదప మనస్సును దానియందు ప్రవేశింప నీయకు మనియుచెప్పుచున్నది. అప్పుడు నీవు ప్రపంచములోనికి పోయి నీయిష్టము వచ్చినంత పనిచేయవచ్చును. ఎక్కడ నైన తిరుగ వచ్చును;

ఎవ్వరితోనైన గలయవచ్చును; కాని నీమనస్సునుకాలుష్యమంటజాలదు. ఉదకములందు నళినీదళమున్నది; కాని యుదకములు దానినంటవు; అట్లే నీవును ప్రపంచమునం దుందువు. దీనినే వైరాగ్యము, అసంగము నందురు. అసంగము లేక యేయోగమునుండజాలదు. అసంగమే సర్వయోగములకుమూలబీజము. గృహావాసమును, శుభ్రచేలములను, మృష్టాన్నమును పరిత్యజించి యెడారికేగువాడు సంగపూర్ణుడు కావచ్చును. ఆతనికున్న యొక్క పదార్థమే, ఆతని దేహమే యాతనికి సమస్తమును గావచ్చును; ఆ దేహము కొంచె కాత దెప్పుడు నెంతో సంక్షోభ పడుచుండును. అసంగము బాహ్యమునకు సంబంధించినది కాదు; అది మనస్సునకు జెందినది. 'నేను, నాది' యను శృంఖల మనలను దేహముతో బంధించుచున్నది. మనకు దేహముతోను, ఇంద్రియ విషయములతోను సంబంధము లేకున్న నేచ్చట నేస్థితియం దున్నను ముక్తసంగులమే. ఒకడు సింహాసనాసీనుడయ్యు సంగలేశమైన లేకుండవచ్చును. ఇంకొకడు జీర్ణవస్త్రధారియై సంగనిమగ్నుడు కావచ్చును. ముందుగా నిస్సంగత్వమునార్జించి యవ్వల నిరంతర కర్మపరులము కావలెను. సంగపరిత్యాగము మిగుల దుర్లభమైనను కర్మయోగమందుల కుపాయమును బోధించుచున్నది.

సంగత్యాగమునకు రెండు మార్గములున్నవి. ఒకటియీశ్వరునందు గాని యితర బాహ్యసాహాయ్యమునందు గాని విశ్వాస రహితులకు. వారు తమ సాధనములను తామే చూచుకొన వలసి యుందురు. వారు తమ వివేకము చేతను, సంకల్ప

బలము చేతను 'నేను నిస్సంగుడను కావలెను' అని తలంచుచు కృషిచేయవలయును. ఈశ్వర విశ్వాసము కలవారికి మరియొక సులభోపాయ మున్నది. వారు కర్మఫలమును పరమేశ్వరునకే వదలి కర్మ నాచరించుచు సంగహీనులై యుందురు. వారేది విన్నను, ఏదికన్నను, ఏదితాకినను, ఏదికావించినను సమస్తము నీశ్వరుని కొఱకే. మన మేసత్కార్యము నైన జేసిన-చో నందుకు కీర్తినిగాని, లాభమునుగాని ప్రతిఫలముగ గోరకుందుముగాక. అదిపరమేశ్వరునిది; దానిఫలము నాయనకే వదలుదము. మనమొక ప్రక్కగా నిలిచి యాయన మనప్రభువనియు, మనమాయన యాజ్ఞలను శిరసావహించు సేవకుల మనియు, మన ప్రతిసంకల్పము నాయన ప్రేరణ యనియు భావించెదముగాక. నీవు చూచున దంతయు, చేయున దంతయు నీయారాధన యంతయు నాయనకే వదలి నిశ్చలచిత్తముతో నుందుము. మనము సంతుష్టులమై ప్రశాంత భావముతో మనదేహమును, ప్రాణమును, మనస్సును, సర్వమును పరమేశ్వ రార్పణముగా నిత్యయజ్ఞము చేయుదము.అగ్నిలోనాహుతులొనర్చుటకన్న నహోరాత్రము లీమహాయజ్ఞమును ఈ యహంకార యజ్ఞము నాచరింపుదము. "ఈ ప్రపంచమున ధనమునకై వెదకుచుండగా నాకు దొరకిన పెన్నిధి నీవు; నీ కిదేయాత్మసమర్పణ చేయుచున్నాను. ప్రియాన్వేషణమున దిరుగుచుండగా నాకు లభించిన ప్రేమ నిధానము నీవు; నీ కిదే నాయాత్మ సమర్పణ చేయుచున్నాను." ఇట్లని యహర్నిశము లుచ్చరించుచు "నా కేమియు వలదు; మంచిదికాని, చెడ్డదికాని, ఏదియు

నేను గణింపను; సర్వమునునీకు సమర్పించెదను". అని చెప్పు దము. ఆత్మత్యాగము మనకు నిరంతరాభ్యాసమై, మన యస్థి మాంసములందు, స్నాయుశోణితములందు మిళితమై, మన దే హములు ప్రతిక్షణమును త్యాగమునకు సంసిద్ధములగుదాక మన మనుక్షణమును అహంకారమును పరిత్యజించుచుండ వలెను. అనంతరము నీవు శతఘ్నికానిర్ఘోషముతోను, యుద్ధ ధ్వానములతోను సంకులమగు సమరరంగమధ్యమున నిలిచినను నీచిత్తము నిశ్చలమై, స్వతంత్రమై ప్రశాంతమై, యుండును.

మనము సాధారణముగా స్వధర్మమని చెప్పు భావము నిమ్నావస్థలోనిదని కర్మయోగము బోధించుచున్నది; ఐనను మన మందరము స్వధర్మమును నిర్వహింప వలసియున్నాము. ఈ స్వధర్మభావము విశేష దుఃఖకారణ మగుచుండుట మనకను భవసిద్ధమే. మనకు స్వధర్మము జాడ్యప్రాయముగ నగుచున్న ది; అది మనల నెప్పుడును ముందుకు లాగుచున్నది. అది మనలను గట్టిగా పట్టుకొని మనజీవితమునంతను దుఃఖ భూయిష్ఠము కా వించుచున్నది. అది మానవ జీవితమునకు విషతుల్యముగా పరి ణమించినది. ఈస్వధర్మము మానవకోటి హృదయాంతరాళము ను దహించివేయు మధ్యాహ్నమార్తాండుడగుచున్నది. దీనులైన యా స్వధర్మదాసులను జూడుడు! వారికి స్వధర్మముచే ప్రార్థ నకు తీరిక లేదు, స్నానమునకు తీరిక లేదు. స్వధర్మము నిత్యము వారినెత్తిపై గూరుచుండును. వారు బయటకుపోయి పనిచేయు దురు. స్వధర్మము వారితలపై తన్నుచుండును! ఇంటికి వచ్చిమ రునాటి కృత్యములను యోచింతురు. స్వధర్మము వారిని వెంటా

డించును! అది బానిస బ్రతుకు, బండి ఎద్దులాగు బాలపై కాడి క్రింద నెప్పుడో నేల మ్రొగ్గవలసినదే. మనము సాధారణము గా ననుకొను స్వధర్మ మిట్టిది. ఇక సత్యమగు స్వధర్మ మే మనగా మనము సంగబద్ధులము కాక స్వతంత్రులవలె కర్మచే యుచు దాని నీశ్వరార్పణము చేయుట. మనస్వధర్మము లన్ని యు నాయనవి. ఆయన మనల నిక్కడకు పంపినందుకు ధన్యు లము. మన జీవితకాల మంతయు సేవ చేయుదము; మనము బాగుగా చేయుదుమో, ఓగుగా చేయుదుమో, ఎవ్వరి కెఱుక? బాగుగా చేసినచో నాఫలము మనకురాదు; ఓగుగా చేసినను మనకు విచారములేదు. శాంతచిత్తులై, స్వతంత్రచిత్తులై కర్మ చేయుము. ఇట్టి స్వాతంత్ర్యము పొందుట మిగుల దుర్లభము. దా స్యమును స్వధర్మముగా — తుచ్ఛ విషయాసక్తిని స్వధర్మ ముగా నిరూపించుట ఎంతసులభము! మనుష్యులు దారాదఖ వ్యములందలి సంగముచే ప్రపంచ రంగమున ప్రవేశించి నిరం తర కల్లోలమున జిక్కుకొని కులిల పడుచుందురు. ఇట్లేల చే యుచుంటివని యడుగుము. 'అదిస్వధర్మ'మని ప్రత్యుత్తరమి చ్చు ను. అది యసంగతమగు ధనాశ; దానిని కొంచెము పూలచే గప్పుచుందురు.

ఇంతకును స్వధర్మమనగానేమి? అది నిజముగా విషయ ప్రేరణము, మన సంగప్రేరణము; ఒక సంగము మనయందు పాదుకొన్నచో దానిని స్వధర్మ మందుము. ఇందుకు దృష్టాంత ము, వివాహాచారము లేని దేశములలో భార్యాభర్తలకు నడు మ స్వధర్మములేదు. వివాహము కల చోట్ల సంగముచే భా

ర్యా భర్తలు కలిసి యుందురు; కొన్ని తరము లిట్లు కలిసియుం
నుటచే నా యాచారము స్థిరపడును; అంత నది స్వధర్మము
గా పరగును. అది గీర్ఘజాడ్యము వంటిది. బాధహెచ్చినప్పుడు
వ్యాధియందుము, తక్కినప్పుడు స్వభావమందుము. కాని యు
ని జాడ్యము. అట్టి సంగము కూడ దీర్ఘకాల ముండునేని దాని
కి స్వధర్మమను పెద్దపేరుతో శుద్ధిస్నాన మిత్తుము. దానిపై
పుష్పములు చల్లుదుము; దానికై వాద్యములు మోయింతు
ము; దాని కొఱకు మంత్రములు పఠింతుము. అంతట లోకమం
తయు దానికై పెనగులాడును. ఈ స్వధర్మము నిమిత్తమై ప్రి
యలొకరి నొకరు దోచుకొని, యొకరి కుత్తుక లొకరు కోసికొం
దురు. పశుత్వము నశించు నంతవరకు స్వధర్మము మంచిదే.
స్వధర్మముకన్న నుత్తమాదర్శమును గ్రహింపలేని యధమజా
తి మానవులకు దానివల్ల కొంత మేలుకలదు; కాని కర్మయో
గులుగా నుండగోరువా కి స్వధర్మ భావమును త్రోసివేయ వ
లెను. నీకుగాని నాకుగాని యే స్వధర్మమును లేదు. నీవు లో
కమునకు చేయవలసిన వెల్ల చేయుము. కాని స్వధర్మముగా
కు. భావిని గూర్చి చింతింపకుము. నిర్బంధముచే నేకార్యము
ను జేయకుము. నీకు నిర్బంధమేల? నిర్బంధముచే జేయునది
యయు సంగమును వృద్ధిచేయును. నీకు స్వధర్మమేల? సర్వము
ఈశ్వరునకు వదలుము. స్వధర్మానల జ్వాలలచే నిర్వాజనులను
దహించు నీ భీషణాగ్నికుండమున ఈ యమృతపాత్రను సేవిం
చి సుఖింపుము. మనమందఱము నాయన యిచ్చను నిర్వహిం
చుచున్నాము. మనకు శిక్షాబహుమానములతో నిమిత్తము

లేదు. బహుమానము గోరినచో శిక్షకూడ ననుభవింపవలసిన దే; శిక్షనుండి తప్పించుకొనుట కుపాయము బహుమానా పే క్ష లేకుండుటే; దుఃఖవిముక్తి కుపాయము సుఖకాంక్షను వీడుటే; సుఖదుఃఖములకు రెంటికి నవినాభావము కలదు. ఒక ప్రక్క సుఖము, ఇంకొక ప్రక్క దుఃఖము; ఒక ప్రక్క జీవనము, ఇంకొక ప్రక్క మరణము. మృత్యువు నతి క్రమించుటకు జీవనాసక్తిని పరిత్యజించుటే మార్గము. జీవన మరణములొక్కటే; భిన్నదిశలనుండి చూచునప్పుడు భిన్నరూప ములుగ తోచుచున్నది. కావున దుఃఖరహితమగు సుఖమును మృత్యువిహీనమగు జీవనముకు బడిపిల్లలకు బాలకులకు చెప్ప దగిన మనోహర విషయము లగును; కాని తత్వజిజ్ఞాసు వీ యుభయమును విరుద్ధములని విసర్జించును. నీ వేకార్యమును చేసినను ప్రతిష్ఠను, ప్రతిఫలమును గోరకుము. మన మేసత్కా ర్యమైన ప్రారంభించుటకు ముందే ప్రతిష్ఠను గోరుదుము; ఏ ధ ర్మమునైన చేయుకమునుపే మనపేరు పత్రికలలో పెద్ద యక్ష రములతో చిత్రింపవలెనని యభిలషింతుము. అట్టి కాంక్ష లకు ఫలముగా దుఃఖము తప్పక కలిగితీరును. ఈ లోకము లోని మహాపురుషు లెవ్వరికి నెఱుకబడకయే పరమపదించిరి. మనకు గానవచ్చు బుద్ధులును, క్రీస్తులును మనకు తెలియని మానవశిరోరత్నములగు మహర్షియుల ముందట వెలవెల పో వుదురు. అజ్ఞాతులగు నిట్టి మహాత్ములు ప్రతిదేశమునందును వందలకొలది నుందురు. వారు గూఢవర్తనులై గూఢముగా నిర్యాణము చెందుదురు. కొంతకాలమునకు వారి భావములు

బుద్ధుల యందును, క్రీస్తుల యందును ప్రకాశితము లగును. వీరినే మన మెఱుంగునది ; లోకోత్తరులగు మహాపురుషు లెవ్వరును తమ జ్ఞానముచే యశస్సంపాదన చేయజూడరు. వారు తమ భావములను లోకమున విడిచి పోవుదురు; వారు తమ పేరిట నెట్టి మత సంప్రదాయములను ప్రతిష్ఠింప జూడరు. వారి స్వభావమున కట్టి కార్యములన్న వెగటు. వారు శుద్ధ సాత్త్వికులు, వారు కదలజాలరు: వారు ప్రేమలో కరగి పోదురు. నే నొక గుహయం దట్టి యోగిని చూచితిని. అట్టి యద్భుత మహిమ గల సాధు పుంగవుని మ ఱెచ్చటను గని యుండలేదు. ఆయన యందు జీవ భావము పూర్తిగా నశించి విశ్వ వ్యాపకమగు పరమాత్మ భావము మాత్రమే మిగిలియున్నదని చెప్పవచ్చును. ఏ జంతువైన నొక చేతిని గఱచినచో నాయన రెండవ చేతిని గూడ నిచ్చి, అది యీశ్వ రేచ్ఛయనును. ఆయనకు తటస్థించు ప్రతి విషయమును ఈశ్వర సంకల్పమే. ఆయన మానవుల కంట బహుమ; అయినను ఆయన హృదయము ప్రేమ సాగరము; ఆయన భావములు సత్యములు, సుమధురములు.

ఆ మహాత్ముల తరువాత వారి కంటె నధిక రాజసుల ను పేర్కొన నగును; వారు సంగ్రామ శీలురు; వారు సిద్ధ పురుషుల భావములను గైకొని లోకము నందు బోధించెదరు. సాధు సత్తములు తత్త్వ రహస్య ములను, ఉదాత్త భావముల ను గుహ్యముగ సేకరించి యుంచుదురు; ఇతరులు — బుద్ధ క్రీస్తు ప్రముఖులు వానిని ప్రపంచమం దంతటను ప్రచారము

గావించెదరు. గౌతమ బుద్ధుడు తా నిరువది యైదవ బుద్ధుడన ని తరుచుగా పలుకుచుండెను. ఆయనకు పూర్వ మందలి యి రువది నలువురును లోక విఖ్యాతులు కాలేదు; వారి బోధలే గౌతమబుద్ధుని యుపదేశములకు బీజములై యుండును. ప్రథ మ వర్గమునకు చెందిన సత్పురుషులు శాంతులు, మౌనవ్రతు లునై యజ్ఞాత వాసము చేయుదురు. వారికి ధ్యానముల యొ క్క యద్భుత శక్తి ద్యోతకముగా నుండును. వారు గుహాంత రాళమున ద్వారములను బంధించి కూర్చుండి, సత్యములగు నాల్గు భావములను మాత్రమే ధ్యానించి మరణించినను, అవి శైలములను భేదించి, సాగరములను దాటి, భూవలయము నం దెల్ల సంచారము చేయునని వారి దృఢ నిశ్చయము. అవి మానవ జాతి హృదయములందు నెలవు కొని వానిని జీవిత మునం దనుష్ఠింప గల వీర సతులను, వీర పురుషులను ఉత్ప న్నము చేయును. సాత్త్విక వర్గము లోని సాధువు లీశ్వరుని పరమ సాన్నిధ్యమునం దుండుటం జేసి లోకమునం దుపదేశిం చుటకు, కర్మ చేయుటకు, ఖడ్గము ఝుళిపించుటకు, మానవ కోటికి మంగళములు సమకూర్చుటకు నిచ్ఛగింపరు. కార్యో త్సాహులగు పురుషు లెంతటి జ్ఞానులైనను వారియం దించుక యవిద్య శేషించియే యుండును. మన స్వభావమునం దింకను కాలుష్యలవ ముండిననే కాని కర్మ చేయ జాలము. సామా న్యముగా కామమును, సంగమును మనలను కర్మకు ప్రేరేపిం చును. సర్వ దిశ లందు సర్వ కార్యములను— అణుసంచలన మును గూడ సహస్ర చక్షువులతో పరికించెడి పరమేశ్వరు

డుండగా మానవు డెట్లు తన కావించు కర్మకు ప్రాముఖ్య లే శము నైన నీయగలడు? అత్యంత సూక్ష్మ కార్యములను గూడ నాయన యతిజాగ్రతగా నడుపుచున్నాడని గ్రహించియు నిట్లు చేయుట యాయన నవమానించుట కాదా! మనము భ క్త్యాశ్చర్యములతో నాయన యెదుట వినమ్రులమై నిలిచి "నీ సంకల్పము నెరవేరు గాక." యని విన్నవింప వలెను. పర మనాత్మికులు పూర్ణముగా సంగవర్జితు లగుటచే కర్మ చేయ జాలరు. సర్వ భావము తోడ నాత్మ ప్రవిష్టులై, యనన్య మ గు నాత్మ నిరతితో నాత్మ సంగులగు ముక్తాత్ములకు కర్మ లే దు. అట్టి వారు మానవ కోటిలో నగ్రగణ్యులు; మిగిలిన వా రిందఱు కర్మ నాచరింప వలసినదే. అట్లు చేయునప్పుడు మన ము మాత్ర సహాయము నైన నీలోకమునం దేయల్ప ప్రా ణికిని గావించుచున్నట్లు భావింపరాదు. మన వల్ల నేమియు కా దు. ఈప్రపంచ మను గరిడీ సాల యందు మనము స్వయం సహాయ మొనరించు కొనుచున్నాము. కర్మ చేయుట కిదియే యుక్తభావము. ఈవిధముగా కర్మ చేయుదుమేని, కర్మచేయు టకు లభించు నవకాశము మన విశేష భాగ్యముగా నిత్యము ను స్మరించుదు మేని, మనము దేని యందు నెప్పుడును సక్తు లము కాము. లోకమునందు మే మధికులమని యస్మదాదు లనేకులు తలంతురు; కాని మనమందఱము పరలోక గతుల మగుదుము; ఈలోకము మనల నైదు నిమిషములలో మఱ చి పోవును. కాని ఈశ్వర జీవన మనంతము. "కో హ్యే వా న్యాత్ కః ప్రాణ్యాత్, య ఏష ఆకాశ ఆనందో నస్యాత్."

ఈ సర్వ శక్తి సంపన్నుని సంకల్పము లేక యెవ్వడు ముహూర్త మాత్రి ముచ్ఛ్వసింపగలడు? జీవింప గలడు? ఆయన జగద్భారమును వహించి నిత్యమును కర్మ శీలుడై యుండును. సర్వ శక్తియు నాయనది. ఆయన యాజ్ఞలోనిది. ఆయన యాజ్ఞచేతనే వాయువు వీచుచున్నది, సూర్యుడు ప్రకాశించుచున్నాడు, భూమి నిలుచుచున్నది, మృత్యువు తాండవము చేయుచున్నది. ఆయన సర్వ మయుడు, సర్వము నాయనయే. ఆయన యారాధనయే మనము చేయుగలుగునది. సమస్త కర్మ ఫలము నాయనకు వదలుడు; నిష్కాములై సత్కర్మ కొఱకే సత్కర్మ చేయుడు; అట్లయిన సంపూర్ణముగా నిర్లిప్తులగుదురు. ఈవిధమున హృదయ బంధములు ఛిన్నా భిన్నములగును; మనకు పూర్ణ స్వాతంత్ర్యము సిద్ధించును. ఈస్వాతంత్ర్యమే కర్మయోగము యొక్క పరమావధి.

కర్మయోగము.

అష్టమాధ్యాయము.

కర్మయోగాదర్శము.

మనము భిన్నమార్గములచే నేకలక్ష్యమును జేరవచ్చు నని భావము వేదాంతమతములో నెల్ల మహోత్కృష్టమైనది; ఈ మార్గములను కర్మయోగము, భక్తియోగము, రాజయోగము, జ్ఞానయోగము అనునాల్గు సామాన్య విభాగములుగా నేనువిభజించి యుంటిని. కాని యీ మార్గములు ప్రత్యేక విలక్షణములు కలిగి పరస్పర భిన్నములు కావు. ఇవి యొక దానితో నొకటి కలయుచుండును. అయినను ముఖ్య లక్షణములను బట్టి వాని నాయా నామములతో వ్యవహరింతుము. కొందఱు కర్మ చేయుటకే కాని మఱి యెందుకును సమర్థులు కారనియు, కొందఱు భక్తి తత్పరులై యర్చనలు సేయుటకే కాని యన్య కార్యముల దక్షులు కాజాలరనియు, నింక కొందఱు కేవల జ్ఞాన నిష్ఠులై కూరుచుందు రనియు తలంపరాదు. ఆయా మనుష్యుల ప్రధాన లక్షణమును, ముఖ్య ప్రవృత్తిని బట్టి కర్మ మార్గులు, భక్తి మార్గులు, జ్ఞానమార్గులు, నని చెప్పుచుందుము. చివరకీ నా

ల్గు మార్గములును సమ్మేళనమై యొక్కటగును. సర్వ మత ములును, సర్వ కర్మ మార్గములును, సకలారాధనా విధాన ములును ఏకపరమావధికే కొనిపోవును.

ఆ పరమావధిని చూపుటకు నే నిదివరకే యత్నించి తిని. అది స్వాతంత్ర్య మని నాభావము. మన చుట్టు నున్న ప్రతి పదార్థమును, జడము నిర్జీవమునగు అణువు మొదలు కొని సర్వోత్కృష్టమగు మానవాత్మ పర్యంతమును స్వాతంత్ర్యము కొఱ కారాట పడుచున్నది. ఈ యారాటము యొక్క ఫలితమే సమస్త ప్రపంచమును. సర్వ పదార్థ సమ్మేళనము లందును ప్రత్యణువును తక్కిన యణువుల నుండి పారిపో జూచుచున్నది; కాని యితరాణువులు దానిని నిరోధించుచున్నవి. సూర్యుని నుండి మన భూమియు, భూమినుండి చంద్రుడును పారిపో యత్నించు చున్నారు. సకల పదార్థములకు ననంతముగా చెదరి పోవు స్వభావము కలదు. ఈస్వాతంత్ర్యాభిలాషయే జగత్తు నందలి సమస్త వ్యాపారములకును మూలకారణము; ఈ యిచ్ఛచేతనే యోగి నిమీలిత నేత్రుడై ప్రార్థించుచున్నాడు; ఈ ప్రేరణచేతనే దొంగ యనిమీలిత నేత్రుడై చౌర్యము సలుపుచున్నాడు. కర్మ చేయు మార్గము యుక్తము కానప్పుడు దుర్మార్గ మందుము; అది సత్ఫల ప్రదమైనప్పుడు సన్మార్గ మందుము. కాని ప్రేరణ యొక్కటే.——— స్వాతంత్ర్యము కొఱకు సంక్షోభమే. యోగి తన బద్ధావస్థను గుర్తించుటచే సంకటమునొంది దానినుండి వినిర్ముక్తుడుకాగోరుచున్నాడు; అందుచే నీశ్వరారాధనచేయుచున్నాడు. చోరుడు తనకుకొన్ని

పదార్థములులేవను భావముచే వ్యథనొందుచు, ఆదారిద్ర్యము
నుండి తప్పించుకొనుటకై దొంగతనము చేయుచున్నాడు. చైత
న్యసహితము చైతన్య రహితము నను భేదము లేక ప్రకృతి
యంతయు స్వాతంత్ర్యమే లక్ష్యముగా గలిగి దానిని జేరుకొను
టకే సర్వదా సంకుల పడుచున్నది.; ఎఱిగియో యెఱుగకో,
ప్రతి పదార్థమును స్వాతంత్ర్య సిద్ధి కొఱకే పాటు పడుచున్నది.
యోగి యన్వేషించు స్వాతంత్ర్యమునకును, చోరు డన్వేషించు
స్వాతంత్ర్యమునకును విశేష తారతమ్య మున్నది. యోగి వాంఛిం
చు స్వాతంత్ర్యముచే నాయన యవిద్యాచ్ఛన్న మగు నవ్యయానం
ద సౌఖ్యము నొందును; చోరుడు కోరు స్వాతంత్ర్యముచే నాత
ని యాత్మ నూతన శృంఖలాబద్ధ మగును.

ప్రతి మతము నందు నీ స్వాతంత్ర్య సిద్ధికై యావేదన బ
హిర్గత మగుచున్నది. ఈ యావేదనయే సకల నీతి వర్తనకును
విస్తారతకును — అనగా మానవుఁడు క్షుద్రదేహ మనెడు
భావమును దూరము చేయుటకు మూలాధార మగుచున్నది.
ఒక మనుజుడు సత్కార్యములు చేయుచు నితరులకు సహాయ
ము చేయుచున్నా డనగా, 'ఆతడు నేను, నాది' యను సంకు
చితావరణమునందు బద్ధుడై యుండజాలడని భావము. స్వార్థ
ము నుండి యిట్లు విడివడుట కంతము లేదు. సర్వ ధర్మ శా
స్త్రములును సంపూర్ణ స్వార్థ రాహిత్యమునే యాదర్శముగా
బోధించుచున్నవి. ఈయాదర్శమును జేరుకొన్నవాని స్థితి యె
ట్లుండును? ఆత డింక మునుపటి ప్రత్యేక నామరూప బద్ధుడగు
క్షుద్రవ్యక్తి కాడు. ఆతడు విశ్వ వ్యాప్తి పొందెను. తొల్లింటి

త్సుద్రి వ్యక్తిత్వ మాతని నుండి యిక శాశ్వతముగ తొలగిన
ది. ఆత డనంతు డయ్యెను. ఈ యనంతత్వ సిద్ధియే సర్వమత
ములకు, సకల నీతి బోధలకు, తత్త్వోపదేశములకు చరమ
లక్ష్యము. మానవాత్మ వ్యక్తిగతము మాత్రమే యని విశ్వసిం
చువా రీభావమును విన్నంతనే భీతిల్లి పోవచ్చును. కాని వారు
నీతివర్తనము నుపదేశించు నప్పు డీ భావమునే బోధించుచు
న్నారు. వారు మానవుని స్వార్థత్యాగమునకు హద్దు పెట్టుట
లేదు. వారి పద్ధతి చొప్పున నొక మనుష్యుడు సంపూర్ణ స్వా
ర్థరాహిత్యము నొందినచో, ఆతనికిని తదితర విధానముల నవ
లంబించి పూర్ణత్వము నొందిన వారికిని గలుగు భేద మెయ్య
ది? ఆతడు విశ్వముతో నైక్యము పొందెను; అట్లు పొందుటే
యందఱ లక్ష్యమును. కాని పాపము, వారు తమ తర్కపద్ధ
తిని పూర్ణముగా ననుసరించి యుక్త రీతిని సిద్ధాంతము చే
య జాలకున్నారు. మానవునకు సహజ పరమావధి యగు
నీ స్వతంత్రమును స్వార్థ శూన్య మగు కర్మ ద్వారమున సాధిం
చుటే కర్మయోగము. అందుచే స్వార్థ ప్రేరిత మగు ప్రతి క
ర్మయు మన లక్ష్యమును చేరుకొనుటకు ప్రతిరోధ మగుచున్న
ది; స్వార్థ త్యాగము గల ప్రతి కర్మయు మనలను గమ్య స్థల
ము వద్దకు గొని పోవుచున్నది; కావుననే ధర్మ నిరూపణ చే
యునప్పు డీ యొక్క రీతిని మాత్రమే నిర్వచింప గలుగుచు
న్నాము.— స్వార్థ సహిత మగునది యధర్మము, స్వార్థ ర
హిత మగునది ధర్మము.

ధర్మా ధర్మములను వివరముగా నిర్దేశించుట మిగుల

కష్టము. ఏలయన, ఇది వరలో చెప్పినట్లు పరిస్థితులనుబట్టి వివ
రములు మారుచుండును. ఒకే కర్మ యొక సందర్భమున
స్వార్థ రహితముగను, మఱొక సందర్భమున స్వార్థ పూర్ణము
గను నుండ వచ్చును. అందుచే మనము ధర్మము యొక్క సా
ధారణ స్వరూపమును నిరూపించి, విశేషములను దేశ కాల
స్థితుల ననుసరించి నిర్ణయము చేయుటకై వదలవచ్చును. స్థితి
భేదమును బట్టి యొక దేశమున ధర్మ మగునది యింకొక దే
శమున నధర్మముగ నెన్నబడుచున్నది. స్వాతంత్ర్యమే సమ
స్త ప్రకృతికిని పరమావధి. అది సంపూర్ణ స్వార్థ త్యాగము
చేతనే సాధ్యము కాగలదు. స్వార్థ రహితమగు ప్రతి భావము
ను, ప్రతి వాక్యమును ప్రతి కర్మయు నీ పరమావధికే కొని పోవు
చున్నది, అందుచే నది ధర్మము. ఈ నిర్వచనము సకల మత
ములకు, సకల ధర్మ పద్ధతులకు సమ్మతమైనది. కొన్ని సంప్ర
దాయములు ధర్మ మీశ్వరుని వలన జనించెనని చెప్పును. ఈ
పని నేల చేయరాదని యడిగినచో "అది దేవుని యాజ్ఞ"
యని ప్రత్యుత్తర మిచ్చును. ధర్మోత్పత్తిని గూర్చి వారిభావ
మెట్టిదైనను, స్వార్థ త్యాగమే వారికిని మూల ధర్మము. ఇ
ట్టి యుత్తమ ధర్మాదర్శము కలిగియు, కొందఱు తమ యల్ప
'వ్యక్తిత్వమును' పరిత్యజింపవలెనన్న భావమును విని నంతనే బె
దరి పోవుదురు. అట్టి వారిని ఒక మనుజుడు సంపూర్ణ స్వార్థ
త్యాగియై, స్వవిషయ మెన్నడును యోచింపక, ప్రస్తావింపక,
స్వలాభార్థ మెట్టి కర్మయు చేయకున్నచో, అతనియం దింకను
'స్వ'త్వము—'వ్యక్తి'త్వము ఎక్కడ నున్నదని ప్రశ్నింపుడు.

ఆ 'స్వ'త్వమును — ఆ 'వ్యక్తి'త్వమును ఆతడు స్వవిషయమై చింతించుచు, భాషించుచు, స్వార్థముగా కర్మ చేయునంత కాలమే గుత్తెయుంగును. ఆత డితరులను, విశ్వ జగత్తును మాత్రమే గుత్తెగొని యున్నప్పుడు ఆతనియం దింకను వ్యక్తిత్వ మెక్కడ? అది నాడే సమగ్రముగ నశించినది.

కావున కర్మయోగ మనగా స్వార్థ రాహిత్యము వలనను, సత్కర్మల వలనను స్వతంత్రమును పొందుట కుద్దేశింపబడిన యొక ధర్మ విధానము. కర్మయోగి యేసిద్ధాంతమును విశ్వసింప నక్కఱ లేదు. ఈశ్వరుడు, ఆత్మ మొదలగు నాధ్యాత్మిక విషయములను గూర్చి యాత డెట్టి విచారణము చేయ నక్కఱ లేదు. స్వార్థ రాహిత్యమే యాతని ప్రత్యే కాదర్శము; దాని నాతడు స్వయముగా సాధింప వలసి యున్నాడు. ఆతని జీవితము నందలి ప్రతి ముహూర్తము నీ యాదర్శోపలబ్ధి నొంద వలసి యున్నాడు; ఏలయన జ్ఞాని తన వివేకము చేతను, భక్తుడు తనప్రేమ చేతను దేనిని సాధింప బూనుచున్నారో, దానినే కర్మయోగి యెట్టి మత సిద్ధాంత సాహాయ్యమును లేకయే కేవలము కర్మవలన సాధింపవలసి యున్నాడు.

ఇక తరువాత ప్రశ్న, ఈకర్మయోగ మనగా నేమి? ఈ లోకశ్రేయ మనగా నేమి? లోకమునకు మనము శ్రేయము చేయగలమా? వాస్తవార్థమున చేయజాలము; వ్యవహారార్థమున చేయగలము. లోకమున కెట్టి శాశ్వత శుభమును మనము చేకూర్చజాలము; అట్లు చేయ గలిగినచో లోక మీలోకముగ నుండదు. ఒకని యాకలి నైదు నిముసముల సేపు

తీర్ప వచ్చును, కాని యాతడు మరల క్షుత్పీడితు డగును. మ
నము మానవునకు కల్పింప గల ప్రీతి సౌఖ్యమును క్షణికమ
నుట స్పష్టము. మరల మరల వచ్చెడి యీ సుఖ దుఃఖ ద్వంద్వ
మును శాశ్వతముగ నెవ్వడును మాన్పజాలడు. లోకమునకు
శాశ్వత సుఖమును మనము సమకూర్ప గలమా? సముద్రము
నం దొకచో నిమ్నము గాక మఱొకచో తరంగ మేర్పడుట లే
దు. మానవుని యాశలకు, అపేక్షలకు సంబంధించి నంత వ
రకు లోకమున సుఖ మెప్పుడును సమానమే. దానిని హెచ్చిం
ప జాలము, తగ్గింపజాలము. మనకు తెలిసి నంత వరకు మాన
వ జాతి చరిత్రను పరిశీలింపుడు. ఆ సుఖములే, ఆదుఃఖములే,
ఆస్థితివిభేదములే కన్పట్టుట లేదా? కొందఱు ధనికులు, కొం
దఱు దరిద్రులు, కొంద అధికులు, కొంద అల్పులు, కొందఱా
రోగ్య శాలురు, కొంద ఱామయ పీడితులు కాదా? నే డీదేశ
మునం దెట్లో ప్రాచీన కాలమున ఈజిప్టు, గ్రీసు, రోము
మున్నగు దేశములందు నట్లే కాదా? మనకు చరిత్ర తెలిసి
నంతవర కంతియే. అయిన నీ యనివార్య మగు సుఖ దుఃఖ
విభేదమును మాపుటకై యనవరత ప్రయత్నము జరుగుచునే
యున్నది. ఇతరుల జీవితములను సుఖ మయముగ జేయుటకై
ప్రతికాలమునందు వేలకొలది స్త్రీపురుషులు కృషి సలిపి
యుండిరి. కాని వారి కృషి యెట్లు ఫలించినది? ఒక చోటి నుం
డి యింకొక చోటికి తరుముచు మనము కందుక క్రీడ సలుప
గలము. మనము దేహము నుండి బాధను తొలగింతుము, కా
ని యది మనస్సును జేరును. అది కొండ మీదికి బరువు నెత్తుట

వంటిది; ఒక్క యడుగు పై కెత్తిన నాలు గడుగులు క్రిందికి జారును. ధర్మ యుగమును గురించిన మన ప్రసంగము లన్నియు బడి పిల్లల వినోద కథలే కాని యంతకు నెక్కువ కావు. ధర్మయుగ మవతరించి నప్పుడు ప్రతి జాతియు లోకము నందలి జాతులలో నెల్ల తానే యగ్రఫలము ననుభవింతు నని విశ్వసించుచున్నది. ధర్మయుగమును గురించిన పరార్థ భావ మిట్టిది!

మనము లోక సుఖమును పెంపొందింప జాలము; అట్లే దుఃఖమును పెంచ జాలము. లోక మందలి సుఖ దుఃఖ శక్తుల మొత్తె మెప్పుడును సరి సమానముగ నుండును. మన మీావల నుంచి యావలకు, ఆవల నుంచి యీావలకు దానిని త్రోయుదుము; కాని యది యట్లే యుండును; యథాస్థితి యం దుండుటే దాని స్వభావము; ఈ పోటు పాటులు, ఈ పడుట లేచుటలు ప్రపంచ స్వభావము లోనే యున్నవి. అన్యథా యెంచుట చావు లేని బ్రతుకు నెంచుట యగును. ఇందర్థము లేదు; జీవన మన్న భావమునందే మరణము కలదు; సుఖ మన్న భావము నందే దుఃఖ మున్నది. దీపము సంతత జ్యోతిగా వెలుగు చున్నది, అదే దాని జీవనము. నీవు జీవనము కోరుదు వేని దాని కొఱకు ప్రతి క్షణమును చావవలెను. జీవన మరణములు రెండు నొక్కటే; దృక్కోణభేదముచే భిన్నముగా గన్పట్టుచున్నవి. అవి యొకే తరంగము యొక్క యుత్థాన పతనముల వంటివి. ఒకడు పతనము దెస చూచి నిరుత్సాహుడగుచున్నాడు. ఇంకొక డుత్థానముం గాంచి పరమోత్సాహ

భరితు డగుచున్నాడు. బాలుడు బడికి పోవుచు తల్లి దండ్రులు బరువు మోయునంత కాలమును ఆతనికి సర్వము సంతోష ప్రదముగ నుండును; కాని వృద్ధుడు వివిధాను భవములచే శాంతించి యుత్సాహము గోల్పోవును. అట్లే పురాతన జాతులు తమ పార్శ్వములందుండు విలయచిహ్నములం గాంచ నూతన జాతులకన్న మందోత్సాహము కలిగియుండును. "వేయేండ్లు పురము, వేయేండ్లు వనము" అని యొక సామెత కలదు. పురము వనమగుటయు, వనము పురమగుటయు సర్వత్ర జరుగుచునే యున్నది; ఈ రెంటిలో తాము చూచిన దెసనుబట్టి జను లుత్సాహులు, నిరుత్సాహులు నగుచున్నారు.

ఇక సమత్వముంగూర్చి వివేచన చేయవలసియున్నాము. ధర్మయుగోదయముం గూర్చిన భావములు మనుజులను సత్కార్యానుష్ఠానముకు పురికొల్పెను. అనేక మతము లీ విషయమున దేవుడే భూమిని పాలించుట కవతరించుననియు, అప్పుడు సర్వజనులును సమానసౌఖ్యముల నోలలాడుదురనియు బోధించుచున్నవి. ఈ సిద్ధాంతమును బోధించువారు వట్టి మూఢ విశ్వాసులు; మూఢ విశ్వాసులే మానవులలో నెల్ల సత్యపరాయణులు. ఈ మూఢ విశ్వాసముయొక్క యాకర్షణ వల్లనే క్రైస్తవమతము మొదట వ్యాప్తిని గాంచెను. గ్రీసు, రోము దేశములందలి బానిసల కీ యుపదేశ మమృతప్రాయముగ నుండెను. ధర్మయుగము వచ్చునంతనే తమ దాస్యము తొలగుననియు, తినుటకు త్రాగుటకు పుష్కలముగా లభించుననియు వారు విశ్వసించి క్రైస్తవపతాకముచుట్టును జేరిరి.

మొదట నీ భావమును బోధించిన వారు మూఢవిశ్వాసులు; కాని నిష్కపటులు. నవీనకాలమందీ ధర్మయుగాభిలాష సమత్వరూపమును—స్వతంత్రము, సమత్వము, సోదరభావము, వీని రూపమును ధరించుచున్నది. ఇదియు మూఢ విశ్వాసమే. యథార్థమగు సర్వసమత్వ మీ లోకమునం దెప్పుడు నుండ లేదు, ఎప్పుడు నుండబోదు. మన మందఱము నిక్కడ నెట్లు సములమై యుండగలము? అట్టి యసంభవమగు సమత్వము సంపూర్ణ ప్రళయమును సూచించును. ఈ ప్రపంచ మిట్లుండుట కు హేతువేమి? సామ్యావస్థ పోవుటే. నామ రూపములు లేని యాద్యస్థితియందు ప్రకృతి సామ్యావస్థయం దుండెను. విశ్వనిర్మాణశక్తులన్నియు నెట్లు వచ్చుచున్నవి? సంక్షోభము, స్పర్థ, కలహము, వీనిచేతనే కదా! ప్రకృతి మూలపదార్థముయొక్క యణువులన్నియు సామ్యావస్థయం దుండెననుకొందము. అప్పుడు సృష్టి రచన యుండునా? అది యసాధ్యమని ప్రకృతి శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. ఒక జలభాగమును గదల్చుము. తత్క్షణమే జలకణము లొండొంటిని జేరి మరల శాంతముగ నుండుటకు యత్నించును; ఇట్లే మనము జగత్తనునదంతయు, అందలి సమస్త పదార్థములును, సంపూర్ణసామ్యావస్థ చెందుటకు మరల యత్నించుచున్నవి. మరల చలనము కలుగును, మరల సమ్మేళనము, సృష్టియు కలుగును. భేదమే సృష్టి కాధారము. అయినను సామ్యావస్థను సమకూర్చుశక్తులు కూడ సామ్యావస్థను నాశముచేయు శక్తులవలెనే సృష్టి కార్యమునకు సమానావశ్యకములు.

ఈ ప్రపంచమం దెప్పుడును సంపూర్ణమగు సామ్యావస్థ, అనగా నన్యోన్య విరుద్ధములగు సర్వశక్తుల సామ్యావస్థ యుండ జాలదు. అట్టి యవస్థ తటస్థించుటకు పూర్వమే ప్రపంచము ప్రాణికోటి జీవనమున కనర్హమగును; అందుచే నే ప్రాణియు నుండదు. కావున ధర్మయుగమును, సంపూర్ణసమత్వమును గూర్చిన మన యభిప్రాయము లన్నియు నసంభవము లగుట మాత్రమేకాక, వాని ననువర్తింపబూనినచో తప్పక ముప్పు వాటిల్లును. మన మందఱమును సమానమేధాశక్తితో పుట్టితిమని యెవ్వడు ననజాలడు. మనము భిన్నశక్తులతో ప్రపంచమునం దవతరించుచున్నాము. పుట్టుపూర్వమే పరిష్కృతమైన యీ తారతమ్యము నుండి మనము తప్పించుకొనజాలము. సమగ్రమగు నభేదావస్థ మృత్యువు. ప్రపంచ మున్నంతకాలము భేద ముండును, ఉండి తీరవలెను; ఒక సృష్టికల్ప మంత మొందినప్పుడు మాత్రమే సర్వసమత్వము గల ధర్మయుగ మేతెంచును. తత్పూర్వము సమత్వము నున్న. అయినను ధర్మయుగాదర్శము కార్యోత్సాహమునకు ప్రేరకముగా నున్నది. సృష్టికి భేద మెంత యావశ్యకమో, ఆ భేదమును తగ్గించుటకూడ నంతియే యావశ్యకము. స్వతంత్రమును, ఈశ్వర సాయుజ్యమును పొందుటకై యత్నము లేకున్న సృష్టియే యుండజాలదు. ఈ భేదాభేదశక్తులకు గల తారతమ్యమే మానవులబంధ మోక్ష భావములకు హేతువు. ఈద్వివిధ భావము లెల్లప్పుడు మనలను కర్మకు పురికొల్పుచు మన బంధమోక్షములకు కారణము లగును.

ఈ ప్రపంచ యంత్రము చక్రములోపల చక్రముకలిగి మి గుల భయంకరమైనది; దానిలో చేయిపెట్టిన చో వెంటనే మన ము తుత్తునియలై పోదుము. ఒక కర్తవ్యమును తీర్చిన పిమ్మట నికహాయిగా విశ్రమింపవచ్చునని మన మందఱము తలంతుము; కాని దానిలో సరసగమైన ముగియకమునుపే మఱియొక కర్తవ్యము వేచియుండును. విషమము, దుర్వార్యమునగు నీ ప్రపంచమహాయంత్రము మనల నందఱను లాగుకొని పోవు చున్నది. దీని నుండి తప్పించుకొనుటకు రెండుమార్గములే కలవు; ఒకటి యంత్రము జోలి కసలే పోకుండుట, దానిని తిరుగ నిచ్చుచు దూరమునం దుండుట, మనకోరికల నన్నింటిని పరిత్యజించుట. ఇది చెప్పుట తేలిక, కాని చేయుట దుర్లభము. కోటిలో నొక్కడైన నట్లు చేయజాల డనుకొందును. రెండవది ప్రపంచములో దుమికి కర్మరహస్యమును గ్రహించుట; ఇదియే కర్మయోగమార్గము. లోపల నుండి యుపాయమగు కర్మచే వెలుపలకు రావచ్చును. ఈ యంత్రద్వారముననే బయటకు గూడ మార్గము కలదు.

మన మిప్పుడు కర్మయన నేమో చూచితిమి. అది ప్రకృతి యొక్క మూలబీజములో నొకభాగము. ఈశ్వరవిశ్వాసుల కిది సుగ్రాహ్యము; ఆయన మన సహాయ మపేక్షించునంతటి యసమర్థుడు కాడని వారెఱుంగుదురు. ఈ ప్రపంచము నిత్యమైనను మోక్షమే మన లక్ష్యము; స్వార్థనివృత్తియే మన పర మావధి; కర్మయోగాను సారముగ నీ పరమావధిని మనము కర్మమూలముననేచేరగలము. ప్రపంచమును స్వర్గప్రాయముగా

చేయుదమన్న భావము మూఢవిశ్వాసులకు సత్కార్యో త్సాహమును పురికొల్పవచ్చును; కాని మూఢ విశ్వాసముచే లాభమువలెనే నష్టముకూడ గలుగును. మోక్షమునందలి సహజాను రాగముకంటె కర్మచేయుటకు అన్యప్రేరణ మేమి కావలెను? అని కర్మయోగి ప్రశ్నించును. సామాన్యలౌకిక భావముల నతిక్రమించుము; "కర్మణ్యేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన." నీకు కర్మయందే కాని ఫలమునం దెప్పుడు నధి కారము లేదు. ఈ సత్యమును గ్రహించి యాచరణ యందు పెట్టుట సుసాధ్యమని కర్మయోగి చెప్పును. లోకసంగ్రహభావ మాతనిలో నొక భాగమైనప్పుడు కార్యోద్దేశముకొఱకు బాహ్యమున వెదుక నక్కఱలేదు. మనము శ్రేయమునే చేయుదము, శ్రేయము చేయుట శ్రేయఃకరము; సత్కర్మ స్వార్థాపేక్షతో చేసినను బంధహేతు వగుచున్నదని కర్మయోగి చెప్పును. ఏ కార్యమైన నణుమాత్రము స్వార్థముతో గూడినను, మనలను ముక్తులను జేయుటకు బదులు మన కాళ్లకు మఱి యొక సంకెలను తగుల్చుచున్నది.

కావున సకలకర్మఫలమును పరిత్యజించుటే, కర్మాను షంగము లేకయుండుటే యేకమార్గము. ఈ ప్రపంచమనగా మనము కాదు, మనమీ ప్రపంచమును గాదు. మనము నిశ్చయ ముగా దేహములము కాము; మనము వాస్తవమున కర్మచే యుటలేదు. మన మాత్మస్వరూపులము, నిష్కర్ములము, ని త్యశాంతులము. మన కొక బంధ మేల? మనము సంపూర్ణము గా సంగవర్జితులమై యుండవలెనని చెప్పుట మంచిదే; కాని

యుందుకు మార్గమెయ్యది? ఫలోద్దేశము లేక మనము కావిం
చు ప్రతి సత్కార్మయు నూతన బంధమును నిర్మించుటకు బదు
లుగా నొక ప్రాతిసంకెలనే బ్రద్దలు చేయును. ప్రతిఫలము నా
శింపక మనము లోకములోనికి పంపు ప్రతి సద్భావమును
మన శృంఖలలలో నొక దానిని భిన్నముచేసి, మన కల్మషము
లను నానాట గడిగి, మనలను లోకపావనులను గావించును.
ఇది యంతయు నత్యుక్తిగ, శుష్కవేదాంతముగ, అసంభవముగ
గన్పట్టవచ్చును. నేను భగవద్గీతపై వ్రాసిన యనేక ఖండనలను
జదివితిని; నిష్కామకర్మ చేయుట యసంభవమని పలువురు
చెప్పియుండిరి. మూఢ విశ్వాసముచేగాని పరార్థముగ కర్మ
చేయుట వారెఱుగరు, అందుచే వారట్లందురు.

ఇక నీ కర్మయోగోపదేశమును సాకల్యముగా ననువర్తిం
చెనని చెప్పదగిన యొక మహాపురుషుని గురించి యించుక
ప్రస్తావించి యీ విషయమును ముగించెదను. ఆయన శ్రీ
బుద్ధదేవుడు. కర్మయోగమును సమగ్రముగ నాచరించిన దా
యన యొక్కడే. ప్రపంచమునందు బుద్ధుడుతప్ప తక్కిన మత
ప్రవక్త లందఱును తమ లోకసంగ్రహమునకు బాహ్యసంకల్ప
ములచే ప్రేరితులైరి. ఈ మహనీయు నొక్కనిదక్క లోకము
నందలి తక్కిన ప్రవక్తలనందఱను రెండు తరగతులుగా విభ
జింపవచ్చును; ఒక రీశ్వరుని యవతార పురుషులమనియు,
నింకొక రీశ్వరుని దూతలమనియు చెప్పుదురు; వారెంత యా
ధ్యాత్మికముగ మాట్లాడినను తమ సత్కార్మాచరణకు బాహ్య
సంకల్పముచేతనే ప్రేరితులై, బాహ్యమునుండి ఫలము నాశిం

చుచుండిరి. కాని బుద్ధుడొక్కడే "ఈశ్వరుని గురించిన మీ వివిధమతములను నేను తెలిసికొనగోరను. ఆత్మవిషయమగు సూక్ష్మసిద్ధాంతముల నన్నింటిని చర్చించుటచే గలుగు ప్రయోజనమేమి? సత్కార్యములు చేయుచు సజ్జనులై యుండుడు. ఇదియే మిమ్ము ముక్తులుగ జేసి, సత్యమేది కలదో దానియందు జేర్చును." అని యుద్ఘోషించెను. ఆయన కర్మాచరణమం దెప్పుడును స్వార్థభావ మిసుమంతయు నెఱుగడు; ఆయనకన్న మానవకోటి కధిక సేవకు డెవ్వడు? అందఱికన్న నంత యున్నతికి పోజాలిన మహనీయుని మానవేతిహాసమునుండి మఱొక్కని జూపుడు. మానవజాతియంతయు నంతటి యుత్తమవర్తనుని, అంతటి యుత్తమ తత్త్వబోధకుని, అంతటి యుత్తమ కారుణ్యమూర్తిని, ఒక్కని మాత్రమే సృజింపగలిగెను. ఈ మహాతాత్త్వికుడు పరమతత్త్వము నుపదేశించుచు గూడ నత్యంతస్వల్పప్రాణులందును పరిపూర్ణదయామయుడై స్వసుఖము నించుకైన పాటింపలేదు. ఆయన యాదర్శ కర్మయోగి. ఆయన లోకమునం దవతరించిన మహనీయులలో నెల్ల మహనీయుడని మానవేతిహాసము చాటుచున్నది. అంతటి బుద్ధివైదగ్ధ్యము, అంతటి దయార్ద్ర భావము—ఇట్టి యసదృశ సమ్మేళనము మఱియొక మానవునియందు జరిగియుండలేదు; అంతటి యాధ్యాత్మికశక్తిని మఱెవ్వరును ప్రదర్శించియుండలేదు. లోకమునం దవతరించిన సంస్కర్తలలో నాయనయే ప్రప్రథముడు. "ప్రాచీన గ్రంథములను ప్రమాణముగ జూపుటచే విశ్వసింపకుము, మీ జాతియొక్క విశ్వాసమనియు విశ్వసింపకుము, బాల్యమునుండి

విశ్వసింపజేయుటచే విశ్వసింపకుము; మీ యుక్తిచే పూర్ణముగా విచారణ చేయుము; ఆవల సర్వజనులకును శ్రేయోదాయక మని తోచినచో విశ్వసింపుము, ఆ విశ్వాసము ననువర్తింపుము, ఇతరులుకూడ దాని ననుసరించునట్లు తోడ్పడుము.” అని ప్రథమమున చెప్పసాహసించిన దాయనయే. ద్రవ్యమునుగాని, కీర్తినిగాని, మఱెట్టి ఫలమునుగాని కాంక్షింపక కర్మచేయువాఁడే సర్వోత్తమముగ కర్మచేయగలఁడు; ఎవ్వఁడైన నట్లు చేయగలిగెనేని నాతఁ డొక బుద్ధుడగును; ఆతని నుండి ప్రపంచమునంతను పరివర్తనము చేయగల మహాశక్తి యుదయించును. ఇట్టి పురుషుఁడే కర్మయోగమునకు పరమాదర్శము.

